

Rapport 2020:10

Flytande väljare 2018

Henrik Oscarsson

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2020.09.03

www.valforskning.pol.gu.se

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför forskare knutna till Valforskningsprogrammet i Göteborg empiriska undersökningar av hur den svenska demokratin mår och utvecklas. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida grundläggande fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

The Swedish National Election Studies Program working report series

Since the 1950s, the researchers associated with the Swedish National Election Studies Program at the Department of Political Science, University of Gothenburg, conducts empirical research on the well-being and development of the Swedish democracy. The working report series is one of our main publication outlets. The aim is to publish basic facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviation

- = Left Party (V)
- = Social Democratic Party (S)
- = Green Party (MP)
- = Center Party (C)
- = The Liberals (L)
- = Conservative Party (M)
- = Christian Democratic Party (KD)
- = Sweden Democrats (SD)

Citering:

Oscarsson, Henrik (2020). Flytande väljare 2018. Valforskningsprogrammets rapportserie 2020:10. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien:

Henrik Ekengren Oscarsson

Flytande väljare 2018

HENRIK OSCARSSON

Statsvetenskapliga institutionen
GÖTEBORGS UNIVERSITET

Sammanfattning

Rörligheten i den svenska väljarkåren är alltså stor. Enligt Valundersökningarna bytte en dryg tredjedel (36 procent) av väljarna parti mellan valen 2014 och 2018. Våra fördjupade analyser av väljarnas rörlighet visar att den är starkt begränsad av ideologi, vana och känslor av partianhängarskap. Analyser av unika korttids- och mellanvals-paneler visar att hälften av väljarna fortsätter att rösta på samma parti i val efter val, att de som byter parti i huvudsak byter till ideologiskt närstående grannpartier i partisystemet, och att merparten av alla partibyen äger rum under mandatperioderna – inte i samband med valrörelserna. De främsta drivkrafterna bakom partibyen mellan 2014 och 2018 var partiets och väljares positionering längs den klassiska vänster-högerdimensionen och den allt viktigare socio-kulturella värderingsdimensionen.

Abstract

The volatility in the Swedish electorate remains high. According to the Swedish National Election Studies, a third of the voters (36 per cent) switched parties between the 2014 and 2018 general elections. However, the volatility continues to be highly constrained by voting habits, party attachments, and ideological orientations. Thorough analyses of SNES short term and long term panels show that half of the electorate keep voting for the same parties in election after election, and that the party switchers flow mainly between neighboring parties in the party system. Moreover, most party switching occur during the period in between elections, and not close to the elections. The main driving forces behind party switching 2014-2018 were attributed to the ideological positioning of parties and voters along the traditional left-right issue dimension and the increasingly salient socio-cultural issue dimension.

En rörlig väljarkår¹

Den växande väljarrörligheten kan vara den i särklass mest genomgripande och tydliga förändring av väljarbeteendet som har ägt rum i Sverige under de senaste sju decennier. Om vi går längre tillbaka i tiden visar serien av svenska Valundersökningar en dramatisk utveckling. Valforskningsprogrammets kanske allra mest välkända tidsserie visar att mellan 1960 och 2018 växte andelen partibytare mellan de nationella valen från 11 till 36 procent (se figur 2). Under ungefär samma tidsperiod ökade andelen som byter parti under valrörelserna från 7 till 19 procent och andelen röstdelare ökade från 6 till 31 procent. Väljarna är mer lättflyktiga idag än för fem decennier sedan och blir allt mer benägna att sprida sina röster på fler partier. Komplexiteten i valhandlingen ökar när partierna blir fler. En allt större grupp beslutar sig senare för hur de ska rösta. Valet av parti villkoras i högre utsträckning av kontextuella faktorer.

I närtid, om vi tittar på utvecklingen i de fyra-fem senaste riksdagsvalen, saknas dock belägg för att det äger rum någon dramatisk ökning av de svenska väljarnas rörlighet. Mellanvals-rörligheten vid valen 2002-2018 har snarare stabiliserats kring en historiskt hög nivå mellan 32-37 procent. Väljarna i Sverige har blivit rörligare. Men samtidigt har de inte blivit särskilt mycket mer rörliga under perioden efter Millennieskiftet.

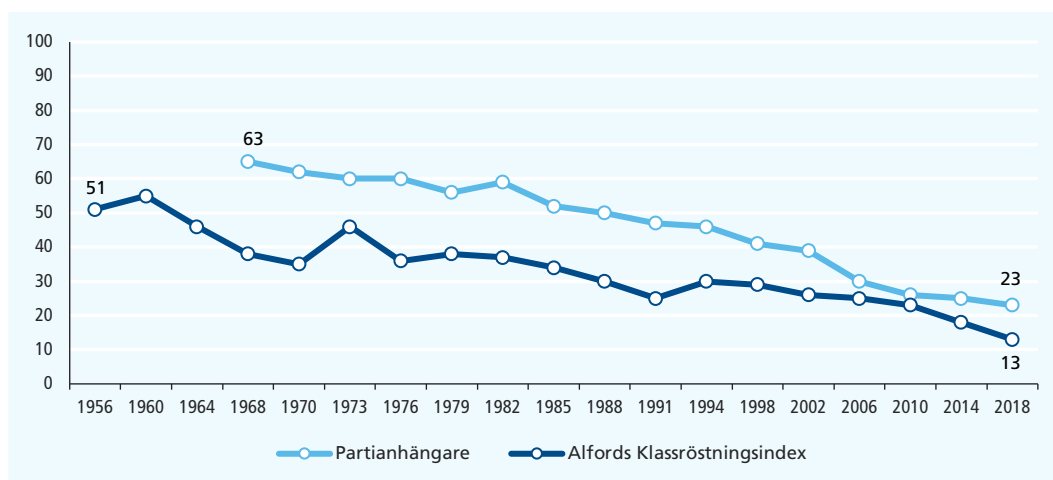
Orsakerna till den långsiktigt ökade rörligheten är flera. Makrosociologiska samhällsförändringar såsom modernisering, individualisering och kognitiv mobilisering har inneburit att en god del av de etablerade partidemokraternas väljare idag står mer självständiga i förhållande till partier – och även andra kollektiv – än vad de gjorde tidigare (Särllvik & Crewe 1983; Rose & McAllister 1986; Dalton 2013). Sverige är givetvis inget undantag. Här har utvecklingstrenderna snarare varit särskilt lätta att spåra, kanske för att moderniseringstakten varit särskilt hög och att det finns en mycket långt gången individualisering. Valundersökningarna visar att klassröstningen – det vill säga väljarnas benägenhet att låta klass och yrkesposition väga tungt i sina röstningsbeslut – har minskat dramatiskt sedan 1950-talet (se figur 1). Och på samma gång har känslor av anhängarskap till specifika partier försvagats bland väljarna (Bengtsson et al. 2013; Oscarsson & Holmberg 2020). I samband med 2018 års val bekände endast var fjärde väljare (23 procent) ett anhängarskap till ett specifikt politiskt parti. Motsvarande andel vid 1968 års val var 65 procent.

Försvagade band mellan väljare och partier har kommit att förändra den representativa partidemokratin i grunden. Väljarnas val av parti har på relativt kort tid förändrats dramatiskt från en självklar vana till ett verkligt val mellan alternativ: ”Väljarna har börjat välja!” för att använda ett klassiskt citat från Richard Rose och Ian McAllister (1986). Någon återvändo tycks inte vara i sikte. I det svenska fallet finns just nu mycket litet som talar för att väljarkåren skulle återvända till tidigare nivåer av anhängarskap eller lojalt gruppröstande. Det finns få tecken att yngre generationer utvecklar ett parti-anhängarskap i takt med att de blir äldre (se t ex Persson & Oscarsson 2010). Ett starkt individualiserat och rörligt väljarbeteende är här för att stanna. Att försöka förklara individuella väljares partival blir mot den här bakgrunden en allt större utmaning för väljarforskare.

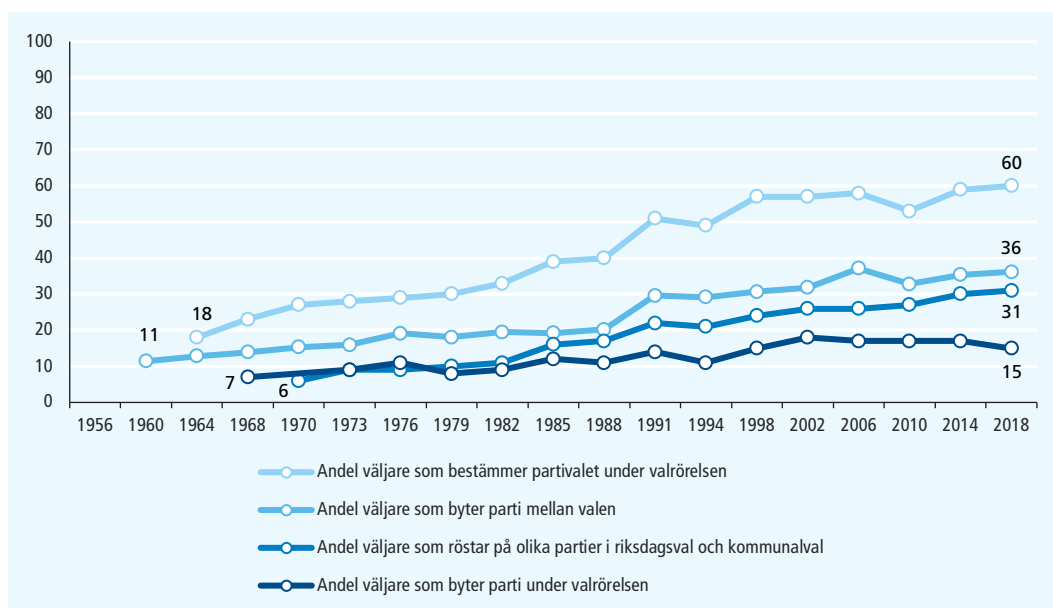
Ett förändrat väljarbeteende har skapat nya förutsättningar för partikonkurrens och för utvecklingen av konfliktstrukturen i partisystemet. De svagt partiidentifierade, ombytliga, självständiga och individualiserade väljarna sätter en tydlig prägel på svenskt politiskt liv. För att kunna beskriva och förklara vad som händer är det därför särskilt viktigt att genomföra systematiska studier av de rörliga väljarna. Vilka är de? Hur rör de sig? När rör de sig? Varför rör de på sig? Den här rapporten söker svar på alla dessa frågor.

¹ Denna rapport bygger i stor utsträckning vidare på texter och analyser som tidigare har presenterats i SCB-rapporten ”Flytande väljare” (Oscarsson 2016), men har utvidgats med flera fördjupningar.

Figur 1 Andel väljare som uppfattar sig som övertygade partianhängare samt Alfords klassröstningsindex 1956-2018 (procent, AI)
Proportion of party attached voters and the Alford Index of class voting 1956-2018 (percent, Alford Index)

Figur 2 Andel partibytare mellan valen, andel partibytare under valrörelserna, andel som bestämmer partivalet under valrörelsen samt andel röstdelare 1960-2018 (procent)
Proportions of party switchers between elections, party switchers during election campaigns, late deciders, and split ticket voters at Swedish general elections (percent)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1956-2018.

Kommentar: Data är oviktade, vilket innebär att klassröstningen överskattas eftersom andelen socialdemokrater tenderar att överskattas något i Valundersökningarna. Sociologen Robert Alfords klassröstningsindex (1962) är det i särklass flitigast använda måttet på klassröstning i jämförelser över tid och mellan länder (se t ex Nieuwbeerta 1995). Indexet (AI) representerar procentdifferensen mellan andelen röstande på socialistiska partier i arbetarklassen och motsvarande andel i medelklassen. Som socialistiska partier räknas Vänsterpartiet och Socialdemokraterna. I analysen för partibyte under valrörelsen ingår de personer som i förvalnsintervjuer uppggett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de faktiskt röstade. Svarspersoner som inte velat uppgge en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Frågan om tidpunkt för röstningsbeslut lyder: "När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i årets val? Var det under sista veckan före valet, tidigare under sommaren eller hösten eller visste du sedan länge hur du skulle rösta?". Andelen väljare som bestämt sig under valrörelsen är summan av andelen som svarat de två första svarsalternativen. För partibyte mellan valen utgörs procentbasen av antalet intervjuade personer som röstade på något parti i båda valen. Resultaten för valen 1960, 1964 och 1973 bygger helt på intervjupersonernas minnesuppgifter om hur de röstade i det tidigare valet. För övriga val bygger resultaten till hälften på minnesuppgifter och till hälften på uppgifter från panelstudier. Sedan 1973 är valundersökningarna utformade som rullande tvärsnittspaneler där hälften av alla intervjuade vid ett val återintervjuas i det efterföljande riksdagsvalet. Uppgifter om partival har vid varje tillfälle kontrollerats för respondenternas valdeltagande enligt offentliga röstlängder.

Nya perspektiv på växande väljarrörlighet

Berättelsen om en allt rörligare väljarkår skulle kunna sluta här. Men det finns en betydligt längre och mer detaljrik historia att berätta om hur, vid vilka tidpunkter och varför svenska väljare byter parti. I den här rapporten djupdyker vi i ett stort antal analyser av väljarrörlighet varav flertalet sträcker sig långt tillbaka i tiden medan andra är mer närsynta och gäller specifika väljarflöden mellan 2014 och 2018 års riksdagsval. Detaljerade studier av väljarrörlighet är viktiga eftersom de möjliggör en mer nyanserad och fullständig bild av rörliga väljare. En mer nyanserad och balanserad kunskap om förutsättningarna för partiernas konkurrens om väljare ger oss bättre möjligheter att förklara och förstå politisk förändring i Sverige.

De svenska valundersökningarna är ett av de bästa tänkbara datamaterialen i världen för att beskriva och förklara rörliga väljares beteende. Datainsamlingarna är optimerade för att följa väljarnas rörelser mellan partierna. Med hjälp av de mellanvalspaneler som hör till valundersökningarna – där samma personer återkontaktas vid nästföljande val – erhåller vi de mest tillförlitliga uppgifterna som finns att tillgå om hur partier byter väljare med varandra mellan valen. Och med hjälp av valundersökningarnas kampanjpaneler kan vi ge svar på hur stora väljargrupper som byter parti till följd av händelser under de intensiva valrörelserna.

Begreppet flytande väljare (eng. *floating voter*) är som det mesta annat inom ämnesområdet hämtat från amerikansk väljarforskning. Benämningen används oftast för den grupp väljare som under en valkampanj ännu inte bestämt sig hur de ska rösta. Begreppet har haft en negativ värdeladdning ända sedan det myntades redan i de första klassiska studierna av väljarbeteende. Pionjärer som Paul Lazarsfeld, Bernard Berelson och Hazel Gaudet (1948) drog den besvärande slutsatsen att de flytande obestämda väljarna också var de mest ointresserade, oinformerade och oengagerade (se även Berelson, Lazarsfeld & McPhee 1954). De normativa implikationerna av resultaten var nedslående: de individer som tillhör de mest påverkbara väljarna – och som potentiellt faller det slutliga avgörandet om vem som vinner valet – visade sig samtidigt vara de minst informerade! Denna negativa syn på sista minuten-bytarna kom snart dock att ifrågasättas när ett mer rationalistiskt perspektiv på väljarbeteende introducerades av bland andra Valdimir O Key under 1960-talet (Key 1966). De flytande väljare som bestämde sig sent och lät sig påverkas av partiernas kommunikation under valkampanjerna ägnade sig åt åsiktsröstning och uppvisade ungefär samma rationalitet som de väljare som bestämt tidigt hur de skulle rösta.

Begreppet flytande väljare kom sedan, i senare studier, så småningom att utvidgas till att beteckna även väljare som byter parti mellan två val (Boyd 1986). I takt med ökad väljarrörlighet har sammansättningen av de rörliga väljarna av naturliga skäl kommit att bli mer lik övriga väljares. En mer modern flytande väljare tillhör i allmänhet yngre och mer välutbildade väljargrupper. De har lägre förtroende för sitt favoritparti och en mer skeptisk hållning till politiska aktörer än vad stabila och partiidentifierade väljare har, och har därmed en högre beredskap att straffa sitt favoritparti när det inte lever upp till förväntningar på vissa resultat eller när man är missnöjd med partiets politik (Zelle 1995; Dassonneville, Blais & Dejaeghere 2015).

I den här rapporten genomförs en fördjupad analys av de många väljare som i samhällsdebatt och forskning ofta brukar betecknas i negativa ordalag, som osäkra, ombytliga, villrådiga, rörliga eller otrogna. Genom detaljerade analyser av vilka väljare som byter när och till vad och varför kan vi ge perspektiv på den allt större del av väljarkåren som tillhör dessa rörliga väljare. Analyserna är ett slags sammanfattning av de strategier för att studera väljarrörlighet som har utvecklats inom ramen för Valforskningsprogrammet sentida publikationer (se t ex Holmberg & Oscarsson 2004; Oscarsson & Holmberg 2008; Oscarsson 2013; Oscarsson & Holmberg 2013).

Rapporten utnyttjar flitigt de möjligheter som finns att följa enskilda medborgares politiska beteende – valdeltagande och partival – med hjälp av valundersökningarnas olika paneler. Den inleds med en analys av den totala rörligheten i valmanskåren som också inbegriper flöden till och från gruppen icke-röstare. Därefter introduceras i tur och

ordning två av de i särklass viktigaste strukturella förklaringarna till stabilitet och förändring i politiskt beteende: känslor av partianhängarskap och ideologiska predispositioner. Vi undersöker i detalj hur väljarna rörde sig mellan 2014 och 2018 års val, vid vilka tidpunkter väljarna byter parti, och vilka partier som gjorde spurtvinster och spurtförluster i samband med 2018 års valkampanj.

Den totala rörligheten i väljarkåren

I många länder kan mobiliseringen av väljare till valurnorna och demobiliseringen av väljare från valurnorna vara helt avgörande för partiernas möjligheter att erhålla ett högt väljarstöd. I Sverige ligger valdeltagandet på en så pass hög nivå att trafiken mellan ”soffan” och valurnan inte är en lika avgörande faktor i väljarforskarnas analyser av valutgången. I det senaste valet röstade 87,2 procent av väljarna. Det svenska genomsnittet i valdeltagande under efterkrigstiden är hela 85,5 procent.

Men bakom de höga valdeltagandesiffrorna döljer sig ändå betydande väljarströmmar mellan grupperna icke-röstare och röstare. Det vi benämner den svenska väljarkåren – det vill säga de som röstar i valen – är långt ifrån någon stabil grupp. Ett uppenbart skäl är förstås att det hinner gå fyra år mellan valen. Men även om vi väljer att bortse från denna ständigt pågående långsamma generationsväxling – ungefär 400 000 tillkommande förstagångsväljare och ungefär lika många utgående sistagångsröstare – existerar det en viss rörelse till och från valurnan. Det är inte samma personer som uteblir eller går och röstar vid varje valtillfälle. Röstberättigade medborgare kan välja att agera som väljare vid ett valtillfälle och som icke-väljare vid ett annat.

En analys av Valundersökningarnas tvåvalspaneler visar att trafiken mellan soffan och valurnan blivit något större över tid (se tabell 1). Utvecklingen följer i huvudsak den allmänna trenden mot ökad föränderlighet i politiskt beteende. Under 1970-talet och en bit in på 1980-talet var det omkring 8 procent av väljarna som antingen mobiliserades (började rösta) eller demobiliserades (slutade rösta) mellan två val. Från 1990-talet och framåt har motsvarande andel varit mellan 11 och 14 procent. Omräknat till faktiska tal är det alltså ungefär en miljon röstberättigade som mobiliseras eller demobiliseras mellan två svenska riksdagsval.

Tabell 1 Rörligheten mellan gruppen röstare och icke-röstare 1976-2018 (procent)
Proportion of abstainers, mobilized, demobilized and party voters in two consecutive elections, 1976-2018 (percent)

	Panel												
	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
Icke-röstare	4	4	3	5	5	7	7	8	11	10	8	5	6
Mobiliserade	4	4	3	4	3	9	6	4	6	7	6	4	5
Demobiliserade	4	4	5	4	8	6	6	10	8	7	7	7	4
Röstare	88	88	89	87	84	78	81	78	75	76	79	84	84
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	2344	3513	3506	3521	3623	3505	3097	2735	3508	3593	3596	3643	8818

Källa: Valforskningsprogrammet, Valundersökningarnas tvåvalspaneler 1973-2018.

Kommentar: Uppgifter om valdeltagande hämtas från de officiella röstlängderna. Mobiliserade är de väljare som inte röstade i det första valet men som valde att göra det i det påföljande valet. Demobiliserade är de som röstade vid det första valet men inte i det påföljande. Uppgifterna från 2018 har för vissa personer kompletterats med minnesuppgifter om röstning i valet 2014.

Genom att ta hjälp av även minnesuppgifter om deltagande – som visserligen är mycket osäkra – kan vi med hjälp av valundersökningarna också uppskatta trevalsrörligheten till och från gruppen röstare och icke-röstare bland samtliga röstberättigade medborgare

även långt tillbaka i tiden (Petersson 1977). En sådan analys visar att andelen medborgare som kan betraktas som permanenta soffliggare faktiskt är relativt blygsam, endast omkring 5 procent under de senaste decennierna (se tabell 2). De permanenta soffliggarna – de som kan betraktas som ”förlorade” för valdemokratin i betydelsen att de aldrig deltar i allmänna val – är med andra ord en relativt liten grupp. Den grupp som – självvald eller inte – ställer sig helt utanför valdemokratin utgörs av knappt en halv miljon medborgare.

Våra resultat ger perspektiv på gruppen valskolkande medborgare: Vi har en stor grupp – numera omkring 16-20 procent – som röstar ibland och ibland inte. Gruppen medborgare som ”missar” ett val då och då ökar alltså i antal. Det kan bero på att det är allt fler väljare som villkorar sitt deltagande: är det inte tillräckligt spännande eller angeläget så står man över *den här gången*. En annan förklaring kan vara att väljarna blivit fysiskt mer rörliga och kanske inte befinner sig i Sverige eller i närheten av sin egen vallokal när det stundar ett val. Den cirkulära migrationen ökar liksom antalet svenskar som bosätter sig utomlands (jfr Solevid 2016). Ibland sätter praktiska förutsättningar och omständigheter käppar i hjulet för deltagande. *Det blir helt enkelt inte av*. Beteendet behöver inte nödvändigtvis betyda exit från valdemokratin. Många mobiliseras ånyo att rösta vid ett framtida val. Stabiliteten i resultaten ger oss skäl att förvänta oss att så fortsatt kommer vara fallet.

Tabell 2 Trevalsörligheten mellan gruppen icke-röstare och röstare 1976-2018 (procent)
Proportion of non-voters, occasional abstainers and party voters in three consecutive elections, 1976-2018 (percent)

Minne t ₁	1970	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010
Panel t ₁	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014
Panel t ₂	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018
Icke-röstare tre val	3	1	1	3	2	2	3	3	5	4	6	4	4
Röstade i ett av tre val	3	2	3	4	3	5	4	6	6	6	6	7	5
Röstade i två av tre val	6	7	7	7	9	11	13	12	13	14	14	13	11
Röstade i alla tre val	88	88	89	86	86	82	80	79	76	76	73	76	80

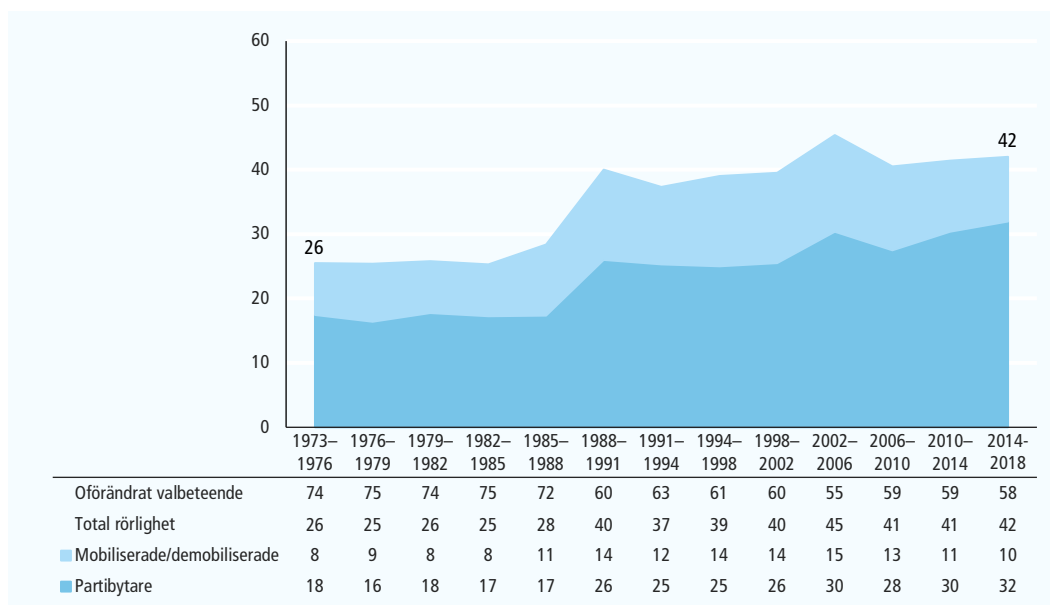
Kommentar: Resultaten är hämtade från valundersökningarnas tvåvalspaneler. Uppgifter om röstning vid t-2 har hämtats från de officiella röstlängderna. Röstning vid t-2 är minnesdata. Vikter har använts för att korrigera urvalsskattningarna mot det officiella valdeltagandet vid tidpunkt 2. Uppgifterna från de tre senaste undersökningarna (2010, 2014 och 2018) bygger inte på minnesdata eller viktningar utan har tagits fram med hjälp av registeruppgifter från de officiella röstlängderna vid tre olika tillfällen.

Analyserat på individnivå ger soffliggandets historia sett över fler val anledning till optimism för alla som vill försvara ett högt valdeltagande. Med 80 procent stabila röstare i valmanskåren är fallhöjden i vårt valdeltagande högst begränsad. Det måste till något mycket dramatiskt för att valdeltagandet i svenska riksdagsval ska sjunka under 80 procent. Minst fyra av fem medborgare kommer sannolikt fortsätta att gå och rösta i framtida val med såsom de gjort i de tre senaste valen alldeles oavsett hur spännande eller ideologiskt laddade framtida riksdagsval blir.

Om man vill beräkna hur stor den totala rörligheten i den röstberättigade väljarkåren egentligen är kan det vara rimligt att även ta hänsyn till trafiken mellan röstare och icke-röstare. Summerar man den väljarrörlighet som sker mellan röstande partiväljare (jfr figur 2) och den rörlighet som äger rum till och från valurnan (jfr tabell 1) blir skattningarna av den totala väljarrörligheten höga. I figur 3 nedan redovisar vi beräkningar av den totala väljarrörligheten där antalet röstberättigade är ny procentbas vid varje tillfälle. Det visar sig då att under den senaste trettioårsperioden har den totala rörligheten (dvs andel partiväljare + andel demobiliserade/mobiliserade) varit omkring 40 procent, med en toppnotering på 45 procent 2006. Den totala väljarrörligheten mellan 2014 och 2018 års val var något lägre än i några av de sentida valen, 42 procent. Med andra ord: Drygt fyra av tio valde att agera annorlunda i sin roll som demokratiska medborgare

vid 2014 och 2018 års val. Det är sannolikt att ungefär samma andel av väljarkåren kommer förändra sitt politiska beteende när det blir dags för nästa val i september 2022.

Figur 3 Den totala rörligheten (partibytare, demobiliserade och mobiliserade) bland röstberättigade svenska medborgare i Riksdagsvalen 1976-2018 (procent)
The total electoral volatility between national elections in Sweden 1973-2018 (share of party switchers and mobilized/demobilized voters combined) (percent)

Källa: Valforskningsprogrammet, Valundersökningarnas tvåvalspaneler 1973-2018.

Kommentar: I analysen ingår såväl röstare som icke-röstare. Resultaten i figuren är tänkt att visualisera den totala rörligheten bland alla röstberättigade medborgare vid de olika tidpunkterna. Data har hämtats från tabell 2 (andel *mobiliserade+demobiliserade*) och från figur 2 (andel *partibytare*). Andelen partibytare har dock räknats om så att hela väljarkåren – alla röstberättigade – utgör en ny procentbas. Den totala rörligheten är andelen partibytare plus mobiliserade/demobiliserade väljare. Återstoden är *väljare med oförändrat valbeteende*, det vill säga medborgare som har gått och röstat på samma parti eller helt avstått från att rösta vid båda de undersökta riksdagsvalen.

Vi har nu lärt oss att det flyter en inte obetydlig ström av väljare mellan valurnan och sofflocket. Väljargrupper mobiliseras och demobiliseras mellan valen. De ansluter eller lämnar den kategori som vi normalt benämner den svenska väljarkåren. Fördjupade studier av gruppernas sammansättning och drivkrafterna bakom deras valbeteende är förstås påkallad men får anstå till ett annat tillfälle. I den fortsatta framställningen är det i huvudsak rörligheten av väljare *mellan* olika partier som är i huvudfokus, det vill säga de väljargrupper som byter från ett parti till ett annat mellan två val: partibytarna, kort och gott. Hur har de rört sig? Vilka är de? Och varför byter de parti?

Värdet av partianhängarskap har devalverats

Övertygade partianhängare som i val efter val stödjer sitt parti genom att rösta på det är något av en dröm för alla partier. Att ha stora grupper av lojala väljare skapar stabilitet och förutsebarhet som möjliggör att fokusera på uppgiften att vinna nya väljare från andra partier. Men partianhängarnas skara blir allt mindre. När de känslomässiga psykologiska banden mellan väljare och partier – graden av partiidentifikation (Campbell et al. 1960; Särilvik 1970; Wängnerud 1993; Miller & Shanks, 1996; Oscarsson & Holmberg, 2020) – försvagas blir det psykologiskt lättare att byta parti. Väljarrörligheten ökar. Partierna blir mer konkurrensutsatta. På väljararenan går inte längre räkna med att väljare som stött ett parti i ett val per automatik kommer att göra det igen i nästa. För partiernas del är drömmen om trogna partiväljare över.

Valundersökningarna visar nämligen att det även bland de starkt övertygade partianhängarna finns en ökad tendens att byta parti (se tabell 3). Det är alltså inte nog med att de övertygade anhängarna blir färre. Även de som uttrycker känslor av anhängarskap är inte längre lika partitrogna som förr. Även de partiidentifierade har en större tendens att överge sitt parti. Bland de starkt övertygade anhängarna har andelen partibytare ökat från sex procent 1976 till 25 procent 2018! Var fjärde väljare som vid 2014 års val betraktade sig som starkt övertygad anhängare av ett parti valde alltså att ändå rösta på ett annat parti vid valet 2018, fyra år senare. Läpparnas bekännelse har inte samma betydelse för de partiidentifierade väljarnas partival 2018 som det hade 1976.

Tabell 3 Andel partibytare bland personer med olika grad av partianhängarskap, svenska riksdagsval 1973-2018 (procent)
Proportion of party switchers among voters with varying party attachment, Swedish general elections 1973-2018 (percent)

Grad av partiidentifikation vid första mättilfället	Mellanvalspanel												
	73 -76	76 -79	79 -82	82 -85	85 -88	88 -91	91 -94	94 -98	98 -02	02 -06	06 -10	10 -14	14 -18
Starkt övertygad partianhängare	6	8	9	8	10	11	14	15	15	13	17	19	25
Svagt övertygad partianhängare	31	20	17	21	22	28	23	27	28	31	31	30	31
Enbart partipreferens	33	30	34	35	28	41	44	43	45	54	40	39	41
Ingen partipreferens	43	28	31	41	40	51	55	48	53	69	51	49	48

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1973-2018.

Kommentar: Resultaten är hämtade från Valundersökningarnas rullande tvåstegspaneler 1973-2018. Antalet svarande för panelerna 2006-2010, 2010-2014 och 2014-2018 är 754, 636 och 479 personer. Resultaten från tidigare undersökningar bygger på mellan 1 000-1 500 svarspersoner och finns analyserade i Oscarsson & Holmberg (2004). Grad av partianhängarskap är en variabel som konstruerats utifrån svaren på en rad frågor om bästa parti och huruvida respondenter betraktar sig som anhängare. Personer som på en första fråga om partianhängarskap svarar att de betraktar sig som anhängare får därefter två följdfrågor; en om vilket parti de tycker bäst om och om de betraktar sig som starkt övertygad anhängare eller svagt övertygad anhängare. Personer som på den första frågan svarar att de inte betraktar sig som anhängare till något parti eller är tveksamma, får bara en följdfråga om det är något parti de tycker sig stå närmare än andra partier. Tidsserien över andelen övertygade partianhängare finns redovisad i denna rapport i figur 2.

Partianhängarnas ökade rörlighet kan tolkas som att det inte längre betyder lika mycket att bekänna sig som anhängare av ett parti. Känslorna av anhängarskap har devalverats så att de inte längre får samma förutsebara konsekvens, nämligen att väljaren fortsätter att rösta på partiet i nästföljande val. Även de starkt övertygade villkorar sin röst i större utsträckning än tidigare.

Men det finns en alternativ tolkning som har med en annan väldokumenterad tendens i väljarkåren att göra, nämligen att allt fler väljare röstar strategiskt på ett annat parti än det som de tycker bäst om. Strategisk röstning – som ibland också benämns taktikröstning – blir vanligare bland väljarna. Andelen som röstar på ett annat parti än sin förstapreferens har ökat i ungefär samma takt som den allmänna väljarrörligheten, från 6 procent 1968 till 19 procent i 2018 års val (se tabell 4). Det betyder att var femte väljare – varav många är välinformerade och övertygade partianhängare – väljer att lägga sin röst på ett annat parti än sitt mest omtyckta.

I ett flerpartisystem som det svenska där väljare röstar på partier och inte regeringar är sådana avvikelser inte särskilt konstiga. Det kan finnas mycket goda skäl att stödja partier som befinner sig nära fyraprocentsspärren eller rösta strategiskt för att maximera möjligheterna att en viss regeringskoalition kan formas efter ett val (Fredén & Oscarsson 2015; Fredén 2019). Ökad taktisering till följd av att väljare tar stor hänsyn till den strategiska kontexten – såsom partiets läge i opinionsmätningarna och partiets koalitions signaler – skulle i så fall innebära att många varma anhängare till partier ändå väljer att avvika från sin normala röst.

Tittar vi närmare på strategisk röstning i olika grupper av partisympatisörer 2018 ser vi att även en del starkt övertygade partianhängare ägnar sig åt att avvika från sitt mest

omtyckta parti när de röstar. Bland de som sympatiserar starkt med ett parti var andelen som röstade på ett annat parti än de tycker bäst om ändå sju procent 2018. Och bland de svagt övertygade partianhängarna var motsvarande andel 13 procent (se nedre delen av tabell 4).

Tabell 4 Andel väljare med ett annat parti som förstapreferens än det som man röstat på 1968-2018 (procent)
Proportion of voters with a different best party than the party they voted for 1968-2018 (percent)

år	Partival										Samtliga partiväljare	Antal svarspersoner
	V	S	MP	C	L	KD	M	NyD	SD	FI		
1968	17	2	-	6	14	30	13	-	-	-	6	1 279
1970	19	2	-	4	6	23	11	-	-	-	5	2 481
1973	18	1	-	8	10	19	13	-	-	-	6	1 114
1976	20	1	-	11	9	12	10	-	-	-	7	1 126
1979	4	3	-	6	10	23	6	-	-	-	5	1 229
1982	42	3	11	5	13	12	5	-	-	-	7	1 164
1985	33	2	32	10	7	25	13	-	-	-	9	1 144
1988	28	3	31	6	8	3	7	-	-	-	8	1 081
1991	15	3	30	12	11	19	8	48	-	-	11	1 053
1994	15	5	25	8	13	35	6	10	-	-	9	995
1998	23	7	9	12	8	21	8	-	-	-	12	778
2002	10	4	35	5	19	17	8	-	-	-	11	838
2006	16	7	13	10	17	11	9	-	37	-	12	859
2010	11	10	12	29	22	32	16	-	30	-	16	809
2014	29	10	24	26	27	17	12	-	46	46	20	633
2018	20	12	31	26	22	45	12	-	19	27	19	4 969
2018												
Starkt övertygad partianhängare	16	2	16	0	15	25	4	-	10	0	7	800
Svagt övertygad partianhängare	18	6	29	20	18	36	5	-	23	0	13	892
Enbart partipreferens	24	18	33	30	24	51	15	-	21	35	23	3 192

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968-2018.

Kommentar: Resultaten i tabellen visar andelen av partiernas väljare som röstat på partiet trots att de haft ett annat parti som bästaparti. Analysen omfattar enbart personer som partiröstat och som har uppgivit ett bästa parti på frågan om vilket parti de tycker bäst om. Under perioden 1968-2014 ingår endast svarande i eftervalsstudien i analysen. Resultaten för 2018 bygger på samtliga svarande. Frågan om bästa parti ställdes inte i Valundersökningarnas eftervalsstudier 1956, 1960 och 1964. För fler analyser av strategisk röstning, se Oscarsson & Holmberg (2016) eller Annika Fredéns rapport [2019:2](#) i Valforskningsprogrammets rapportserie.

Samma slags märkliga illojalitetsmönster kan även spåras även i andra typer av väljarbeteende – nämligen röstdelning. Benägenheten att rösta på olika partier i riksdagsval och kommunval är nämligen överraskande stor även bland personer som själva betraktar sig som övertygade anhängare. Var sjunde övertygad partianhängare (17 procent) valde 2018 att rösta på olika partier nationellt och lokalt (Berg, Erlingsson & Oscarsson, 2019). Och inte nog med det. Även bland partimedlemmar (!) existerar röstdelning. Närmare var femte partimedlem (18 procent) röstdelade i 2018 års val (ibid., 2019). Partierna "läcker" väljare till andra partier även i grupper där vi minst förväntar oss läckage: bland inbitna anhängare och medlemmar.

Inte undra på att dagens partier ängsligt blickar ut över väljararenan. Konkurrensen om väljare är helt enkelt mördande. Att det finns allt fler konkurrenter och att väljarna – ja, till och med egna anhängare och medlemmar – tycks bli allt mer lättfootade är en sak. Det blir också allt trängre på den politiska spelplanen. Med krympande ideologiska avstånd till grannpartier blir partiernas historiskt mest framgångsrika konkurrensvapen – partiideologi och känslor av anhängarskap – försvagade. Gamla meriter och historiska landvinningar väger lätt inför framtida väljarjakt.

Goda grannar i partisystemet

En första viktig insikt om den ökade väljarrörligheten är att väljarnas partibyen inte sker slumpmässigt eller ostrukturerat. De flytande väljarna är inga virrpannor. De kanske flitigast ideologiskt röstande väljarna i världen tar i stor utsträckning hjälp av ideologiska orienteringar inte bara när de väljer parti utan också när de *byter* parti (Oscarsson & Holmberg 2016). Som vi kommer att se gång på gång i analyserna i den här rapporten är partibyen starkt strukturerad i enlighet med de starkaste konfliktlinjerna i partisystemet. Vill man förklara partibyen i en svensk kontext är det svårt att komma förbi vänster-högerdimensionen – den superdimension som varit så tongivande och styrande för svenskt politiskt liv i närmare 140 år.

I figur 4 redovisas hur de svenska väljarna har uppfattat partiernas positioner längs den traditionella vänster-högerskalan under perioden 1979-2018. Partiernas positioner är genomsnitt för hela väljarkåren vid varje val tillfälle. Även om det finns tydliga tecken på att vänster-högerdimensionen idag utmanas av nya sociokulturella konfliktdimensioner (Hooghe, Marks & Wilson 2002; Oscarsson 2019) råder fortfarande mycket starka samband mellan vänster-högerorientering och partival bland svenska väljare. Det finns också en påfallande stabilitet och stor överensstämmelse i hur väljarna uppfattar partiernas positioner längs vänster-högerdimensionen (jfr Oscarsson & Svensson, 2020).

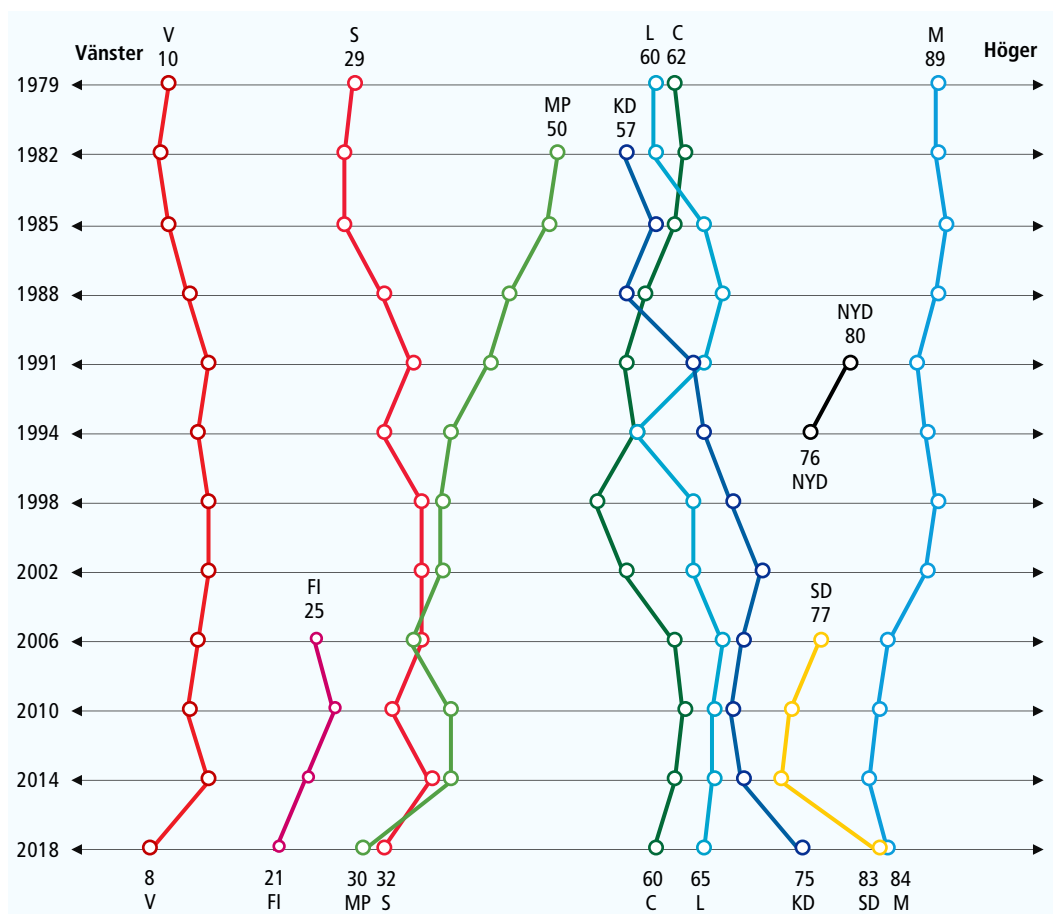
Den svenska väljarkårens rangordning av partierna längs vänster-högerdimensionen [V-FI-MP-S-C-FP-KD-SD-M] var med ett undantag densamma 2018 som 2014. Den här gången fick Miljöpartiet en genomsnittlig placering till vänster om Socialdemokraterna. Sverigedemokraterna uppfattades stå klart längre till höger 2018 än 2014 men Moderaterna lyckades med nöd och näppe försvara sin historiska flankposition som partiet längs till höger i väljarnas mentala bild av partisystemet.

Sett över längre tid ser vi tre större utvecklingslinjer i partiernas inbördes relativa avstånd. Miljöpartiet har sedan 1982 års val uppfattats stå allt längre till vänster i partisystemet och betraktas sedan 1998 stå ungefär på samma position som Socialdemokraterna. Även Kristdemokraterna uppfattades till en början som ett mittenparti men gjorde en tydlig resa högerut mellan 1988 och 2002 års val. Bildandet av *Allians för Sverige* 2004 fick därefter en tydlig centripetal effekt på de fyra borgerliga partierna där Moderaternas position justerades vänsterut samtidigt som Centerpartiets justerades högerut mellan 2002 och 2006 års val. Kristdemokraterna har efter 2014 års val fortsatt sin resa högerut i partisystemet enligt de svenska väljarnas förmenande.

I väljarnas mentala bild av partisystemet 2018 inordnas Feministiskt initiativ mellan V och S och Sverigedemokraterna mellan KD och M längs vänster-högerdimensionen. Så länge vi bara tar hänsyn till en ideologisk dimension – vänster-högerdimensionen – uppfattade väljarna i samband med valet 2018 två distinkta grupper av partier, V-FI-S-MP å ena sidan och C-L-KD-SD-M å den andra.

Intressant nog har de relativa inbördes avstånden mellan dessa grupperingar blivit lite större 2018 jämfört med 2014, mest på grund av att Miljöpartiet och Socialdemokraterna uppfattas stå längre till vänster. Det finns även ett tydligt tecken på större ideologiska avstånd mellan de fyra traditionella borgerliga partierna: Centerpartiet och Liberalerna har rört sig svagt vänsterut medan Kristdemokraterna positioneras klart längre till höger i partisystemet jämfört med tidigare. Redan vid valet 2018 gjorde alltså de svenska väljarna bedömningen att Allianspartierna glidit isär ideologiskt. Denna klyfta kom sedan att blottläggas helt i samband med den rekordlånga regeringsbildningen och tillkomsten av det så kallade *Januariavtalet* mellan mittenpartierna S-MP-C-L som till slut möjliggjorde bildandet av regeringen Löfven II.

Figur 4 Partiernas vänster-högerpositioner enligt svenska väljare 1979-2018 (medeltal)
The parties' left-right positions according to Swedish voters 1979-2018 (means)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1979-2018.

Kommentar: Uppgifterna om partiernas genomsnittpositioner längs vänster-högerdimensionen är hämtade från svenska valundersökningar 1979-2018. Intervjufrågan lyder: "Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk ställning. På det här kortet finns en skala. Jag skulle vilja att Du placerade de politiska partierna på skalan. Var någonstans skulle Du vilja placera [partij]". Skalan går från 0 "långt till vänster" till 10 "långt till höger" med mittenalternativet 5="varken till vänster eller till höger". I valundersökningarna 1998, 2002, 2006, 2010 och 2018 har åtminstone hälften av de svarande fått använda en internationell variant av vänster-högerskalan, med ändpunkterna "vänster" och "höger". Medeltalen har i figuren multiplicerats med 10 för att undvika decimaler i framställningen. Piratpartiet placerades på 48 i snitt 2010.

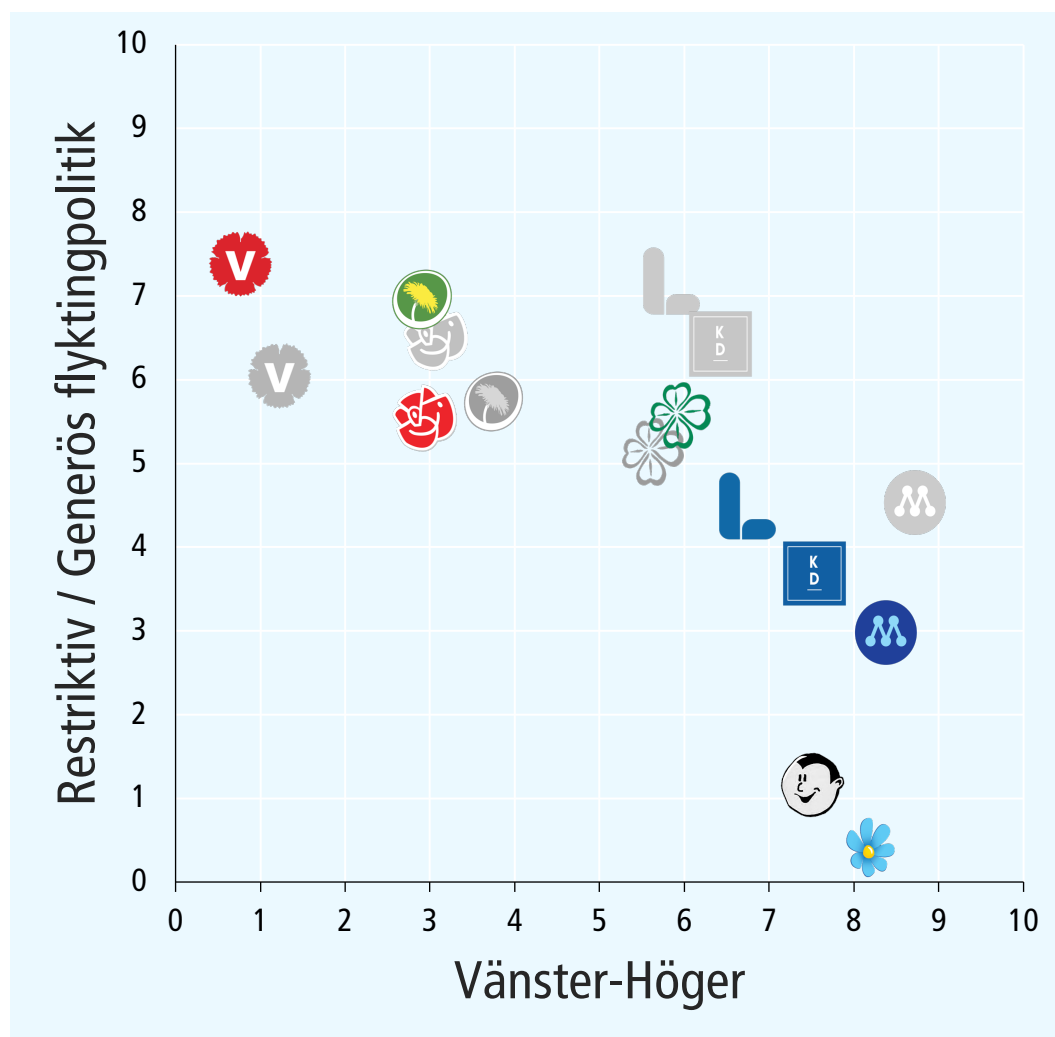
Att vänster-högerdimensionen är central för att förklara partibytten kommer att framgå med stor tydlighet i kommande avsnitt. Det finns en mycket tydlig struktur i väljarnas partibytesbeteende som skänker stor förutsebarhet till väljarrörelser mellan partierna. Men de största väljarströmmarna under mandatperioden 2014-2018 kan inte enbart förklaras av vänster-högerideologi. Strömmarna handlade också om ställningstaganden och konflikter i frågor som hör till en ny framväxande utmanardimension – den kulturella värderingsdimensionen. Positionstaganden längs denna kulturella värderingsdimension – som ibland kallas för GAL-TAN – har blivit allt viktigare i analyser av partikonkurrens och väljarbeteende i Sverige, inte minst på grund av Sverigedemokraternas framgångar under 2010-talet. Tidigare analyser av partibytten mellan 2014-2018 som bygger på data från SVTs vallokalundersökning (Holmberg m fl, 2020) visar tydligt att väljarnas inställning i frågor som rör invandring, flyktingmottagning och mångkultur denna gång är helt nödvändig för att förstå varför väljare bytte parti mellan 2014 och 2018.

I figur 5 redovisas väljarnas uppfattningar av partiernas positioner därför även i en andra åsiktsdimension – flyktingdimensionen. Flyktingdimensionen är nu inte någon ny företeelse i svensk politik. Redan i 1994 års valundersökning fick väljarna positionera

partierna längs en skala från generös till restriktiv inställning till flyktingmottagning (Gilljam & Holmberg 1995). Väljarnas åsikter om flyktingmottagning kan fortfarande sägas utgöra kärnan i den kulturella värderingsdimensionen tillsammans med åsikter om mångkultur och invandring, åtminstone så som konflikten har kommit att bli betydelsefull i den svenska kontexten. Jämförelsen mellan 1994 och 2018 visar stora likheter men också en viss ökad spridning i partiernas positioner. Såväl rödgröna som borgerliga partier står längre ifrån varandra i en tvådimensionell rymd 2018 än vad de gjorde tjugofem år tidigare. SD uppfattas av dagens väljarkår stå något längre till höger och vara något mer restriktiva i frågor om flyktingmottagning jämfört med hur dåtidens väljarkår positionerade Ny Demokrati.

Figur 5 Väljarnas uppfattningar om partiernas positioner i en tvådimensionell rymd med vänster-höger och inställning till flyktingmottagning, 1994 (grått) och 2018 (färg) (medeltal)

Voter perceptions of the parties' positions in a two-dimensional space with left-right and attitudes towards accepting refugees, 1994 and 2018 (means)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1994 och 2018.

Kommentar: Grafen visar de genomsnittliga positionerna för partierna längs vänster-högerskalan och längs en skala från restriktiv till generös inställning till flyktingmottagning. Frågan om flyktingmottagande (y-axeln) lyder: "På den här skalan vill vi att du placerar de olika partierna efter hur du uppfattar deras inställning till hur många flyktingar Sverige bör ta emot." Ändpunkterna på skalan är 0 = "Vi bör vara restriktiva när det gäller hur många flyktingar vi tar emot i Sverige" och 10 = "Vi bör vara generösa när det gäller hur många flyktingar vi tar emot i Sverige". Antal svarande på frågorna om partiernas inställning till flyktingmottagande år 2018 omkring 3 100 personer. Frågan om vänster-högerskalan (x-axeln) lyder: "Man brukar ju ibland tänka sig att partierna kan ordnas från vänster till höger efter politisk ställning. På det här kortet finns en skala. Jag skulle vilja att Du placerade de politiska partierna på skalan. Var någonstans skulle Du vilja placera [parti]". Skalan går från 0 "långt till vänster" till 10 "långt till höger" med mittenalternativet 5="varken till vänster eller till höger".

Det diagonala mönster som framträder i figur 5 är något av en nyhet. Det visar att väljarnas bild av partiernas vänster–högerpositioner och positioner i migrationspolitiken i stor utsträckning kom att sammanfalla med varandra i samband med valet 2018. De svenska väljarnas egen rangordning av partierna från vänster till höger (V–FI–MP–S–C–L–KD–SD–M) påminner starkt om rangordningen från generös till restriktiv (V–MP–FI–C–S–L–KD–M–SD). De två noterbara skillnaderna har att göra med Centerpartiets och Socialdemokraternas inbördes position (C mer höger men mer generöst än S) samt med Moderaternas och Sverigedemokraternas inbördes position (M mer höger men mindre restriktivt än SD) (se Oscarsson, 2019).

Ideologiska avstånd mellan partier är centrala i alla förklaringar av varför väljare rör på sig. I analyser längre fram i rapporten kommer vi använda oss mer systematiskt av väljarnas åsikter i politiska sakfrågor och positioner längs olika sakfrågedimensioner för att analysera partibytet. De två viktigaste åsiktsdimensionerna för partibytet 2014–2018 har vi här redan avslöjat: vänster–högerdimensionen och den kulturella värderingsdimensionen.

Vart gick 2014 års väljare?

Ideologiska avstånd är helt avgörande när väljare byter parti. Det är i de allra flesta fall grannpartier i det ideologiska landskapet som partibytare väljer att byta till. Denna benägenhet blir särskilt synlig när vi undersöker väljarströmmar mellan 2014 och 2018. Bytarmatrisen – korstabellen som visar vilka partier väljarna röstade på vid 2014 och 2018 års val – berättar om vilka väljarströmmar som varit de största och är ett av våra viktigaste instrument för att beskriva och förklara politisk förändring.

Valundersökningen 2018 är en av de bästa studier vi har designat för att kunna studera väljarrörlighet. Tack vare ett avsevärt större urval än i tidigare Valundersökningar, panelen från 2014 och röstlängdskontrollerade uppgifter om valdeltagande kan vi göra en mycket detaljerad och noggrann analys av vilka väljare som bytte till vilket parti och när de gjorde det. Vi inleder på klassiskt vis med att undersöka så kallade bytarmatriser.

Bytarmatriser kan analyseras på åtminstone tre olika sätt. I tabell 5 beskrivs till att börja med hur partiväljarna från 2014 års val valde att rösta fyra år senare, i valet 2018. Trots hög väljarrörlighet får vi komma ihåg att huvuddelen av väljarna är helt stabila i sitt röstningsbeteende. Två tredjedelar av väljarna (63,4 procent) valde ju att rösta på samma parti i 2014 och 2018 års val. Men vart tog alla de andra vägen?

I bytarmatrisens diagonal framgår hur stor andel av partiernas väljare 2014 som ”förnyade kontraktet” med sitt parti 2018. Valvinnande partier brukar grunda sina framgångar i att säkra stöd från väljare som tidigare röstat på partiet. Sverigedemokraterna var inte oväntat bäst när det gäller att återvinna väljare som röstat på dem 2014. Sex av sju (85,3 procent) SD-väljare från 2014 valde att rösta på SD igen 2018. Något annat är inte att förvänta av partier som vinner många nya väljare. Även Socialdemokraterna lyckades ånyo hyfsat väl med uppgiften att vinna förnyat stöd från tidigare väljare. Tre av fyra S-väljare från 2014 valde att rösta på Socialdemokraterna igen 2018 (75,2 procent). Allra sämst när det gäller att förnya kontraktet med sina partiväljare var Feministiskt initiativ. Endast 6,7 procent av FI-väljarna från 2014 valde att rösta på partiet igen 2018.

Av de etablerade riksdagspartierna brukar Liberalerna ha kroniskt svårt att övertyga tidigare väljare att stödja partiet igen. Den här gången hade dock Miljöpartiet sämre dragningskraft på tidigare väljare, endast 38,6 procent av MP-väljarna från 2014 valde att rösta på MP igen 2018. Samtidigt är Liberalernas historiska resultat svagt, och 2018 markerar knappast något trenderbrott när det gäller svårigheterna att hålla kvar väljare. Knappt hälften (47,0 procent) av Folkpartiväljarna från 2014 stödde Liberalerna igen i 2018 års riksdagsval. Därmed fortsätter en av de mest märkliga traditionerna inom svenskt väljarbeteende. I tidigare analyser av väljarbeteende har Folkpartiet återkommande kallats för ”partisystemets Hallsberg – en väntsal för partibytare” eller ibland ”partisystemets vändkors”. Namnbytet till Liberalerna tycks inte ha ändrat det faktum

att genomsnittsandelen egna väljare som Folkpartiet/Liberalerna lyckats behålla i riksdagsvalet 1976-2018 är avsevärt lägre än alla andra partiers historiskt. Liberalerna förlorar vid varje val fler väljare än vad man kan förvänta sig även med hänsyn taget till en allt högre väljarrörlighet.²

Bytarmönstren i tabell 5 ger ett starkt stöd för idén att partier i allmänhet tappar flest väljare till ideologiskt närstående partier. Några exempel är på sin plats. Kannibalismen inom blocken var stark när vi ser till partibytan mellan 2014 och 2018. Vänsterpartiet tappade väljare främst till Socialdemokraterna (21,1 procent) och Miljöpartiet (5,3 procent). Miljöpartiets väljare tappade också främst till andra rödgröna partier, till Socialdemokraterna (28,5 procent) och Vänsterpartiet (13,6 procent).

Socialdemokraterna tappade väljare i lika utsträckning till Vänsterpartiet (5,8 procent), Sverigedemokraterna (7,0 procent) och Moderaterna (4,7 procent), medan tappet till Miljöpartiet var relativt begränsat givet att de båda partierna regerat tillsammans under mandatperioden (1,9 procent).

Allianspartierna tappade också främst väljare till varandra. Centerpartiet och Folkpartiet tappade flest väljare till Moderaterna (13,7 respektive 20,3 procent). Även Kristdemokraternas största väljarförluster gick till Moderaterna. Ungefär var sjunde KD-väljare från 2014 valde att rösta på Moderaterna 2018 (16,3 procent).

Moderaterna tappade ungefär lika mycket väljare till Centerpartiet (8,7 procent), Liberalerna (6,2 procent) och Kristdemokraterna (7,7 procent). Men väljartappet till Sverigedemokraterna mellan 2014 och 2018 är på en något högre nivå (11,7 procent). Var tionde M-väljare från 2014 valde att rösta på SD 2018.

Tabell 5 Vart tog 2014 år väljare vägen 2018? Andel röstande på partier i riksdagsvalet 2018 efter röstning i riksdagsvalet 2014 (procent)
Proportions of party voters in 2018 by party vote in 2014 (percent)

Partival i riksdagsvalet 2014	Partival i riksdagsvalet 2018										Total	Antal svar
	V	FI	S	MP	C	L	KD	SD	M	ÖVR		
Vänsterpartiet	64,9	1,0	21,1	5,3	0,8	1,4	1,0	3,5	0,4	0,7	100,0	520
Feministiskt initiativ	45,9	6,8	20,6	16,4	3,6	2,0	1,0	1,9	1,0	0,8	100,0	225
Socialdemokraterna	5,8	0,2	73,7	1,9	2,6	1,5	1,9	7,0	4,7	0,7	100,0	2 592
Miljöpartiet	13,6	1,3	28,5	35,3	9,3	3,2	1,4	2,0	4,2	1,3	100,0	713
Centerpartiet	1,3	0,2	5,6	2,0	57,7	7,3	6,8	4,4	13,7	1,0	100,0	534
Folkpartiet	0,6	0,2	8,2	1,4	13,9	42,1	8,5	4,0	20,3	0,8	100,0	506
Kristdemokraterna	0,5	0,3	3,6	1,0	7,3	7,7	52,1	10,1	16,3	1,0	100,0	340
Sverigedemokraterna	0,0	0,1	3,2	0,2	0,2	0,5	2,7	85,3	6,4	1,5	100,0	820
Moderaterna	0,7	0,0	4,7	0,6	8,7	6,2	7,7	11,7	59,1	0,4	100,0	2 032
Övriga partier	5,7	0,0	5,9	1,7	3,8	3,4	6,1	29,9	15,1	28,5	100,0	40
Icke-röstare 2014	7,7	0,5	28,8	4,6	8,4	5,2	6,5	16,5	20,9	1,1	100,0	206
Unga förstagångsväljare 2018	13,0	0,5	18,9	5,8	14,1	4,9	5,7	15,9	20,1	1,3	100,0	419

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Tabellen läses radvis och visar hur stor andel av partiernas väljare från 2014 som röstade på olika partier 2018. För omkring en tredjedel av de svarande används paneldata om partival inhämtade i samband med 2014 års val. För övriga används minnesuppgifter om partival 2014. Folkpartiet bytte namn till Liberalerna mellan valen 2014 och 2018. Bytarmatrisen har viktats efter det officiella valresultatet i 2018 års riksdagsval.

² Andelen Folkpartiväljare som valde att rösta på Folkpartiet/Liberalerna även vid nästföljande val är enligt tidigare analyser av partibytan följande: 63 procent 1979 (Holmberg 1981), 44 procent 1982 (Holmberg 1984), 83 procent 1985 (Holmberg & Gilljam 1987), 54 procent 1988 (Gilljam & Holmberg 1990), 46 procent 1991 (Gilljam & Holmberg 1993), 41 procent 1994 (Gilljam & Holmberg 1995), 42 procent 1998 (Holmberg 2000), 74 procent 2002 (Holmberg & Oscarsson 2004), 30 procent 2006, 38 procent 2010, 40 procent 2014 (Oscarsson & Holmberg, 2016:153) och 47 procent 2018. Genomsnittet sett över 12 val är 50,2 procent: Folkpartiet/Liberalerna tappar hälften av sina väljare mellan varje val.

Feministiskt initiativ var en stor förlorare i valet 2018. FI var mycket nära att ta sig in i riksdagen 2014 med 3,1 procent av rösterna. Men huvuddelen av deras väljare försvann 2018. Resultaten i tabell 5 visar att Feministiskt initiativ i huvudsak förlorade sina väljare till just de partier varifrån de ursprungligen kom, främst Vänsterpartiet. Av FI-väljarna 2014 gick nästan hälften, 45,9 procent, till Vänsterpartiet 2018. Och var femte FI-väljare från 2014 (20,6 procent) valde att rösta på Socialdemokraterna 2018. Det tredje största väljartappet var till Miljöpartiet (16,4 procent). De FI-väljare som inte förnyade kontraktet med partiet höll sig i princip helt inom det rödgröna blocket: Sex av sju FI-väljare från 2014 (84,0 procent) röstade rödgrönt 2018.

Bytarmatrisen i tabell 5 ger också besked om hur grupper som tidigare inte röstat valde att lägga sina röster 2018 års val. Bland de unga förstagångsväljarna (18-22 år) var det framför allt Centerpartiet och Vänsterpartiet som gjorde klart bättre val (14,1 respektive 13,0 procent) än i väljarkåren som helhet, medan de två största partierna Socialdemokraterna och Moderaterna underpresterade bland förstagångsväljarna (18,9 respektive 20,1 procent). Och bland de tillkommande icke-röstarna från 2014 nådde Socialdemokraterna (28,8 procent), Moderaterna (20,9) och Sverigedemokraterna (16,5) ett starkare stöd än andra partier. S, M och SD var alltså de tre partier som var allra mest framgångsrika i att engagera icke-röstare från 2014.

Varifrån kom 2018 års väljare?

Partibytarmatrisen kan också analyseras kolumnvis och då gäller beskrivningen istället från vilka partier 2018 års partiväljare kom (se tabell 6). Analysen ger besked om hur den ideologiska sammansättningen av partiernas nya väljare ser ut. Det är förstås främst intressant när vi studerar framgångsrika partier som vinner många nya väljare. Resultaten visar att Sverigedemokraternas framgång från 12,9 till 17,5 procent av rösterna mellan 2014 och 2018 års val ännu en gång berodde på väljarvinster främst från de två stora partierna: 15,7 procent av SD-väljarna 2018 vanns från Moderaterna och 11,3 procent från Socialdemokraterna. Även vid 2018 års val var det Moderaterna som 'bjöd' Sverigedemokraterna på fler väljare än Socialdemokraterna.

Tabell 6 Varifrån kom 2018 års väljare? Andel röstande på partier i 2014 års riksdagsval efter röstning i riksdagsvalet 2018 (procent)
Proportions of party voters in 2014 by party vote in 2018 (percent)

Partival i riksdagsvalet 2014	Partival i riksdagsvalet 2018									
	V	FI	S	MP	C	L	KD	SD	M	ÖVR
Vänsterpartiet	42,9	11,9	4,1	6,6	0,5	1,3	0,9	1,1	0,1	3,6
Feministiskt initiativ	12,7	35,7	1,7	8,2	1,0	0,8	0,4	0,3	0,1	1,8
Socialdemokraterna	19,8	14,3	73,3	12,0	8,5	7,9	8,8	11,3	6,7	18,2
Miljöpartiet	11,8	19,0	7,1	57,4	7,5	4,2	1,7	0,8	1,6	9,1
Centerpartiet	0,8	2,4	1,1	2,5	37,8	7,5	6,3	1,4	3,8	5,4
Folkpartiet	0,4	2,4	1,5	1,7	8,2	39,5	7,4	1,2	5,1	3,6
Kristdemokraterna	0,2	2,4	0,5	0,9	3,2	5,3	32,9	2,2	3,1	3,6
Sverigedemokraterna	0,0	2,4	1,3	0,6	0,2	1,0	5,1	57,1	3,7	16,4
Moderaterna	1,8	0,0	4,0	2,7	23,6	26,2	29,8	15,7	69,3	14,6
Övriga partier	0,4	0,0	0,1	0,2	0,2	0,3	0,5	0,8	0,4	14,6
Icke-röstare 2014	1,8	4,8	2,2	1,1	1,6	1,8	1,8	3,8	1,4	3,6
Unga förstagångsväljare 2018	7,4	4,7	3,1	6,1	7,7	4,2	4,4	4,3	4,7	5,5
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Antal svar	794	42	2650	474	834	599	543	1171	1700	55

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Tabellen läses kolumnvis och visar andelen av partiernas väljare 2018 som röstade på olika alternativ i samband med 2014 års val. För omkring en tredjedel av de svarande används paneldata om partival inhämtade i samband med 2014 års val. För övriga används minnesuppgifter om partival 2014. Folkpartiet bytte namn till Liberalerna mellan valen 2014 och 2018.

En av de centrala funktionerna för demokratiska valrörelser är att väljare bör sortera om sig mellan partierna, idealt sett på basis av ideologisk närhet och inställning i sakfrågor. Att det äger rum en stor omsortering av väljare mellan grannpartier i partisystemet är mycket tydligt när vi inspekterar bytarmatriserna. För vissa partier är omsättningen av väljare stor, vilket väcker spännande frågor om hur partierna hanterar sin roll när det gäller att representera stora grupper av nya väljare som partiet inte tidigare representerat i folkvalda församlingar. Valundersökningen 2018 visar till exempel att framgångspartiet Kristdemokraternas väljare 2018 bestod endast till en tredjedel (32,9 procent) av KD-väljare från 2014. I KDs nya väljargrupp ingår nästan en lika stor andel ex-Moderater (29,8 procent). Och nästan var tionde KD-väljare 2018 kom från Socialdemokraterna (8,8 procent).

Vänsterpartiet tillhörde också vinnarpartierna 2018. Partiet ökade sitt röststöd från 5,7 till 8,0 procent. Men i det nya Vänsterpartiets väljarbas är V-väljare från 2014 i själva verket i minoritet (42,9 procent), och gruppen består till stora delar av vunna väljare från Socialdemokraterna (19,8 procent), Miljöpartiet (11,8 procent) och Feministiskt initiativ (12,7 procent).

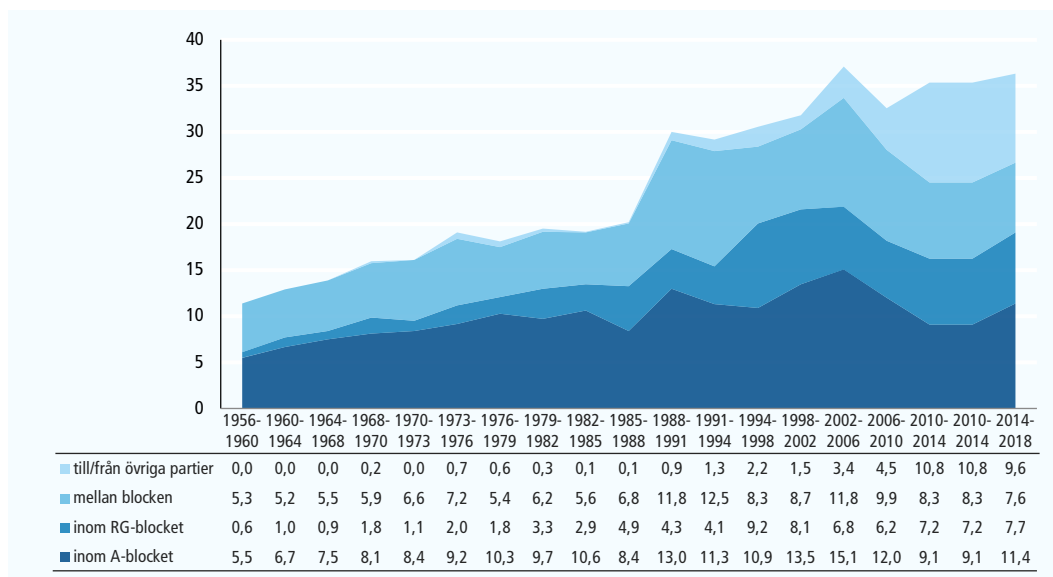
Även partier som inte går framåt i val kan se sin väljarbas mer än till hälften utbytt mellan två val. Liberalerna är ett bra exempel. L gjorde ett nästan identiskt valresultat 2014 och 2018 (5,4 respektive 5,5 procent av rösterna) men sammansättningen av L-väljarna 2018 bestod endast till en mindre del av tidigare FP-väljare (39,5 procent). Var fjärde L-väljare 2018 ärvdes från Moderaterna (26,2 procent). Det omnamnade partiet Liberalerna vann nya väljare från många olika håll: från Socialdemokraterna (7,9 procent), Centerpartiet (7,5 procent), Kristdemokraterna (5,3 procent) och Miljöpartiet (4,2 procent).

Partibytten inom och mellan blocken

Att ideologisk närhet (jfr Downs 1957) är en central förklaring till partibyte syns också i sammanställningar av utvecklingen av olika typer av byten såsom t ex inom- och mellanblocksrörlighet. Även om väljarrörligheten i den svenska väljarkåren är stor äger fortfarande ungefär halvdelen av trafiken mellan partierna rum inom de två historiskt sett dominerande blocken i svensk politik (se figur 6). Denna andel har från tid till annan varit ännu större, då uppemot två tredjedelar av den totala rörligheten på individnivå har handlat om byten mellan partier inom det rödgröna blocket [V-S-MP] eller byten mellan de fyra borgerliga allianspartierna [C-L-KD-M].

I figur 6 känner vi igen siluetten på tidsserien över väljarrörlighetens utveckling i Sverige under perioden 1956-2018 (jfr tabell 4). Av den totala väljarrörligheten mellan 2014 och 2018 års val (36,7 procent) är närmare hälften inomblocksrörlighet: 11,4 procent bytte mellan de fyra allianspartierna och 7,7 mellan de tre rödgröna partierna (=19,1 procent). Denna inomblocksrörlighet spelar givetvis stor roll för enskilda partier men har historiskt varit mindre betydelsefull när det gäller exempelvis regeringsskiften. Den rörlighet som i svensk politik oftast har haft störst betydelse för regeringsunderlaget – blockbyten mellan Allianspartierna och de rödgröna partierna – var bara 7,6 procent mellan 2014 och 2018. Det är lägre än på länge. Vi får gå tillbaka till 1985-1988 för att hitta en lika låg mellanblocksrörlighet. Huruvida den lägre mellanblocksrörligheten 2018 är en del av en längre trend, liknande den som kunnat observeras bland väljare i andra länder (se t ex Smidt, 2017), får framtiden utvisa.

Figur 6 Väljarrörlighet i Sverige 1956-2018. Andel partibytare inom och mellan de traditionella blocken, samt till och från övriga partier (procent)
Voter volatility within and between the red green bloc, the alliance bloc, and other parties 1956-2018 (per cent)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1956-2018.

Kommentar: Till rödgröna (RG)-blocket har V, S och MP förts. Partierna tillhörande A-blocket är C, L, KD och M + NyD 1991 och 1994 och MBS m.fl. borgerliga samlingspartier under 1960-talet. Alla andra partier har definierats som övriga. Procentbasen är definierad som antalet intervjupersoner som partiröstade i två på varandra följande val. Vid extravalet 1958 genomfördes ingen valundersökning. Då inhämtades information om röstning i 1958 års val i 1960 års undersökning. Resultaten för riksdagsvalet 1958-1960 är: total andel partibytare 7,2 procent; inom RG-block 0,4 procent; inom A-block 4,1 procent; mellan blocken 2,7 procent och till/från övriga partier 0,0 procent.

Andel byten till och från övriga partier har vuxit under senare år till följd av valframgångar för Sverigedemokraterna och Feministiskt initiativ. Var tionde väljare (9,6 procent) tillhör numera denna kategori som därmed knappast längre kan betraktas som en restkategori. En närmare analys av denna väljarrörlighet mellan partier utanför de två blocken visar att SD hämtade fler väljare från de fyra borgerliga Allianspartierna (C, L, KD och M) än från de rödgröna partierna (V, S, MP) mellan 2014 och 2018 års val: totalt gick 3,9 procent av väljarna från något Alliansparti till SD. Motsvarande andel för byten mellan ett rödgrönt parti 2010 och SD 2014 var 2,5 procent.

Våra analyser av inom- och mellanblocksrörlighet har naturligtvis ett värde i de långa historiska jämförelserna. Samtidigt är det tydligt att det parlamentariska dödsläget efter riksdagsvalet 2018 har devalverat värdet av den gamla blockindelningen i svensk politik. Ett av de längsta partisamarbetena i modern tid – *Allians för Sverige* (2012-2018) – får betraktas som avslutat eller åtminstone islagd (inga gemensamma pressmeddelanden sedan september 2018) i den nationella politiken. *Januariavtalet* som möjliggjorde regeringsbildningen är ett blocköverskridande samarbete som kan markera slutet på den traditionella blockpolitiken. Om det handlar om en tillfällig parentes eller en ny epok i svensk politik får framtiden utvisa.

Partiernas balansräkning: Nettovinster och nettoförluster 2014-2018

Bakom redovisningar av partiernas andelsmässiga vinster och förluster döljer sig väljare av kött och blod. För att ge en mer mätbar beskrivning av väljarströmmarna mellan valen har vi med utgångspunkt från bytarmatrisen tagit fram ett slags balansräkning som visar partiernas nettovinster och nettoförluster omräknat i tusentals väljare (se tabell 7). Analysen tar hänsyn till att det strömmar väljare mellan partierna och att en stor del av

partibyttena helt enkelt ”tar ut varandra”: Om Kalle byter från parti X till parti Y samtidigt som Petra byter från parti Y till parti X är individerörligheten maximal men den aggregerade rörligheten noll.

Tabell 7 läses radvis för ett parti i taget. I kolumnen längst till vänster visas partiernas röstetal vid valet 2014. Minussiffror i tabellen visar att partiet förlorat fler väljare än man vunnit till/från ett annat parti. Plussiffror visar att partiet vunnit fler väljare än de förlorat till/från ett annat parti.

I en analys av nettorörlighet är varje partis väljarförluster således avräknade från väljarvinster. På så vis har vi möjlighet att identifiera de största väljarströmmarna som ägt rum mellan 2014 och 2018 års val räknat i antal väljare, något som kommer att bli viktigt för de uppföljande analyserna av varför väljare bytt parti mellan de två valen. Även om vi räknat om nettoflödena till tusentals väljare är det viktigt att komma ihåg att det fortfarande handlar om skattningar som är behäftade med osäkerhet. Även om vi viktat bytarmatrisen mot det officiella valresultatet 2018 och korregerat diagonalerna i tabellen mot valresultatet 2014 finns ändå en del avvikelser när vi summerar antal väljare 2018.

Vänsterpartiet gick fram från 5,7 till 8,0 procent av rösterna. V vann sina nya väljare främst från Feministiskt initiativ. Nettovinsten från FI var hela 83 000 väljare. Partiet vann också väljare från Miljöpartiet (+54 000) och Socialdemokraterna (+43 000).

Socialdemokraterna nettovann flest väljare från Miljöpartiet (+116 000 väljare) och gjorde också väljarvinster från Feministiskt initiativ (+33 000). Dock var nettoförlusterna betydande, främst till Sverigedemokraterna (-82 000 väljare), Vänsterpartiet (-43 000), Centerpartiet (-35 000) och Kristdemokraterna (-30 000).

Balansräkningen visar att *Miljöpartiet* gjorde nettoförluster till Socialdemokraterna (-116 000 väljare) och Vänsterpartiet (-54 000). De tappade även många väljare till Centerpartiet (-45 000) mellan 2014 och 2018 års val. Det enda partiet Miljöpartiet vann väljare från var Feministiskt initiativ (+27 000).

Centerpartiets nettovinster från Moderaterna (+112 000 väljare) representerar den näst största väljarströmmen mellan 2014 och 2018 års val och är den viktigaste förklaringen till varför C lyckades växa från 6,1 till 8,6 procent. Centerpartiet nettovann även väljare från Miljöpartiet (+45 000) och Socialdemokraterna (+35 000). Förlusterna till andra partier var relativt små. I likhet med i stort sett alla partier tappade dock C väljare till Sverigedemokraterna (-13 000).

Folkpartiet nettovann med sitt nya namn Liberalerna väljare från främst Moderaterna (+58 000 väljare) men tappade till grannpartiet Centerpartiet (-21 000). Liberalerna lyckades vinna väljare från rödgröna partier, främst Miljöpartiet (+14 000) samtidigt som de tappade till både Kristdemokraterna (-7 000) och Sverigedemokraterna (-7 000).

Moderaterna tappade mellan 2014 och 2018 års val väljare till alla de andra borgerliga allianskamraterna, totalt närmare en kvarts miljon väljare, huvudsakligen till Centerpartiet (-112 000 väljare) och Kristdemokraterna (-93 000). Förlusterna till Sverigedemokraterna var också betydande (-103 000 väljare).

Kristdemokraterna gjorde väljarvinster från alla andra partier. Från de flesta håll är rörelserna att betrakta som rännilar. Framgångarna för KD kom främst genom väljarvinster från de två stora partierna, Moderaterna (+93 000) och Socialdemokraterna (+30 000 väljare).

Sverigedemokraternas fortsatta framgångar på väljararenan kan den här gången bokföras som nettovinster från de två stora partierna, Socialdemokraterna (+82 000 väljare) och Moderaterna (+103 000). Enligt valundersökningarna 2014 och 2018 vann SD nya väljare från alla partier utom Kristdemokraterna, där vinster och förluster i princip tog ut varandra (-2 000).

Feministiskt initiativ tappade stort och till alla andra partier. Den absoluta huvuddelen var förluster till rödgröna partier som Vänsterpartiet (-83 000 väljare), Socialdemokraterna (-33 000) och Miljöpartiet (-27 000).

Tabell 7 Partiernas vinster och förluster av väljare 2014-2018 (tusentals väljare)
Net gains and losses for the parties 2014-2018 (thousands of voters)

	Antal väljare 2014	V	S	MP	C	L	M	KD	SD	FI	ÖVR	Icke- röstare	Blank-1: agångs- röstare -väljare	Antal väljare 2018
V	356		+43	+54	+3	-4	+11	-3	-11	+83	+1	+5	+1	+54 = 593
S	1 933	-43		+116	-35	-6	-7	-30	-82	+33	-6	-1	-4	+72 = 1 940
MP	429	-54	-116		-45	-14	-9	-4	-6	+27	-3	-2	-3	+19 = 219
C	381	-3	+35	+45		+21	+112	-7	-13	+6	-1	+5	+3	+55 = 640
FP	338	+4	+6	+14	-21		+58	-7	-7	+3	±0	±0	+3	+25 = 416
M	1 454	-11	7	+9	-112	-58		-93	-103	+2	-1	-8	+8	+68 = 1 162
KD	285	+3	+30	+4	+7	+7	+93		+2	+1	+1	+4	+7	+18 = 460
SD	801	+11	+82	+6	+13	+7	+103	-2		+2	+2	+8	+5	+49 = 1 087
FI	195	-83	-33	-27	-6	-3	-2	-1	-2		-1	-2	+1	+1 = 38
Övriga partier	60	-1	+6	+3	+1	±0	+1	-1	-2	+1		+1	-1	+3 = 72
Icke-röstare	1 040	-5	+1	+2	-5	±0	+8	-4	-8	+2	-1		-1	+6 = 1 033
Blankröstare	58	-1	+4	+3	-3	-3	-8	-7	-5	-1	+1	+1		+13 = 54

Källa: Officiell valstatistik (www.val.se); Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 2014, Europaparlamentsvalundersökningen 2014 och Valundersökningen 2018.

Kommentar: Siffrorna i tabellen är skattningar av storleken på de väljarströmmar som flutit mellan partierna mellan 2014 och 2018 års riksdagsval. De har beräknats på basis av partiernas röstetal 2014 och uttrycks i tusentals väljare. Ogiltiga röster har förts till kategorin blankröster. Tabellen läses radvis. Positiva siffror (+) betyder att nettovinsterna till ett annat parti varit större än nettoförlusterna. Negativa siffror (-) betyder att nettoförlusterna varit större än nettovinsterna. Kolumnen längst till höger ger en uppskattning av partiets röstetal i 2018 års val som avviker något från det officiella valresultatet. Antalet personer som ingår i bytaranalysen är 9 014. Kolumnen längst till höger visar det uppskattade antalet röster för de olika partierna givet resultaten i bytarmatrisen. Trots att ingen viktning gjorts av materialet är medelfelet i förhållande till det officiella valresultatet 2018 (de summerade absoluta avvikelserna dividerat med 10 kategorier exklusive icke-röstarna) enbart 0,9 procentenheter. Största felavvikelsen är för Moderaterna (-2,3 procentenheter).

Resultatet för gruppen *icke-röstare* visar om väljarna har mobiliserats eller demobiliserats till/från olika partier. Minustecken betyder i det här sammanhanget att ett parti har kunnat förmå tidigare icke-röstande väljare att rösta på dem i 2014 års val. Väljarrörelserna är relativt blygsamma den här gången. Det parti som ånyo var mest framgångsrika i sin mobilisering av icke-väljare mellan 2014 och 2018 års val var Sverigedemokraterna som vann ungefär 8 000 väljare från grupper som inte röstade alls 2014; nivån på mobiliseringen är dock klart lägre jämfört med de väljarvinster SD tidigare har gjort från gruppen icke-röstare i valen 2010 och 2014 (se tabell 9).

I tabell 8 sammanfattar vi de tio största nettoväljarströmmarna mellan valen 2014-2018. Vi har inte tagit med partiernas vinster från grupper förstagångsväljare på topp-listan. Även om Sverigedemokraterna oftast hamnar i sökarljuset när det gäller väljarströmmar är flödet från de två stora partierna – Socialdemokraterna och Moderaterna – till SD endast på plats 6 respektive plats 3 på listan. Numerärt var väljarvandringarna från Miljöpartiet till Socialdemokraterna och från Moderaterna till Centerpartiet de största mellan 2014 och 2018.

Tabell 8 De tio största nettoväljarströmmarna mellan valen 2014-2018 (antal väljare)
Top ten largest net voter flows 2014-2018 (number of voters)

Rank	Väljarström	Uppskattat antal väljare
#1	Miljöpartiet → Socialdemokraterna	116 000
#2	Moderaterna → Centerpartiet	112 000
#3	Moderaterna → Sverigedemokraterna	103 000
#4	Moderaterna → Kristdemokraterna	93 000
#5	Feministiskt initiativ → Vänsterpartiet	83 000
#6	Socialdemokraterna → Sverigedemokraterna	82 000
#7	Moderaterna → Liberalerna	58 000
#8	Miljöpartiet → Vänsterpartiet	54 000
#9	Miljöpartiet → Centerpartiet	45 000
#10	Socialdemokraterna → Vänsterpartiet	43 000

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 2014, Europaparlamentsvalundersökningen 2014 och Valundersökningen 2018.

Kommentar: Underlaget till tabellen är hämtat från tabell 7.

Från vilka partier Sverigedemokraterna tagit sina många nya väljare väcker alltid ett särskilt intresse. Det beror förstås på partiets obrutna framgångar i nationella val. Inget annat parti vi känner till har lyckats öka sitt röstetal i varje val under en trettioårsperiod, sedan bildandet 1988. Med valundersökningarnas panelstudier i ryggen kan vi undersöka utvecklingen i ett historiskt perspektiv. Valet 2006 är det första valet där SD var ett tillräckligt stort parti för att kunna särredovisas i våra bytarmatriser.

Det återkommande mönstret är att det är de två stora partierna, Socialdemokraterna och Moderaterna, samt gruppen icke-väljare som varit huvudkällan till SDs nya väljare i de senaste fyra riksdagsvalen. Samtidigt är det viktigt att lyfta fram att profilen för SDs nya väljare ser olika ut i olika val (se tabell 9). Vid valet 2006 kom de nya SD-väljarna huvudsakligen från rödgröna partier, främst Socialdemokraterna (+17 000 väljare). Mellan 2006 och 2010 års val fick SD flest nya väljare från Socialdemokraterna (+27 000), från 1:a-gångsväljare (+25 000) och från gruppen icke-röstare (+21 000). Vid valet 2014 kom huvuddelen från Moderaterna (+163 000), Socialdemokraterna (+95 000) och, igen, gruppen icke-röstare (+53 000).

Tabell 9 Antal väljare som Sverigedemokraterna nettovunnit (+) respektive nettoförlorat (-) i svenska riksdagsval 2006-2018 (tusentals väljare).
Net gains and losses for Sweden Democrats in Swedish general elections 2006-2018 (thousands of voters)

	Grupp varifrån nya SD-väljare kom									Icke-röstare	Blank-röstare	1:a-gångs-väljare
	V	S	MP	C	FP	M	KD	FI	ÖVR			
2002-2006	+5	+17	+10	±0	+2	±0	±0	–	±0	+5	+17	+12
2006-2010	+3	+27	+3	+15	+3	+18	±0	+12	+3	+21	-3	+25
2010-2014	+4	+95	+8	+27	+42	+163	+27	±0	-4	+53	+8	+25
2014-2018	+11	+82	+6	+13	+7	+103	-2	+2	+2	+8	+5	+49

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet.

Kommentar: Resultaten är hämtade från svenska Valundersökningar 2002-2018. Skattningarna för antalet väljare är beräknade med hjälp av data från Valundersökningarnas så kallade rullande tvåvalspaneler där samma väljare återkontaktas vid två efter varandra följande val. Antalet svarande för de olika bytarmatriserna som ligger till grund för skattningarna är: 2006 (n=3 082), 2010 (n=2 459), 2014 (n=2 015) och 2018 (n=9 014). I de här analyserna har minnesdata kombinerats med paneldata för att öka säkerheten i skattningarna. Observera att även om skattningarna är omräknade till tusentals väljare så handlar det fortfarande om urvalsskattningar med felmarginaler. Analyser av alla väljarströmmar till- och från samtliga partier, gruppen icke-röstare, blankröstare och förstagångs-väljare finns redovisade i sin helhet i de återkommande böckerna om svenskt väljarbeteende, se till exempel Oscarsson & Holmberg (2016).

Slutligen, och som redan presenterats, kom Sverigedemokraternas nettovinster 2018 främst från Moderaterna (+103 000 väljare), följt av Socialdemokraterna (+82 000) och förstagångsväljare (+49 000). I ”tävlingen” om vilket av partierna S eller M som bjudit på flest SD-väljare genom åren finns det alltså en tydlig vinnare under perioden 2002-2010 (Socialdemokraterna) och en lika tydlig vinnare under perioden 2010-2018 (Moderaterna). Totalsegraren i kategorin väljarförluster till SD är Moderaterna som nettoförlorat ett något större antal väljare till Sverigedemokraterna (284 000 väljare) än Socialdemokraterna (221 000) under perioden 2002-2018.

Beräkningarna av partiernas nettovinster och nettoförluster för med sig insikter om att det mellan två val flyter väljare till och från alla partier. I ett så stort datamaterial som vi har tillgång till finns det med något enda undantag svarande väljare representerade i varje cell i våra bytarmatriser. Det som så småningom utkristalliseras som ett partis röstetal är resultatet av en balansräkning där partiet förlorat väljare till alla andra partier och vunnit väljare från alla andra partier. En del strömmar är förstås större och mer utslagsgivande än andra. Som vi kommer se längre fram i rapporten utgörs de största och politiskt mest betydelsefulla strömmarna av väljare som gjort relativt korta resor i det ideologiska landskapet.

Vilka väljare byter när och till vad?

Vi har nu uppskattat de största väljarströmmarna mellan 2014 och 2018 års val och räknat om bytarmatrisen i tusentals väljare för att få ett bättre grepp om de rörliga väljarna. Vi vet alltså hur många bytarna är och hur de rörliga väljarna bytte mellan partierna. Men vilka är de rörliga väljarna? Gäller fortfarande slutsatsen från de allra tidigaste väljarstudierna? *Är det i första hand de minst intresserade och minst kunniga väljarna som oftast byter parti?* Det blir vår första frågeställning att besvara i det här avsnittet.

En näraliggande och minst lika intressant frågeställning nummer 2 är vid vilka tidpunkter väljare byter parti. Exakt när under mandatperioden äger väljarnas byte av parti rum? Äger de rum tidigt under mandatperioden eller sker de flesta bytena i samband med valrörelserna? Frågeställningen är svår att besvara men viktig eftersom den har direkt relevans för en av de mest intensiva diskussionerna inom internationell väljarforskning: *Hur viktiga är egentligen valkampanjerna för valutgången?*

Tajmingen av partibytena, det vill säga tidpunkt för partibyte, kan också vara olika beroende på om en väljare byter parti inom blocken eller mellan blocken. Därför vill vi också, för det tredje, kunna besvara frågeställningen om det är vissa typer av partibyten som är vanligare bland väljare som bestämmer sig sent. Historiskt har de viktigaste och politiskt mest utslagsgivande partibytena varit blockbyten eftersom de haft en direkt betydelse för om det blir regeringsskifte eller inte. Därför är det särskilt intressant att undersöka mer i detalj när i tiden avgörande blockbyten brukar äga rum.

Resultaten i tabell 10 försöker besvara dessa tre frågeställningar på en och samma gång: Vilka väljare byter när och till vad? Vi utgår ifrån information om väljarnas egna subjektiva redogörelser för tidpunkten för röstningsbeslutet (”När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i riksdagsvalet?”). Vi kombinerar svaren med information om fyra olika typer av bytesbeteende: stabila partiväljare som inte bytt parti mellan 2010-2014, inomblocksbytare som bytt parti inom det rödgröna blocket eller inom alliansblocket, mellanblocksbytare som bytt mellan de två blocken, samt övriga partibytare som bytt till eller från något övrigt parti mellan 2010 och 2014.

Vid de tre senaste valen har de stabila partiväljarna som vetat sedan länge hur de skulle rösta varit en dominerande grupp: Drygt var tredje väljare (omkring 36 procent) tillhör grupper som är helt stabila och som bestämt sig tidigt. Denna grupp – i huvudsak äldre, relativt lågt utbildade men samtidigt politiskt kunniga och intresserade, starkt övertygade partianhängare – utgör ett slags stabil ryggrad i väljarkåren och befinner sig i princip utom räckhåll för påverkan från partiernas valkampanjer. Denna stabila grupp spelar knappast någon roll för utgången av ett specifikt riksdagsval annat än genom att

sätta en tydlig övre gräns för hur stora förändringar av partiernas röststöd som är möjliga. Och eftersom valdeltagandet är så högt även bland dessa stabila partiväljare är det knappast heller möjligt att genom opinionsbildning och kampanjande åstadkomma tillräckligt stora demobiliserande eller mobiliserande rörelser för att förändra valutgången.

Tabell 10 Vilka väljare byter när och till vad? (procent)
Which voters switch parties when and how? Party switching by time-of-vote decision (per cent)

	Tidpunkt för partivalet 2018														
	Visste sedan länge hur de skulle rösta				Bestämde partivalet tidigare under hösten eller sommaren				Bestämde partivalet under sista veckan						
Typ av partibyte	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Stab	Inom	Mellan	Övriga	Summa procent	antal svarande	Andel partibytare
Undersökningsår															
2006	38	4	1	1	12	8	4	1	12	10	7	2	100	2 072	38
2010	42	4	2	1	13	6	3	1	12	8	5	2	100	1 870	32
2014	40	3	1	3	12	5	3	3	12	9	5	4	100	2 875	36
2018	36	2	1	3	14	7	2	3	13	10	5	4	100	8 253	37
Kön															
Män	40	3	1	3	14	6	2	4	11	9	4	3	100	4 094	35
Kvinnor	32	2	1	2	14	7	3	3	14	12	6	4	100	4 159	40
Ålder															
18-30 år	21	3	1	3	11	8	4	7	15	11	9	7	100	830	53
31-60 år	30	2	1	3	14	7	2	3	14	14	6	4	100	4 076	42
61+	47	2	1	3	14	7	2	3	10	6	3	2	100	3 346	29
Utbildning															
Låg utbildning	53	2	1	4	13	3	2	3	10	4	3	2	100	897	24
Medel utbildning	39	2	1	3	13	6	2	4	12	8	5	5	100	2 962	36
Hög utbildning	28	3	1	2	15	8	3	4	13	14	6	3	100	3 839	44
Politiskt intresse															
Mycket intresserad	44	4	0	6	11	8	2	4	7	9	2	3	100	1 330	38
Ganska intresserad	36	3	1	2	14	8	3	3	12	10	5	3	100	4 373	38
Inte särskilt intresserad	31	2	1	2	14	5	2	3	17	12	7	4	100	2 293	38
Inte alls intresserad	35	1	2	2	11	2	1	2	20	9	6	9	100	180	34
Politisk kunskap															
Låg kunskap	34	2	1	3	11	4	3	4	17	9	7	5	100	755	38
Medellåg kunskap	34	2	1	1	13	7	3	4	13	11	6	5	100	1 427	40
Medel kunskap	34	2	1	3	14	7	2	4	13	11	5	4	100	1 139	39
Medelhög kunskap	37	3	1	3	16	8	3	3	10	11	3	2	100	1 075	37
Hög kunskap	38	4	0	3	14	8	2	4	11	10	3	3	100	856	37
Ideologisk vänster- högeridentifikation															
Klart till vänster (0-1)	52	6	1	5	10	6	0	4	6	6	1	3	100	790	32
Något till vänster (2-4)	39	3	0	2	15	6	3	3	13	9	4	3	100	2 186	33
Mitten (5)	31	1	1	2	13	5	4	3	16	10	9	5	100	1 119	40
Något till höger (6-8)	28	2	1	3	15	9	3	3	13	14	6	3	100	3 080	44
Klart till höger (9-10)	48	2	0	8	9	5	1	5	10	6	1	5	100	705	33
Grad av partianhängarskap															
Starkt övertygad anhäng.	74	3	1	3	7	2	1	3	3	1	0	2	100	736	16
Svagt övertygad anhäng.	52	3	0	4	16	5	1	2	9	6	1	1	100	839	23
Endast partipreferens	26	2	1	3	15	9	3	4	15	13	5	4	100	2 748	44
Ingen partipreferens	13	2	1	2	13	8	4	5	19	16	11	6	100	841	55
Partival 2018															
Vänsterpartiet	34	8	1	4	8	14	1	6	5	13	2	4	100	725	53
Socialdemokraterna	48	3	1	1	15	3	3	1	14	6	4	1	100	2 498	23
Centerpartiet	18	2	1	0	15	16	5	1	8	21	12	1	100	764	59
Liberalerna	15	4	1	0	15	13	4	0	12	24	10	2	100	564	58
Moderaterna	35	1	1	0	19	5	3	1	20	7	5	3	100	1 588	26
Kristdemokraterna	13	2	0	0	13	14	2	2	10	30	10	4	100	510	64
Miljöpartiet	21	2	1	2	16	7	3	3	24	11	5	5	100	445	39
Sverigedemokraterna	51	--	--	16	6	--	--	13	4	--	--	10	100	1 074	39
Feministiskt initiativ	22	--	--	11	11	--	--	22	9	--	--	25	100	36	58

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 2010-2018

Kommentar: Kategorierna är skapade genom att kombinera uppgifter om tidpunkt för röstmöjliggörande med uppgifter om partibyte. Frågan om tidpunkt för röstmöjliggörande ställs i Valundersökningarnas eftervalsenkäter och lyder "När bestämde du dig för vilket parti du skulle rösta på i årets riksdagsval?" med svarsalternativen 'Jag bestämde mig under sista veckan före valet', 'Jag bestämde mig tidigare under hösten eller sommaren', 'Jag visste sedan länge hur jag skulle rösta', och 'Jag röstade inte i riksdagsvalet'. Kolumnen längst ut till höger visar den summerande andelen partibytare.

De mest stabila väljarna som sedan länge vetat hur de ska rösta återfinns i störst utsträckning bland de äldsta och de lägst utbildade väljarna. Bland personer som är 61 år eller äldre var det närmare hälften (47 procent) som tillhörde denna orubbliga skara. Motsvarande andel bland de lågutbildade väljarna var 53 procent. Förklaringen ligger i att det är i dessa generationer man fortfarande kan återfinna många av det gamla industrisamhällets starkt partiidentifierade väljare. Bland starkt övertygade partianhängare finner man som väntat en mycket hög andel stabila partiväljare som uppger att de bestämt partivalet sedan länge (74 procent). De stabila väljarna är särskilt representerade bland de som valde röstade på Socialdemokraterna i 2018 års riksdagsval (48 procent). Socialdemokraterna fortsätter en lång tradition av att ha en stor andel stabila partiväljare. Men den här gången finns ett parti som har en något större andel av sina väljare som tidigt bestämt sig för hur de skulle rösta: Sverigedemokraterna. Hälften av SD-väljarna 2018 (51 procent) var stabila partiväljare som bestämt sig sedan länge. Andelen stabila och färdigtänkta väljare tenderade att vara något högre bland män, lågutbildade och politiskt intresserade 2018.

Väljare som uppger att de bestämt partivalet ”tidigare under hösten eller sommaren” består till hälften av stabila partiväljare (14 procent stabila jämfört med 12 procent partibytare inom, mellan och till/från övriga partier). Tidpunkten för beslutet ligger alltså visserligen nära valet, men ungefär halvparten av dessa väljare väljer till slut att rösta på samma parti som de gjort fyra år tidigare. Det kan tolkas som att de har använt inledningen av valrörelsen för att ompröva tidigare röstningsbeslut, alternativt för att återbekanta sig med de politiska alternativen i svensk politik.

De senaste decennierna har andelen väljare som bestämmer partivalet nära valet blivit fler. Närmare var tredje väljare uppger att de bestämmer partivalet under sista veckan, enligt valundersökningarna (Holmberg & Oscarsson 2015). De ”senfärdiga” väljarna tenderar att vara yngre, högutbildade och ha en svagare partiidentifikation. Gruppen 18-30 år representerar en framväxande väljargrupp som visserligen beslutar sig sent men där andelen stabila partiväljare och väljare som byter inom blocken ändå fortfarande är de dominerande. Tjugohundratalets väljare håller dörren öppen för att byta parti även nära inpå valdagen. Men i avgörandets stund håller den stora merparten fast vid sin ursprungliga idé om partivalet. Mer ofta än sällan handlar det om samma parti som förra gången. Vi konstaterar att även bland de väljare som uppger att de bestämmer sig sent finns en påtaglig stabilitet i partivalet.

Bland de senfärdiga väljarna som bestämde partivalet under sista veckan återfinns en klar majoritet av alla mellanblocksbytare (5 procent). För balansen mellan de båda regeringsalternativen är alltså den sista valveckan viktig i så måtto att det var då de flesta blockbytarna bestämde sig för att göra slag i saken och ta klivet över blockgränsen. Sista minuten-blockbyten är klart vanligast bland personer som saknar partipreferens (10 procent) och som står ideologiskt i mitten (10 procent) men det fanns vid 2014 års val inga klara samband med politisk kunskap eller politiskt intresse.

Den mest pessimistiska skildringen av de okunniga och ointresserade väljare som kommer sent till festen och som bestämmer partivalet i sista stund och därmed får ett slags avgörande betydelse för valresultatet kan komma att behöva revideras i ljuset av de här analyserna. De rörliga väljarna har kommit att transformeras under de fem-sex decennier som passerat.

Valundersökningen 2018 tecknar bilden av en partibytande väljare som skiljer sig en hel del från den klassiska flytande väljaren som omtalades inledningsvis. Andelen som byter parti mellan valen är idag klart högre bland universitetsutbildade än bland lågutbildade (44 mot 24 procent), vilket också återspeglar sig i det faktum att yngre (18-29 år) är mer rörliga än äldre (60-85 år) (53 mot 29 procent). Politiskt intresse har ett blygsamt samband med andelen partibytare. Däremot finns ett klart samband när det gäller diskussionsfrekvens och hur mycket väljarna ”tar för sig” i diskussionerna när samtalet kommer in på politik: de diskussionsvilliga är mer rörliga än de som inte diskuterar politik. Snarare är det idag svårigheter att se skillnader mellan partierna och ett generellt lägre förtroende för politiker som kännetecknar de rörliga väljarna. Och ser

vi till politisk kunskap – mätt med hjälp av ett tjugotal kunskapsfrågor till respondenterna i Valundersökningen 2018 – finns det inte något starkt samband mellan kunnighet och rörlighet. Bland de kunnigaste väljarna bytte 37 procent parti mellan valen 2014 och 2018. Motsvarande andel bland de minst kunniga var 38 procent. Detta är delvis nya mönster som vi inte känner igen från tidigare studier av väljarrörlighet, och det talar emot bilden av den flytande väljaren som politiskt mer okunnig och ointresserad.

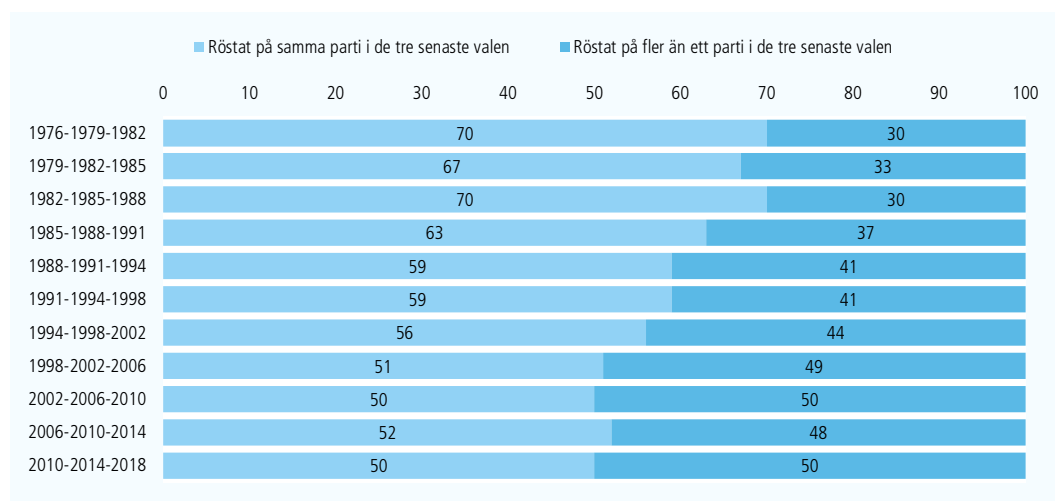
Trevalsrörlighet

Det är endast med viss svårighet vi kan spåra individuellt väljarbeteende längre tillbaka än två val. Valundersökningarna är tvåvalspaneler och det existerar så vitt vi vet inte några renodlade panelstudier som sträcker sig över tre eller ännu fler val. Men eftersom vi alltid frågar om valminne från föregående val kan vi alltid ta oss ett ytterligare val tillbaka – i det här fallet till 2010 års val – för att följa väljarnas röstningshistoria på individnivå.

I figur 7 redovisas en analys av hur stor andel av väljarkåren som röstar på samma parti i tre på varandra följande val. Det finns skäl att misstänka att vi överskattar stabiliteten och underskattar rörligheten bland väljarna i en sådan analys. Det beror för det första på att statistiken över trevalsrörlighet till övervägande delen bygger på minnesuppgifter, och dessa vet vi är behäftade med relativt stora mätfel (ungefär var fjärde väljare som deltar i Valundersökningarnas tvåvalspaneler minns inte eller minns fel hur de röstade i ett val för fyra år sedan). För det andra misstänker vi att rörliga väljare generellt sett är något underrepresenterade bland paneldeltagarna.

I figur 7 redovisas den totala trevalsrörligheten i svenska riksdagsval ända tillbaka till 1982, det är av naturliga skäl den tidigast möjliga trevalspanelen vi kan använda. Resultaten visar som väntat en tydlig nedgång i andelen partiväljare som är helt stabila i sitt partival. Vid riksdagsvalen 1976-1979-1982 röstade hela sju av tio väljare (70 procent) på samma parti alla tre gångerna. Vid de tre senaste valen har motsvarande andel varit omkring 50 procent.

Figur 7 Trevalsrörlighet i svenska riksdagsval 1976-2018 (procent)
Proportion of party voters that vote for the same party in three consecutive elections, 1976-2018 (per cent).

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarnas rullande tvåstegspaneler 1976-2018.

Kommentar: Resultaten bygger på Valundersökningarnas tvåstegspaneler och jämför partival vid tre olika efter varandra följande val. Uppgifter om partival vid t-2 är minnesuppgifter. Se brödtexten för mer information.

Även om vi sannolikt överskattar trevalsstabiliteten något i dessa panelstudier är uppgiften att halva valmanskåren tycks vara helt stabil i sitt röstningsbeteende intressant. Vi har ju inte tillgång till information om människors livslånga röstande. Men sannolikt

byter alltså omkring hälften av de svenska väljarna aldrig parti! Det markerar ett slags övre gräns för väljarrörligheten. Att trenden har stannat upp i de senaste valen är också intressant. Det kan betyda att det saknas förutsättningar för ytterligare ökad väljarrörlighet i kommande val.

Huvuddelen av alla partibyen äger rum tidigt

Ett av de mer robusta resultaten från väljarforskningen är att intensiva valkampanjer visserligen betyder mycket för att intressera, engagera, mobilisera och informera väljare (Norris et al. 1999; Brady & Johnston 2006; Vreese 2007) men samtidigt betydligt mindre när det gäller att omvända väljare, det vill säga framkalla partibyen från ett parti till ett annat (Lazarsfeld, Berelson & Gaudet 1944; Farrell & Schmitt-Beck 2002; Oscarsson 2013). Effekten av valkampanjer på väljarnas röstningsbeteende när det gäller valet av parti är fortfarande högst begränsat trots att allt fler bestämmer sig sent. Som vi kommer att se i de kommande analyserna gäller detta i hög grad även för Sverige.

När äger de flesta partibyen rum? Dynamiken i den svenska väljarrörligheten kan undersökas med hjälp av valundersökningarnas mellanvalspaneler. I tabell 11 redovisar vi resultaten av en analys av hur vanligt förekommande fem olika typer av mellanvalsbeteenden har varit bland partiväljarna 1973-2018. Genom att jämföra data från tre olika tidpunkter – *partival* insamlat vid föregående val (tidpunkt 1), *röstningsintention* insamlat i våra förvalsstudier (tidpunkt 2) och *partival* insamlat efter det aktuella valet (tidpunkt 3) – för samma individer kan vi identifiera fem olika beteenden.

Gruppen *stabila väljare* är de som vid samtliga tre tillfällen uppger att de har röstat eller tänker rösta på ett och samma parti. Andelen stabila väljare har minskat över tid, från omkring 80 procent under 1970-talet till omkring 60 procent i de tre senaste valen (se tabell 11). Vid 2018 års val identifierar vi 63 procent helt stabila väljare med identiskt partival 2014, röstningsintention inför 2018 års val, och partival i 2018 års val.

Väljare med kalla fötter har vi kallat de väljare som inför ett val uppgett att de tänkt rösta på ett annat parti än vid föregående val men ändå till slut valt att falla tillbaka på sitt tidigare partival. Ett nytt parti övervägdes under valrörelsen men röstningsintentionen fullföljdes inte. Denna kategori har blivit något vanligare över tid och samlade vid det senaste valet fem procent av väljarna. De är på papperet ett slags sena valrörelsebytare men tillhör alltså väljare som prövar en ny idé, håller dörren på glänt för ett partibyte, men som till slut faller tillbaka på ett tidigare valt parti.

Gruppen *tidiga bytare* har alltid varit den i särklass största bytarkategorin bland väljarna. Det handlar om de väljare som i valundersökningarnas förvalsintervju uppger att de tänker rösta på ett nytt parti och sedan fullföljer bytet. Med tidigt avses här att man alltså bytt parti tidigare än då valundersökningarnas förvalsintervjuer drar igång, vilket är fyra veckor före valet. Kategorin växer över tid, från 12 procent 1976 till 22 procent vid det senaste valet 2018. De borgerliga maktskiftesvalen 1991 och 2006 sticker ut från den allmänna trenden i den meningen att det varit särskilt höga andelar tidiga byten vid dessa tillfällen.

Gruppen *sena bytare* är de som uppger strax före valet att de tänker rösta på samma parti som förra gången men som efter valet berättar för oss – i valundersökningarnas eftervalsenkät – att de röstade på ett annat parti. Detta handlar alltså om valrörelsebytarna – sinnebilden för de flytande väljarna i forskningslitteraturen. I våra analyser samlar denna kategori inte särskilt stor andel av väljarkåren – på sin höjd 7-8 procent i mer sentida val, vilket väcker funderingar om hur begränsade de potentiella effekterna av partiernas valkampanjer i en svensk valrörelse egentligen är. Med tanke på panel-designet underskattar vi sannolikt denna andel med någon eller några enheter. Men ändå. De sena bytare som tycks finnas inom räckhåll för omvändelse (*conversion*) sent i valrörelserna är relativt få – stabilt klart lägre än tio procent. Dessutom vet vi att en del av dessa sena bytare ägnar sig åt strategisk röstning och att det därför inte handlar om partibyen i egentlig mening.

Tabell 11 Analys av förekomsten av olika kombinationer av partival vid tidpunkt 1, röstmotivintention inför val vid tidpunkt 2 och slutligt partival vid tidpunkt t2. Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare vid svenska riksdagsval 1976-2018 (procent)
Analysis of combinations of party choice at t1, vote intention at t2 and final party choice at t2. Proportion of stable voters, voters with "cold feet", early party switchers, late party switchers and floating party switchers at Swedish general elections 1976-2018 (percent)

	Mellanvalspanel												
	73 -76	76 -79	79 -82	82 -85	85 -88	88 -91	91 -94	94 -98	98 -02	02 -06	06 -10	10 -14	14 -18
Stabila väljare	78	80	78	80	77	68	72	70	68	57	63	63	63
Väljare med "kalla fötter"	3	3	3	2	4	4	3	3	4	4	5	6	5
Tidiga bytare	12	12	13	11	12	20	18	16	15	27	20	21	22
Sena bytare	5	4	5	6	5	5	4	8	8	8	7	7	6
Flytande bytare	2	1	1	1	2	3	3	3	5	4	4	3	4
Summa procent	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Antal personer	910	955	977	948	847	803	829	605	694	915	821	708	1 815

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1973-2018: mellanvalspanelerna. En del av panelen 2014-2018 är ursprungligen från urvalet till Europaparlamentsvalundersökningen 2014.

Kommentar: I analysen ingår uppgifter om partival i föregående val (paneluppgift från föregående val, kompletterat med minnesdata för de som inte ingår i det bakåtgående panelsteget), partival vid det aktuella valet och en fråga om röstmotivintention i det aktuella valet (förvalsintervju). I procentbasen ingår endast de intervjupersoner som angivit ett parti vid samtliga tre tillfällen. Röstmotivintention bygger på en förvalsfråga om vilket parti uppgiftslämnaren avser rösta på i riksdagsvalet. Svaren har kompletterats med uppgifter om bästa parti. Sedan 2006 har frågan om röstmotivintention kompletterats med en följdfråga: Intervjupersoner som säger sig vara osäkra på vilket parti de avser rösta på har fått en tillägsfråga om vilket parti de lutar åt att rösta på.

Den sista femte kategori väljare i vår uppställning har vi benämnt *flytande bytare*. Det handlar här om väljare som vid de tre tillfällena vi frågat dem om röstning eller röstmotivintention har uppgivit tre olika partier. De röstade på parti A vid det första valtillfället, uppgav att de tänkte rösta på parti B vid det andra valtillfället men lade slutligen sin röst på parti C. Detta är inte heller någon stor grupp. Vid de senaste svenska valen har de flytande bytarna utgjort som mest fem procent av partiväljarna. Vid valet 2018 var det bara fyra procent flytande bytare i vårt material.

För första gången är tillgången på data tillräckligt stor för att analysera tajningen av partibytan i olika befolkningsgrupper (se tabell 12). Resultaten visar att de stabila väljarna tenderar att vara något fler bland äldre och lågutbildade, bland väljare som bor utanför storstäderna och, inte oväntat, bland personer som har en stark känsla av parti-anhängarskap. De två största partiernas väljare har klart större andel stabila väljare än de mindre partierna. Mittenpartier som Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna har omkring 40 procent stabila väljare, klart lägre än Moderaternas 71 procent och Socialdemokraternas 76 procent. Andra faktorer som politiskt intresse, kunskap och förtroende har i den här analysen mycket svaga samband med partivalsstabilitet.

Tabell 12 Andel stabila väljare, väljare med "kalla fötter" samt tidiga, sena och flytande partibytare i olika befolkningsgrupper, 2018 (procent)

	Stabila väljare	Väljare med kalla fötter	Tidiga bytare	Sena bytare	Flytande bytare	Summa procent	Antal svarande
Samtliga 2018	63	5	22	6	4	100	1 815
18-30 år	54	3	30	7	6	100	129
30-60 år	58	5	25	7	5	100	783
61-85 år	68	5	19	5	3	100	903
Låg utbildning	75	4	13	6	2	100	231
Medel utbildning	65	5	21	6	3	100	649
Hög utbildning	57	5	26	6	6	100	825
Ren landsbygd	63	5	21	7	4	100	268
Mindre stad eller tätort	69	3	21	4	3	100	368
Större stad eller tätort	63	5	22	5	5	100	843
Sthlm, Gbg, Malmö	55	6	26	8	5	100	268
Vänsterpartiet	57	3	26	9	5	100	155
Socialdemokraterna	76	5	13	3	3	100	547
Miljöpartiet	51	5	27	13	4	100	80
Centerpartiet	41	3	41	10	5	100	167
Liberalerna	40	6	37	9	8	100	112
Kristdemokraterna	34	7	19	22	18	100	88
Moderaterna	71	8	17	2	2	100	376
Sverigedemokraterna	65	2	27	4	2	100	272
Partiidentifikation							
Ja, starkt övertygad anhängare	83	1	13	2	1	100	307
Ja, svagt övertygad anhängare	76	4	14	4	2	100	371
Nej, inte övertygad anhängare	55	5	27	7	6	100	914
Endast partipreferens	44	10	30	10	6	100	184
Politisk kunskap (index, fem kategorier)							
Mycket låg kunskap	60	7	19	8	6	100	229
Ganska låg kunskap	61	6	23	7	3	100	478
Medel	61	4	23	7	5	100	377
Ganska hög kunskap	65	4	23	4	4	100	393
Mycket hög kunskap	65	4	23	4	4	100	338
Vänster-höger							
Långt till vänster (0-2)	72	3	19	5	1	100	357
Klart till vänster (3-4)	68	5	17	5	5	100	314
Varken t v eller t h (5)	57	6	24	6	7	100	267
Klart till höger (6-7)	51	5	30	9	5	100	400
Långt till höger (8-10)	65	6	23	4	2	100	421
Mycket intresserad	63	4	26	4	3	100	317
Ganska intresserad	63	4	23	6	4	100	988
inte särskilt intresserad	63	5	19	8	5	100	447
inte alls intresserad	68	12	10	10	0	100	41
Mycket stort förtroende	62	0	24	6	8	100	50
Ganska stort förtroende	64	3	24	5	4	100	776
Ganska litet förtroende	62	7	20	7	4	100	774
Mycket litet förtroende	58	4	25	9	4	100	185

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen mellanvalspanelen 2014-2018.

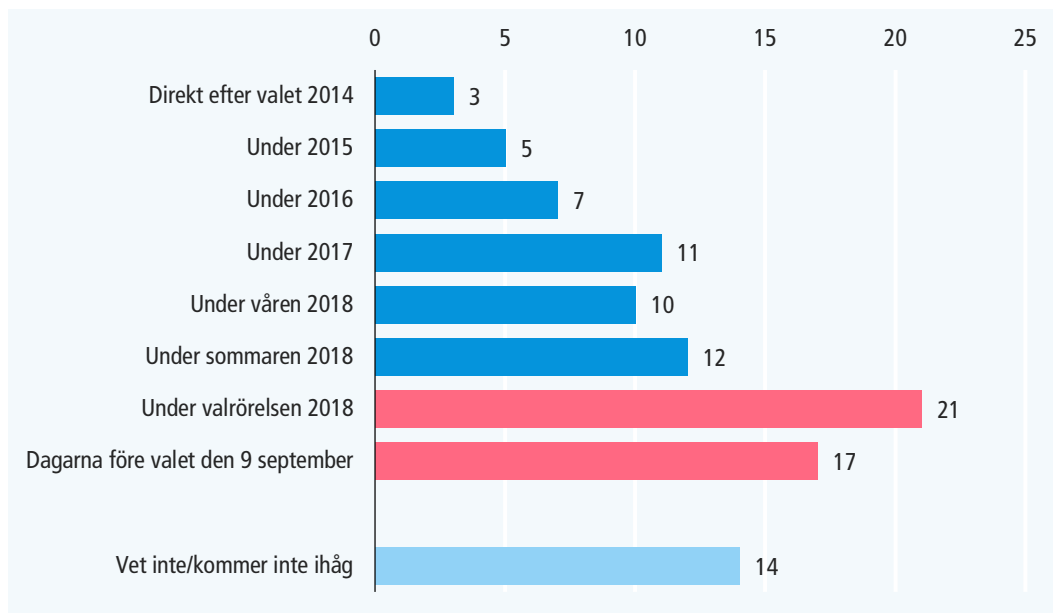
Kommentar: I analysen ingår uppgifter om partival i föregående val (paneluppgift från föregående val, kompletterat med minnesdata för de som inte ingår i det bakåtgående panelsteget), partival vid det aktuella valet och en fråga om röstningsintention i det aktuella valet (förvalsintervju). I procentbasen ingår endast de intervjupersoner som angivit ett parti vid samtliga tre tillfällen. Röstningsintention bygger på en förvalsfråga om vilket parti uppgiftslämnaren avser rösta på i riksdagsvalet. Svaren har kompletterats med uppgifter om bästa parti. Frågan om röstningsintention har kompletterats med en följdfråga: Intervjupersoner som säger sig vara osäkra på vilket parti de avser rösta på har fått en tillägsfråga om vilket parti de lutar åt att rösta på.

Våra analyser av vid vilken tidpunkt svenska väljare tenderar att byta parti vidimerar en viktig insikt om svenskt väljarbeteende som är central för förståelsen av politisk förändring vid valurnorna: den absoluta merparten av det totala antalet partibytan har vid de allra flesta riksdagsval sedan 1976 ägt rum *innan* valrörelserna tar sin början! Räknar man samman de tidiga bytarna (22 procent) med de som får kalla fötter och inte fullbordar sina partibytan (5 procent) blir normalbilden av tidiga partibytan ännu tydligare.

Mätningar av *subjektiv* tidpunkt för partibyte bekräftar bilden av att merparten av partibytarna äger rum före den egentliga valrörelsen tar sin början. I Valundersökningens eftervalsstudie 2018 frågade vi för första gången partibytarna själva om *när* de bytt parti. Frågan vi ställde var ”Om du valde att rösta på olika partier i riksdagsvalen 2014 och 2018: Ungefär när under mandatperioden bestämde du dig för att byta parti?”. Hela åtta olika svarsalternativ erbjöds respondenterna (se figur 8). Nästan var sjunde partibytare svarar att de inte kommer ihåg tidpunkten för partibytet (14 procent), vilket är ett svar som rimligen behöver tolkas i linje med slutsatsen att partibytet åtminstone inte ägt rum i närtid. Tre procent uppgav att de bytte parti direkt efter valet 2014, fem procent under 2015, sju procent under 2016 och 11 procent under 2017. Om man summerar dessa svar är det sammanlagt fyra av tio partibytare som sannolikt och enligt egen utsaga bytt parti innan valåret 2018 tog sin början.

Går vi in i valåret 2018 uppger var tionde partibytare att de bytte parti ”under våren 2018” (10 procent). Ytterligare 12 procent av partibytarna menar att de bytt parti ”under sommaren 2018. Sammanräknat utgör de tidiga valårsbytarna i så fall drygt var femte partibytare (22 procent).

Figur 8 Subjektiv tidpunkt för partibyte, 2018 (procent)
Subjective measure of time of party switching, 2018 (per cent)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Frågan om tidpunkt för partibyte ställdes i en av Valundersökningens eftervalsenkäter. Totalt antal svarande är 645 partibytare. I analysen ingår endast de som enligt röstlängderna röstade 2014 och 2018 och som tidigare uppgett att de bytt parti mellan de två valen.

Andelen partibytare som uppger att de bestämt partivalet ”under valrörelsen” är 21 procent och ”dagarna före valet den 9 september” 17 procent. De egentliga valrörelsebytarna utgör alltså sammanlagt 38 procent av samtliga partibytare. Nästan fyra av tio partibytare säger sig alltså ha bytt parti under valrörelsen 2018. Omräknat till samtliga partiväljare – totalt var det som bekant 36 procent av partiväljarna som bytte parti mellan 2014 och 2018 års val – motsvarar denna andel ungefär 14 procent av väljarkåren. Det är en skattning som ligger mycket nära den uppgift för andel partibytare under valrörelsen som vi beräknat genom att jämföra uppgifter om röstningsintention före valet med uppgifter om partival från efter valet (se t ex figur 1). Den subjektiva frågan om tidpunkt för partibyte tycks med andra ord bekräfta att ungefär var sjunde väljare byter parti under en svensk valrörelse.

Denna insikt om tidpunkten för partibytten är central när vi bedömer valkampanjers potentiella betydelse för valutgången och för partiernas möjligheter att vinna väljare från varandra i samband med valrörelser (Hillygus 2010). Resonemanget för oss osökt in på frågan om hur bra eller hur dåligt partierna valspurtade under 2018 års valrörelse.

Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna

Visst byter en god del väljare parti under valrörelserna. Vi visade i rapportens inledning att andelen väljare som uppger en röstningsintention i våra undersökningar före valet men som sedan röstar på ett annat parti har ökat från 7 till 15 procent mellan 1968 och 2018. Frågan är om denna andel partibytare under en valrörelse – ungefär en väljare av sju – egentligen är att betrakta som mycket eller litet? Å ena sidan handlar det om omkring en miljon väljare som byter parti under valrörelserna. Blåser valvindarna stadigt åt ett och samma håll under den sista valveckan då de flesta väljare besöker vallokalen kan en miljon väljare förstås komma att spela en helt avgörande roll för valutgången. Men å andra sidan vet vi att mycket av denna korttidsrörlighet tar ut vartannat och att åtminstone hälften av alla partibytten är byten mellan partier inom samma block. Därtill kommer förändringar mellan intention och röstningsbeteende som beror på kortsiktiga taktiska överväganden där till exempel omtyckta partiers närhet till fyraprocentsspärren och koalitionssignaler från partierna vägs in.

Frågan är hur stora konsekvenser det ökade valrörelsebyttandet har haft för partiernas fram- och motgångar i det sista intensiva slutskedet av svenska valkampanjer. En god spurt kräver en konsekvent valvind i ryggen under ett par tre veckor för att ge tydliga utslag. Väljarvinster från visst håll får inte samtidigt innebära väljarförluster åt något annat.

Historiken när det gäller partiernas spurtvinster och spurtförluster har i tabell 13 och i figur 9 uppdaterats med de senaste data från 2018 års valundersökning. De bekräftar vad som varit känt sedan tidigare, nämligen att valrörelsernas slutskede inte innebär särskilt dramatiska förskjutningar av partiernas röststöd. En stor del av den dryga miljon partibytten som äger rum under slutskedet av valrörelserna tar nämligen ut varandra och leder inte till några stora aggregerade vinster eller förluster för något parti. Och intressant nog, som jämförelse brukar storleken på förskjutningarna av partiernas röststöd under valrörelserna vara klart mindre än de förskjutningar som ägt rum mellan valen (för de 15 undersökta valrörelserna är rörelserna mindre än plus/minus en procentenhet i 67 fall av 108 och mindre än plus/minus två procentenheter i 89 fall av 108). Det finns alltså en tydlig och låg gräns för hur stora väljarövergångar som är möjligt att åstadkomma av partiers valkampanjande under en svensk valrörelse. Åtminstone hittills.

Vi lär oss av resultaten att *Socialdemokraterna* tenderar att lida väljarförluster i huvuddelen av alla valrörelser sedan 1968 utom i samband med 2010 och 2018 års val: uppgången under valrörelsen 2018 på +0,6 är visserligen blygsam men sticker ut givet den historiska statistiken: Socialdemokraterna gjorde sin bästa valspurt åtminstone sedan 1968. *Vänsterpartiet* å sin sida tenderar att vinna fler väljare under valrörelserna. Partiet har haft plussiffror i alla val utom två, 1991 och 2002. Partiet tenderar att gå bra i valrörelserna. Det kan finnas ett samband mellan de båda partiernas öden och äventyr under svenska valrörelser. I många val historiskt, särskilt före 1991, har det funnits anledning för Socialdemokratiska sympatisörer att stödrösta på Vänsterpartiet.

Resultaten i tabell 13 och figur 9 lär oss också att spurtvinster och spurtförluster har varit klart större för partier till höger än partier till vänster. Den historiska förklaringen är sannolikt att det helt enkelt har funnits fler partier i center-högerregionen av partisystemet samtidigt som väljarrörligheten totalt sett varit högre bland borgerliga väljare. Regioner av den politiska rymden där det finns många partier som konkurrerar om samma väljare är gynnsamma miljöer för partibytande. Utrymmet för valrörelsevinster och valrörelseförluster är därför större.

Tabell 13 Partiernas spurtvinster under valrörelserna 1968–2018. En jämförelse mellan information om röstningsintention och partival efter valet (procentenheters förändring)
Aggregated gains and losses for parties during the election campaigns 1968-2018. A comparison of data on pre election voting intentions and post election party choice (percentage points)

partival	valår																snitt
	1968	1973	1976	1979	1982	1985	1988	1991	1994	1998	2002	2006	2010	2014	2018		
Vänsterpartiet	+0,1	+0,7	+0,1	+0,4	+1,6	+0,7	+1,7	-0,1	+1,6	+1,3	-1,1	+0,2	+0,9	+0,1	+0,2	+0,6	
Socialdemokraterna	-0,4	-1,4	-1,9	-0,3	-1,7	-1,3	-0,1	-0,3	-2,6	-0,4	-2,4	-2,6	+0,1	-1,3	+0,6	-1,1	
Miljöpartiet	-	-	-	-	-0,4	-0,5	-1,4	+1,2	+0,4	-0,6	+2,1	+0,6	-0,9	-0,6	+0,1	±0,0	
Centerpartiet	+2,2	+1,0	+0,5	-1,0	+0,7	-3,0	+0,3	-0,2	-0,4	-0,8	-0,2	+1,3	+2,1	+0,7	-0,2	+0,2	
Folkpartiet/Liberalerna	-1,9	-1,1	+0,5	-0,9	+0,1	+4,0	-1,0	-2,4	-0,5	-1,2	+4,1	-0,7	-0,2	-1,0	-0,1	-0,2	
Kristdemokraterna	±0,0	±0,0	-0,2	±0,0	±0,0	+2,5	+0,8	-0,6	+0,5	+3,1	±0,0	+0,2	+1,0	+0,1	+1,8	+0,6	
Moderaterna	±0,0	+1,2	+0,9	+1,6	-0,4	-2,3	-0,3	+0,3	+0,9	-2,8	-2,4	+0,8	-3,6	-0,6	+0,1	-0,4	
Ny Demokrati	-	-	-	-	-	-	-	+2,1	+0,2	-	-	-	-	-	-	+0,2	
Sverigedemokraterna	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+0,6	+0,6	+1,2	-1,2	+0,3	
Feministiskt Initiativ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+1,3	-0,3	+0,5	
Övriga partier	±0,0	±0,0	-0,1	-0,1	+0,1	+0,1	+0,1	-0,1	-0,1	+1,3	+0,1	-0,4	±0,0	±0,0	-0,2	±0,0	
antal svarande	1184	940	1043	1061	1082	1076	941	929	966	698	817	1121	973	815	1966		
andel partibytare under valrörelsen (samtlige)	7,3	8,6	10,5	8,3	8,5	11,7	10,8	14,0	11,3	14,8	17,6	17,2	17,3	17,1	14,9		

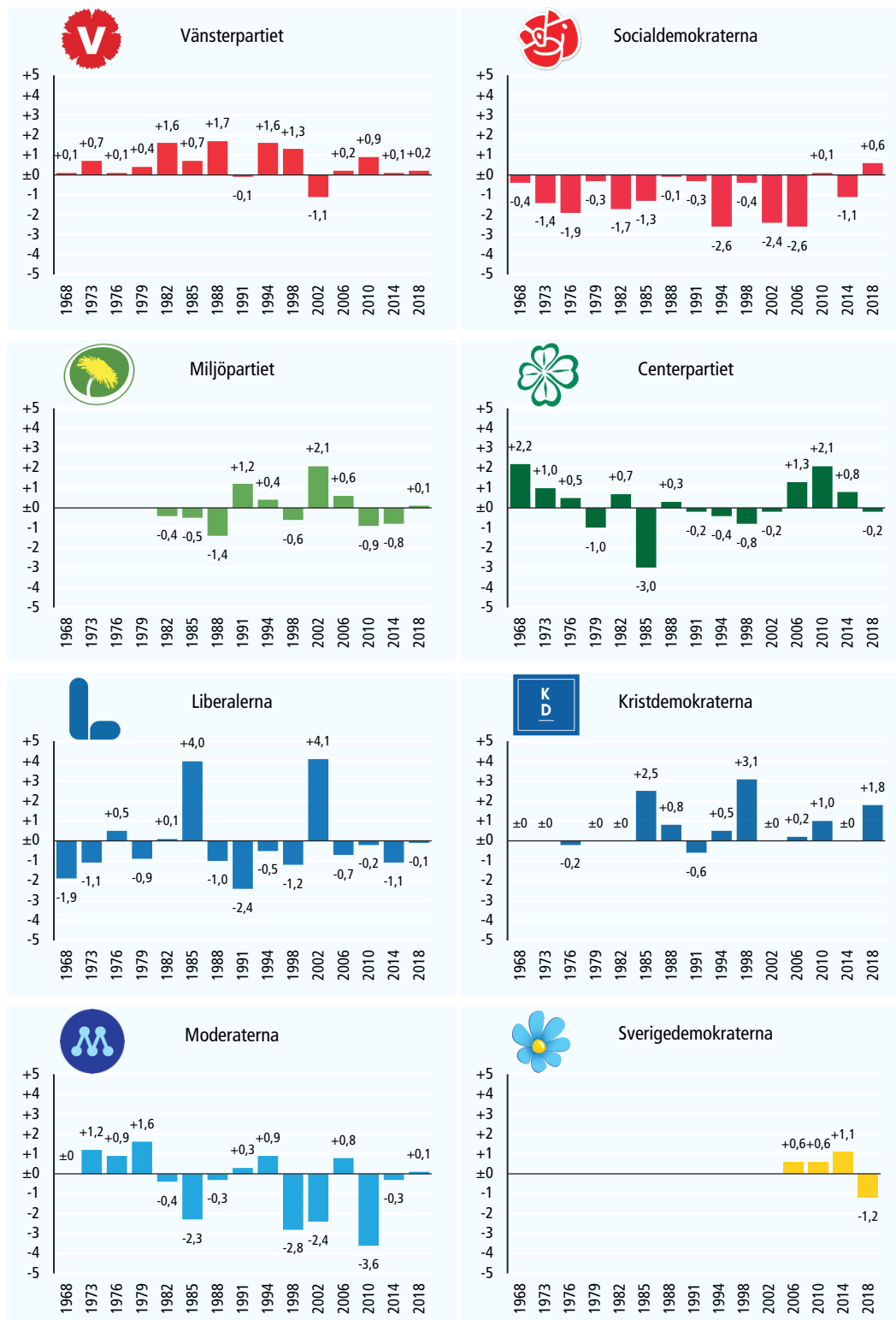
Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968-2018.

Kommentar: Resultaten för tidsserien är hämtade från Valundersökningarna 1968–2018. I analysen ingår de som i Valundersökningarna förvalsintervjuer uppgett en röstningsintention och som efter valet besvarat en eftervalsenkät om hur de faktiskt röstade. Svarspersoner som inte velat uppges en röstningsintention har tilldelats en röstningsintention med hjälp av en intervjufråga om bästa parti. Med "under valrörelserna" avses fältperioden för Valundersökningarnas förvalsintervjuer, vilket motsvarar de fyra sista veckorna före respektive riksdagsval. I 1970 års Valundersökning gjordes inga förvalsintervjuer. Bytet av datainsamlingsmetod från besöks/telefonintervjuer till postal/webbenkäter medförde att fältarbetet för 2018 års valundersökning inleddes något tidigare än i tidigare valundersökningar, redan 1 augusti 2018. Omkring hälften av deltagarna svarade före den 22 augusti.

Inte heller valrörelsen 2018 kommer att gå till historien som ett särskilt dramatiskt val, åtminstone inte när det gäller förskjutningar av partiernas röststöd under de sista veckorna av valkampanjerna.

I själva verket har historien – så långt tillbaka vi har systematiska mätningar – tio största spurtvinster och -förluster för partier under svenska valrörelser 1968-2018 alla inbegripit borgerliga partier och dessutom varit isolerade till specifika och minnesvärda val. Rörelser under valrörelsen 1985 kvalar in på topplistan #2 med Folkpartiets spurtvinst (+4,0 procentenheter), Kristdemokraternas spurtvinst (+2,5 pe) och Centerpartiets spurtförlust (-3,0 pe). Valrörelsen 1998 är också representerad på topplistan med Kristdemokraternas spurtvinst (+3,0 pe) och Moderaternas spurtförlust (-2,8 pe). Valrörelsen 2002 orsakade den hittills största aggregerade spurtvinsten för ett parti med Folkpartiets väljarvinster (+4,1 procentenheter) och Moderaternas spurtförlust (-2,4 pe). Och valrörelsen 2010 kommer också med på listan: Moderaterna gjorde ett succéartat val och hade blivit största parti om man inte gjort en så dålig spurt (-3,6 procentenheter).

Figur 9 Partiernas spurtvinster och spurtförluster under valrörelserna 1968-2018 (procentenheter)
Aggregated gains and losses for parties during the election campaigns 1968-2018. A comparison of data on pre election voting intentions and post election party choice (percentage points)

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1968-2018.

Kommentar: Se kommentar till tabell 13.

Det som är intressant med de valrörelser som kvalar in som de mest dramatiska sett till sena spurtvinster och spurtförluster är att de i det svenska fallet samtidigt varit några av de mest ospännande tillställningarna sett till regeringsfrågan. I samband med 1985, 1998 och 2002 års val var opinionsläget sådant att det inte fanns särskilt stora utsikter till regeringsskifte. Huruvida detta har varit en ren tillfällighet är förstås svårt att uttala sig om med så få fall det här handlar om. Men det finns en viss rimlighet i mönstret att utrymmet för partier att åstadkomma väljarvandringer under valrörelserna minskar vid spännande val där regeringsmakten står på spel.

Tabell 14 De 10 största spurtvinsterna och spurtförlusterna för partier under svenska valrörelser 1968-2018 (procentenheter).
The top 10 largest aggregated gains and losses for Swedish parties during the election campaigns 1968-2018 (percentage points).

Rank	Väljarström	Förändring
#1	Folkpartiets spurtvinst 2002	+4,1
#2	Folkpartiets spurtvinst 1985	+4,0
#3	Moderaternas spurtförlust 2010	-3,6
#4	Kristdemokraternas spurtvinst 1998	+3,1
#5	Centerpartiets spurtförlust 1985	-3,0
#6	Moderaternas spurtförlust 1998	-2,8
#7	Kristdemokraternas spurtvinst 1985	+2,5
#8	Folkpartiets spurtförlust 1991	-2,4
#9	Moderaternas spurtförlust 2002	-2,4
#10	Moderaternas spurtförlust 1985	-2,4

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 19xx-2018.

Kommentar: Resultaten är hämtade från figur 9 ovan. Tabellen visar de tio största aggregerade spurtvinsterna och -förlusterna under valrörelserna för svenska partier i valen 1968-2018. Kristdemokraternas spurtvinst i valet 2018 (+1,8 procentenheter) och Sverigedemokraternas spurtförlust (-1,2 procentenheter) är båda långt ifrån att kvala in som en av de tio största valrörelsevinster.

Det återstår att förklara Moderaternas stora spurtförluster i valrörelsen 2010. Här handlade hela effekten av valrörelsen om att en god del av de väljare som tänkt rösta på Moderaterna före valet istället valde att rösta strategiskt på Kristdemokraterna för att säkra att partiet klarade fyraprocentsspärren och därmed säkrade en fortsatt Alliansregering. Strategisk röstning hindrade den gången ett historiskt skifte i svensk politik: Det är sannolikt att Moderaterna hade blivit största parti i valet 2010 – större än Socialdemokraterna – om inte så många M-sympatisörer valt att stödja på Kristdemokraterna.

Dramatiken i svenska valrörelser tycks med andra ord påverkas mer av kontextuella omständigheter – ospännande val och taktikröstning – än av partiernas kampanjande. Det betyder förstås inte att valkampanjer skulle vara onödiga, bara att de oftast inte leder till att stora delar valmanskåren samfällt *konverterar* från ett parti till ett annat under de sista veckorna. Väljarrörligheten under valrörelserna är inte gränslös. Givet de små aggregerade nettovinsterna och nettoförlusterna från historiska valrörelser talar mycket litet för att vi i framtida val skulle uppleva dramatiskt större rörlighet under valrörelserna.

Partibytarnas ideologiska resa

Väljare som byter parti gör valet att stödja ett parti som intar andra ideologiska positioner längs viktiga politiska dimensioner. Den ideologiska resan – avståndet mellan det ratade och det nyvalda partiet – är oftast mycket kort, ibland lite längre men sällan särskilt lång. Ett sätt att illustrera hur långt olika grupper av partibytare förflyttar sig i det

politiska landskapet är att undersöka hur de 64 olika partibytargrupperna själva uppfattar resans längd. Genom att systematiskt jämföra perceptioner av ideologiska positioner för partiet väljaren röstade på 2014 och det parti som väljaren röstade på 2018 kan vi få en bild av hur stora de ideologiska avstånden är för varje kombination av partibyte. Resultaten presenteras i tabell 15 i form av medeltalsdifferenser.

Om vi börjar med bytarmatrisens diagonal – det vill säga de väljare som *inte* bytte parti – visar det sig att avståndsförflyttningarna som väntat är i det närmaste noll. Så ska det också vara. Så som vi lagt upp analysen blir det per definition inte någon längre ideologisk resa för den som väljer att rösta på samma parti som sist. Uppfattningarna om ideologisk position för avfärds- och destinationsparti skiljer sig nästan inte åt alls.

Vänsterpartiväljare som byter parti borde alla företa en resa högerut i partisystemet. Och så är det också (se tabell 15). V-väljare som bytte till Socialdemokraterna gjorde en tydlig ideologisk resa högerut enligt dem själva (+2,2 enheter längs den elvgradiga vänster-högerskalan). Detsamma gäller för partibytarna som bytte från Vänsterpartiet till Miljöpartiet (+2,5). De betydligt mer sällsynta resorna över blockgränsen är förstås som väntat betydligt längre. Att byta från Vänsterpartiet till Moderaterna är en resa som spänner mer än sju enheter längs den elvgradiga vänster-högerskalan (+7,4).

Tabell 15 Ideologiska avståndsförflyttningar längs vänster-högerdimensionen och flyktingdimensionen för olika partibytargrupper 2014-2018 (medeltalsskillnader)
Shifts of left-right positions (above) and in attitudes on refugee acceptance of party voters (below) in 2014 by party vote in 2018 (differences of means)

Vänster-högerdimensionen								
Partival 2014	Partival 2018							
	V	S	MP	C	L	M	KD	SD
Vänsterpartiet	-0,0	+2,2	+2,5	+5,4	+5,8	+7,4	+6,8	+6,7
Socialdemokraterna	-2,2	0,0	+0,3	+3,3	+3,7	+5,3	+4,6	+4,6
Miljöpartiet	-2,5	-0,2	0,0	+3,0	+3,4	+5,0	+4,3	+4,3
Centerpartiet	-5,3	-3,1	-2,8	+0,1	+0,6	+2,2	+1,5	+1,5
Folkpartiet	-5,8	-3,6	-3,3	-0,3	+0,1	+1,7	+1,0	+1,0
Moderaterna	-7,5	-5,3	-5,1	-2,1	-1,7	-0,1	-0,7	-0,8
Kristdemokraterna	-7,0	-4,8	-4,5	-1,6	-1,2	+0,4	-0,2	-0,3
Sverigedemokraterna	i.u.	-4,4	-4,2	-1,2	-0,8	+0,8	+0,1	+0,1

Flyktingdimensionen								
Partival 2014	Partival 2018							
	V	S	MP	C	L	M	KD	SD
Vänsterpartiet	-0,1	-2,4	-0,5	-1,9	-3,1	-4,8	-3,9	-7,4
Socialdemokraterna	+2,3	-0,0	+1,9	+0,5	-0,7	-2,4	-1,4	-5,0
Miljöpartiet	+0,4	-1,9	0,0	-1,4	-2,6	-4,3	-3,3	-6,9
Centerpartiet	+1,7	-0,7	+1,3	-0,2	-1,3	-3,0	-2,1	-5,7
Folkpartiet	+2,9	+0,6	+2,5	+1,0	-0,1	-1,8	-0,9	-4,4
Moderaterna	+4,6	+2,3	+4,2	+2,8	+1,6	-0,1	0,8	-2,7
Kristdemokraterna	+3,6	+1,3	+3,2	+1,8	+0,6	-1,1	-0,1	-3,7
Sverigedemokraterna	i.u.	+5,1	+7,0	+5,6	+4,4	+2,7	+3,7	0,1

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Tabellen visar för alla kombinationer av partibytare den genomsnittliga skillnaden i uppfattningar av avfärdspartiets och destinationspartiets ideologiska positioner längs vänster-högerdimensionen (överst) och flyktingdimensionen (nederst). Siffrorna representerar skalstegsenheters förflyttning längs elvgradiga skalar. Positiva förändringstal betyder att partibytargruppens resa gick högerut respektive längre åt det flyktinggenerösa hållet. Negativa förändringstal betyder att resan gick vänsterut respektive åt det flykting-restriktiva hållet. Folkpartiet bytte namn till Liberalerna mellan valen 2014 och 2018.

De flesta byteskombinationerna samlar givetvis mycket få väljare och väger därför lätt i analyser av varför valet 2018 slutade som det gjorde. Vi kan dock titta närmare på de allra vanligaste bytarkombinationerna. Vi lärde oss i tidigare analyser att de tre största nettoväljarströmmarna flöt mellan Moderaterna och Sverigedemokraterna, mellan

Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna och mellan Moderaterna och Centerpartiet. Det framgår tydligt av analysen i tabell 15 att dessa tre bytarkategorier representerar väsensskilda ideologiska resor i det tvådimensionella svenska partisystemet. Bytare från M till SD gjorde som grupp betraktat en mycket kort ideologisk resa vänsterut (-0,8) men desto längre förflyttning i flyktingrestriktiv riktning (-2,7). Bytare från M till C gjorde en samtidig förflyttning vänsterut (-2,1) och i mer flyktinggenerös riktning (+2,8). Och bytare från S till SD gjorde en mycket lång ideologisk resa mellan 2014 och 2018, både högerut (+4,6) och i mer flyktingrestriktiv riktning (-5,0).

En följdfråga som har bäring på hur vi karaktäriserar de flytande väljarna i det svenska partisystemet är hur långa ideologiska resor olika typer av väljare gör när de väl bestämt sig för att byta parti. Vilka partibytare reser långt? I tabell 16 har vi beräknat genomsnittliga ideologiska avståndsförflyttningar för olika väljargrupper.

Tabell 16 Genomsnittliga ideologiska avståndsförflyttningar för partibytare 2014-2018 längs vänster-högerdimensionen och flyktingdimensionen samt båda dimensionerna, för utvalda befolkningsgrupper (absoluta genomsnittliga avstånd)
Average ideological distance for party switchers along the left-right dimension and the refugee issue dimension by voter groups (absolute mean distances)

Grupp	Avstånd längs vänster-högerdimensionen	Avstånd längs flyktingdimensionen	Euklidiska avstånd	Antal svarande
Samtliga partibytare	2,17	2,19	1,98	2 835
Män	2,17	2,29	2,04	1 343
Kvinnor	2,16	2,10	1,93	1 492
18-30 år	2,43	2,13	2,05	353
31-60 år	2,16	2,17	1,98	1 532
61-85 år	2,07	2,25	1,96	942
Låg utbildning	2,64	2,76	2,50	208
Medel utbildning	2,28	2,39	2,14	995
Hög utbildning	2,02	1,96	1,80	1468
Politiskt intresse				
Inte alls intresserad	2,68	2,58	1,98	56
Inte särskilt intresserad	2,33	2,31	2,13	821
Ganska intresserad	2,13	2,12	1,93	1 527
Mycket intresserad	1,86	2,11	1,78	402
Politisk kunskap				
Mycket låg kunskap	2,62	2,54	2,39	273
Ganska låg kunskap	2,27	2,23	2,05	524
Medel kunskap	2,14	2,20	2,00	393
Ganska hög kunskap	1,88	1,96	1,72	368
Mycket hög kunskap	1,88	2,05	1,78	274
Långt till vänster (0-2)	2,27	1,94	1,89	342
Klart till vänster (3-4)	2,49	2,11	2,05	427
Varken till vänster eller höger (5)	2,80	2,43	2,40	417
Klart till höger (6-7)	2,15	2,12	1,97	856
Långt till höger (8-10)	1,44	2,23	1,66	675
Inställning till förslaget "Ta emot färre flyktingar i Sverige"				
Mycket bra förslag	2,13	2,93	2,31	727
Ganska bra förslag	2,23	2,07	1,97	737
Varken bra eller dåligt förslag	2,25	1,91	1,91	645
Ganska dåligt förslag	2,02	1,79	1,72	470
Mycket dåligt förslag	2,14	1,80	1,72	218

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Endast partibytare mellan 2014 och 2018 ingår i analysen. Genomsnittstalen i tabellen visar skillnaden i uppfattningar om inblandade partiers positioner längs vänster-högerdimensionen (0-10) och flyktingdimensionen (0-10). I den tredje kolumnen redovisas genomsnittliga euklidiska avstånd i en tvådimensionell rymd.

Vi vet från de tidigare analyserna i kapitlet att numera är andelen partibytare inte särskilt mycket högre bland lågutbildade, ointresserade eller okunniga väljare. Vår analys av ideologiska resor (se tabell 16) visar dock att när dessa grupper av väljare väl byter parti tenderar de att ha en större aktionsradie och röra sig till partier som befinner sig ideologiskt längre bort. Mittenväljare, personer med lägre politiskt intresse och svagare politiska kunskaper som gör längre ideologiska resor *när de väl byter parti* än vad vänsterväljare, högerväljare, politiskt intresserade och politiskt kunniga väljare gör.

Specialanalysen av hur de migrationspolitiska frågorna samvarierar med längden på partibytarnas ideologiska resor visar relativt stora skillnader mellan de väljare som tyckte att förslaget att ta emot färre flyktingar var mycket bra (2,93) och de som tyckte att förslaget var mycket dåligt (1,80).

Varför byte väljarna parti

I rapportens avslutande avsnitt gäller huvudfrågeställningen *varför* partibytarna valde att byta parti mellan 2014 och 2018 års val. Eftersom det finns så många olika väljarströmmar och så många potentiella förklaringar är det nödvändigt att begränsa analysen till de allra största flödena och till de mest klassiska förklaringar som har vunnit stöd i tidigare analyser av partibytan: valrörelsernas viktigaste sakfrågor. Tidigare erfarenheter och forskning talar sitt tydliga språk: På samma sätt som väljarnas ideologiska orientering och sakfrågeåsikter är de starkaste förklaringsfaktorerna för beteendet partival, på samma sätt är samma förklaringar de viktigaste också när det gäller beteendet partibyte. Det är partiets och väljares positionstagande i sakpolitiska frågor som är de huvudsakliga drivkrafterna bakom partibytan, eller åtminstone de som i det långa loppet och i genomsnitt har de starkaste effekterna för bytarbenägenhet bland väljarna.

Analys av bytarbenägenhet kan göras på många olika sätt. I ett försök att skapa en första överblick har vi i tabell 17 genomfört tjugo regressionsanalyser – två för var och en av de tio största nettoväljarströmmarna som presenterades tidigare i rapporten – där bytarbenägenhet är beroende variabel. Vi använder en liten anspråkslös förklaringsmodell med kön, ålder och utbildning för att kartlägga i vad mån väljare som stannade kvar hos sitt parti och de som valde att byta skiljer sig åt vad beträffar socioekonomiska bakgrundsfaktorer. I en utvidgad modell bygger vi på med tre ideologiindikatorer som här får representera åsiktsdrivna förklaringar till partibytan: vänster-högerplacering, inställning till ett miljövänligt samhälle och inställning till flyktingmottagning.

Resultaten har vi valt att presentera som förändringar av de predicerade sannolikheten att byta från ett parti till ett annat. Effektmåtten är omräknade till procentenheter för att underlätta tolkningar. De visar i praktiken skillnaderna mellan väljargrupper som valde att göra det aktuella bytet mellan 2014 och 2018 och de som valde att inte göra det. I denna jämförelsegrupp ingår således både det flertalet väljare som valde att rösta på samma parti och de partiväljare från 2014 som valde att byta fast till något annat parti.

Eftersom partibytargrupperna är mycket homogena (alla som ingår i respektive analys röstade ju på samma parti 2014) och eftersom det statistiska underlaget för en del av de undersökta grupperna är relativt litet, behövs ibland stora skillnader för att vi ska kunna slå fast en statistiskt säkerställd skillnad. Dessutom dämpas effekterna av bakgrundsvariablerna systematiskt när vi också plockar in ideologi och sakfrågeåsikter i modellen. När det gäller exempelvis kön kvarstår endast två signifikanta resultat. Kvinnliga Moderata väljare från 2014 uppvisar en lägre sannolikhet att tillhöra gruppen som bytte till Sverigedemokraterna 2018. I vår kontrollerade modell handlar det dock bara om en liten skillnad, en ynka procentenhet lägre sannolikhet (-1). Många av de andra könsskillnaderna är större men når inte statistisk signifikans.

För åldersvariablerna är det främst ett par skillnader som gäller de stora partiernas bytare som är värda att lyfta fram. Moderaternas äldre väljare hade exempelvis en högre benägenhet att byta till Kristdemokraterna men en lägre benägenhet att rösta på Centerpartiet, medan yngre M-väljare hade högre benägenhet att tillhöra gruppen som bytte

till Sverigedemokraterna. Och Socialdemokraternas väljare 18-29 år var något mindre benägna att byta till SD jämfört med medelålders grupper. Äldre S-väljare hade en något lägre benägenhet att byta till Vänsterpartiet jämfört med de S-väljare som valde att stanna kvar eller byta till ett annat parti.

Utbildningsnivå tycks ha varit den enda bakgrundsfaktorn som fungerat som vattendelare när det gäller partibytten, men i så fall endast för en grupp: Moderata väljare från 2014. M-väljare med högskole- och universitetsutbildning hade en signifikant lägre benägenhet att byta till Sverigedemokraterna men en klart högre benägenhet att byta till Liberalerna. Även dessa skillnader är relativt små och dämpas i modellerna där vi också för in ideologi. Sett till förklaringskraft har våra socioekonomiska bakgrundsvariabler dock inte presterat särskilt väl i det här sammanhanget. Vi vet att de duger bra i förklaringar till partival men alltså klart mindre bra i förklaringar till partibytten. Ett huvudskäl till detta är att väljargrupperna redan från början är relativt sett homogena till sin socioekonomiska sammansättning.

Tabell 17 Resultat från logistiska regressionsanalyser av bytesbenägenhet för de tio största nettoväljarströmmarna 2014-2018. Förändringar av predicerade sannolikheter att byta parti (procentenheter)
Results from logistic regression analysis of the propensity for selected party switching 2014-2018. Changes in predicted probabilities for party switching (percentage points)

Byte från Byte till	MP→ S	MP→ S	M→ C	M→ C	M→ SD	M→ SD	M→ KD	M→ KD	FI→ V	FI→ V
Kvinna	+3	+2	+2	+1	-4*	-1**	+1	+1	-9	-21
Ung (18-29 år)	-7	-10	-1	-2	+7*	+2	+1	+1	+6	+9
Gammal (65-85 år)	+4	+3	-4*	-1	3	+1	+3*	+3	-5	0
Hög utbildning	-2	0	+3	1	-6***	-1*	0	0	+11	+11
Ideologi: Vänster-höger (+1 stdavv)	-	-6**	-	-1*	-	+1*	-	0	-	-36***
Ideologi: Miljövänligt samhälle (+1 stdavv)	-	-9***	-	+1*	-	-1*	-	0	-	-7
Ideologi: Flyktingmottagning (+1 stdavv)	-	-3	-	+5***	-	-6***	-	-1	-	+5
Antal svarande	526	526	1490	1490	1490	1490	1490	1490	169	169
Pseudo R2	0,006	0,061	0,012	0,149	0,033	0,254	0,005	0,011	0,012	0,248
Byte från Byte till	S→ SD	S→ SD	M→ L	M→ L	MP→ V	MP→ V	MP→ C	MP→ C	S→ V	S→ V
Kvinna	-2	0	+1	0	+1	-2	+3	+4	+1	0
Ung (18-29 år)	-2	-1*	+1	0	+7	+3	+3	+4	+3	+3
Gammal (65-85 år)	-2	0	-2	-1	0	-1	0	+2	-2*	-2*
Hög utbildning	-2*	0	+6***	+5***	-1	-1	-2	0	0	0
Ideologi: Vänster-höger (+1 stdavv)	-	0***	-	-1	-	-9***	-	+7***	-	-3***
Ideologi: Miljövänligt samhälle (+1 stdavv)	-	0	-	0	-	+1	-	-1	-	+1
Ideologi: Flyktingmottagning (+1 stdavv)	-	-2***	-	+3***	-	0	-	+2*	-	+2***
Antal svarande	1779	1779	1490	1490	526	526	526	526	1779	1779
Pseudo R2	0,016	0,313	0,028	0,059	0,009	0,155	0,006	0,161	0,009	0,109

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Resultaten är hämtade från en serie av tjugo logistiska regressionsanalyser. Siffrorna i tabellen visar förändringarna i predicerade skattningar för bytarbenägenhet för grupperna kvinna, ung, gammal och personer med hög utbildning, det vill säga en examen från högskola eller universitet. Ideologivariablerna är a) självplacering längs en elvgradig skala från vänster (0) till höger (10), b) inställning till förslaget "Satsa på ett miljövänligt samhälle även om det innebär sänkt levnadsstandard" från 0 (mycket dåligt förslag) till 10 (mycket bra förslag) och c) inställning till förslaget att ta emot färre flyktingar i Sverige från 1 (mycket bra förslag) till 5 (mycket dåligt förslag). För de tre ideologivariablerna redovisas förändringar i predicerade skattningar på den beroende variabeln för en standardavvikelseenhets förändring av ideologi (mer höger, mindre grön, mer generös). En standardavvikelseenhet motsvarar för de elvgradiga skalorna en förflyttning på drygt 2,5 skalsteg längre högerut/mindre grönt, och för den femgradiga svarsskalen drygt ett skalsteg längre åt det flyktinggenerösa hållet. Alla skattningar av förändrade predicerade sannolikheter har beräknats genom att hålla alla andra variabler i modellen vid sina medelvärden. Referenskategorierna för variablerna ung och gammal är de medelålders (30-64 år).

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001

Förklaringskraften i modellerna kan så gott som uteslutande tillskrivas de tre ideologi-indikatorerna. Det finns systematiska ideologiska skillnader mellan olika partibytargrupper. Från tabell 17 utläser vi att de Miljöpartiväljare som bytte till Socialdemokraterna stod klart längre till vänster och var mindre gröna än de MP-väljare som stannade kvar. Motsvarande mönster finns för de MP-väljare som bytte till Vänsterpartiet: bytarbenägenheten MP→V var klart lägre bland de MP-väljare som själva placerade sig längre till höger längs vänster-högerskalan (-9 procentenheter).

Bland Moderaternas väljare spelade vänster-höger eller grön ideologi en undanskymd roll för partibytan jämfört med flyktingåsikterna. Längs flyktingdimensionen tappade Moderaternas väljare både bland de med mer restriktiva och de med mer generös inställning till flyktingmottagning. Moderater med mer generös inställning till flyktingmottagning hade en klart lägre benägenhet att byta till Sverigedemokraterna (-6 procentenheter) men en klart högre benägenhet att byta till Liberalerna (+3 pe) eller Centerpartiet (+5 pe). Resultaten bekräftar alltså vad tidigare partibytesanalyser visat när det gäller vad som var de huvudsakliga drivkrafterna bakom Moderaternas röstförluster mellan 2014 och 2018 (jfr Holmberg et al. 2020).

Vi tar nu analysen vidare till de sakpolitiska förklaringarna till varför vissa partiväljare valde att fortsätta rösta på sitt parti medan andra valde att byta. Målsättningen är att ge största möjliga överblick: att undersöka *samtliga* sakfrågor för vilket det finns tillräckligt statistiskt underlag i Valundersökningen 2018. Analysen begränsas till de allra största väljarströmmarna mellan 2014 och 2018 års val – i praktiken till de två största partiernas väljare. Målsättningen är att bli ännu säkrare på vilka sakfrågor som var de viktigaste för M- och S-väljares byte av parti i 2018 års val. Genom att undersöka alla tillgängliga sakfrågor från Valundersökningen 2018 kan vi också visa tydligt vilka sakfrågor som hade begränsad eller ingen betydelse för väljarnas partibytan.

Med hjälp av variansanalys har vi kunnat rangordna sakfrågorna efter hur stora och systematiska (i betydelsen statistiskt signifikanta) åsiktsskillnaderna är mellan gruppen som valde att rösta på samma parti i båda valen och alla övriga bytarkategorier. Ju starkare korrelation (eta) mellan gruppstillhörighet och åsikt desto större påverkan har inställning i sakfrågorna haft för bytesbenägenhet och desto större betydelse kan tillskrivas sakfrågan som förklaring till partibytan. Vi har använt detta mått för att rangordna sakfrågor efter betydelse (se tabell 18a och 18b).

I första tabellen redovisas andelen vänsteridentifierade, flyktingrestriktiva respektive positiva till de olika politiska förslagen/framtida samhällena bland samtliga Socialdemokratiska väljare 2018 (i kolumnen näst längst ut till höger) samt bland väljare som var S trogna i både 2014 och 2018 års val (kolumnen med procenttal i fet stil). Differensmått för de grupper av partibytare som samlar mer än 30 svarande är resultatet av en jämförelse mellan de trogna S-väljarna och S-väljare som bytte parti 2018. Minussiffror visar positioner längre till vänster/mindre flyktingrestriktiva/mindre positiva till förslagen medan plussiffror visar längre till höger/mer flyktingrestriktiva/mer positiva till förslagen.

Resultaten visar att partibytan från Socialdemokraterna mellan 2014 och 2018 hade starkast samvariation med väljares ideologiska vänster-högeridentifikation (eta=.49). S-väljare från 2014 som bytte till Vänsterpartiet och Miljöpartiet stod längre till vänster (+11 respektive +13) jämfört med de S-väljare som stannade med S. Byten till andra partier samvarierar med en mycket klart lägre andel vänsteridentifierade, såsom till exempel till Moderaterna (-67 procentenheter).

Tabell 18a Samband mellan sakfrågeåsikter och bytarbenägenhet (eta), andel positiva till olika förslag bland S-väljare som inte bytte parti (procent) och bland väljare som valde att byta parti (procentdifferenser)
Correlations of issue opinions and propensity to switch party (eta), share of positive attitudes among stable party voters (per cent) and party switchers (percentage points)

Sakfråga	Eta	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	ÖVR	Samtliga S	n
Egen vänster-högerplacering 0-10 (andel vänster)	0,49	+11	76	-44	-63	-67	-55	+13	-55	-	67	2451
Ta emot färre flyktingar i Sverige	0,39	-14	42	-3	+20	+40	+41	-33	+53	-	46	2533
Egen placering flyktingmottagning (andel restriktiv)	0,38	-20	49	-	-	+39	-	-	+43	-	51	784
Ett mångkulturellt samhälle med stor tolerans gentemot människor från andra länder med andra religioner och levnadssätt	0,34	+17	47	+14	+13	-20	-33	+38	-41	-	46	2084
Minska de sociala bidragen	0,33	-5	13	-	-	+52	-	-	+29	-	18	789
Samhälle som slår vakt om traditionellt svenska värden	0,32	-16	46	-	-	+21	-	-	+36	-	47	784
Samhälle med mer internationell inriktning och mindre av gränser mellan folk och länder	0,30	+18	51	+2	-	-19	-	-	-35	-	51	1132
Sänka skatterna	0,29	-3	18	+12	+14	+37	+31	-14	+29	-	22	2181
Sälja statliga företag till privata köpare	0,29	-	2	-	-	-	-	-	-	-	2	439
Höja arbetslöshetsersättningen (a-kassan)	0,29	+16	52	-27	-	-35	-40	-2	+7	-	50	1740
Förbjuda tiggeri	0,29	-17	52	-12	-	+31	+19	-27	+34	-	54	1745
Sverige bör utträda ur EU	0,28	+3	8	-3	-2	+1	-	-8	+31	-	9	1582
Samhälle med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi	0,28	-1	16	-	-	+42	-	-	+20	-	20	787
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	0,27	+1	6	+15	+20	+19	+21	+1	+13	-	9	2519
Införa mycket hårdare fängelsestraff för brottslingar	0,27	-9	67	+2	+18	+22	+24	-31	+28	-	69	2539
Höja skatten på flygresor	0,27	+21	49	-	-	-28	-	-	-26	-	48	796
Minska det svenska biståndet till utvecklingsländerna	0,27	-5	14	-	-	+10	-	-	+31	-	16	789
Öka det ekonomiska stödet till invandrare så att de kan bevara sin egen kultur	0,27	+5	5	-	-	-5	-	-	-3	-	5	948
Ett socialistiskt samhälle	0,27	+25	49	-	-	-31	-	-	-16	-	47	783
Höja skatten på bensin	0,26	+15	10	+0	+1	-6	-7	+40	-6	-	11	2190
Ett samhälle med mer lag och ordning	0,26	-8	74	-	-	+20	-	-	+23	-	75	789
Sverige bör på lång sikt avveckla kärnkraften	0,25	+13	55	-	-	-31	-	-	-29	-	53	798
Reservera en större del av föräldraledigheten till papporna	0,24	+11	28	-	-	-13	-	-	-18	-	27	795
Ett samhälle med mer solidaritet och jämlikhet	0,24	+5	86	-	-	-23	-	-	-27	-	84	788
Minska inkomstskillnaderna	0,23	+6	85	-10	-26	-27	-18	+6	-13	-	83	2525
Inställning till EU-medlemskapet (andel för)	0,22	+0	54	+15	-	+3	+8	+32	-34	-	54	1760
Miljövänligt samhälle även om det innebär lägre levnadsstandard	0,22	+9	64	+11	-19	-11	-7	+30	-27	-	63	2087
Ett samhälle där homo-, bi- och transsexuella rättigheter stärks	0,22	+10	66	+18	+19	-12	-6	+23	-25	-	66	2086
Vinstutdelning ska inte tillåtas inom skattefinansierad vård, skola och omsorg	0,21	+1	84	-23	-16	-21	-32	-4	-8	-	81	2533
Ett samhälle där makt omfördelas från gruppen män till gruppen kvinnor	0,21	+10	53	-1	-13	-19	-8	+32	-18	-	52	2075
Avskaffa skatteavdraget för hushållsnära tjänster (RUT)	0,19	+15	21	-12	-	-13	-	-	+8	-	21	1233
Öka det ekonomiska stödet till glesbygden	0,19	-9	84	-	-	-8	-	-	-15	-	81	797
Minska den offentliga sektorn	0,18	-2	10	-	-	+15	-	-	+3	-	11	783
Sverige bör söka medlemskap i Nato	0,18	-5	17	+8	+23	+10	+8	-2	+13	-	19	2518
Införa sex timmars arbetsdag för alla förvärvsarbetsande	0,17	+12	48	-	-	-19	-	-	-3	-	48	788
Ett samhälle där kristna värden spelar större roll	0,17	+2	10	-	-	-1	-	-	+13	-	12	783
Höja pensionsåldern	0,14	+4	9	-	-	+6	-	-	+2	-	10	793
Inställning till kärnkraft (andel för)	0,13	-13	35	-	-	+12	-	-	+19	-	36	805
Stoppa privatbilismen i innerstäderna	0,13	+0	31	-	-	-10	-	-	-8	-	31	797
Minska försvarsutgifterna	0,12	+3	17	+4	-12	+0	-4	-2	-6	-	17	2073
Sverige bör införa euro som valuta	0,10	+2	10	+3	-2	-1	+5	+12	+1	-	10	2190
Sverige bör arbeta för ökad frihandel i hela världen	0,08	+8	53	-	-	-6	-	-	-4	-	53	791
Satsa på ett samhälle där ideella organisationer och frivilliga insatser spelar en större roll	0,06	+2	43	+11	-	+6	-	+9	+0	-	44	1404

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Siffror i fet stil visar resultat från gruppen lojala Socialdemokrater som röstade på partiet 2014 och 2018. Till väljare med positiv inställning till politiska förslag räknas de som svarat "mycket bra förslag" eller "ganska bra förslag". Till väljare med negativ inställning till olika framtida samhällen räknas de som svarat alternativen 0-4 på en skala från 0 "mycket bra förslag" till 10 "mycket dåligt förslag". Differensmåtten visar på olika bytargrupperns åsikter i relation till åsikterna bland lojala S-väljare. Sakfrågorna är rangordnade efter korrelationen mellan åsikt och bytarbenägenhet (eta).

Det går visserligen att argumentera för att ideologisk identifikation inte föregår utan snarare är ett resultat av partibytten – väljare som byter parti byter också position längs vänster-högerskalan. I så fall vore det inte en särskilt gångbar föreställning att ideologiska positionsförskjutningar är orsak till partibyte. Dynamiken bakom den process där väljare och partier sorterar om sig är genuint reciprokt, det vill säga att det finns en samtidig och ömsesidig påverkan mellan väljarnas åsikter och partiernas positionstaganden (se Dassonneville, 2018). Vi kan i den här analysen inte avgöra den kausala riktningen – det vill säga om åsiktsbytet är ett resultat av partibytet eller tvärtom. Men vi kan konstatera att även väljarnas inställning till förslag som är intimt knutna till den klassiska vänster-högerkonflikten – förslag om skatter, privatiseringar, inkomstskillnader och ersättningsnivåer i socialförsäkringar – uppvisar en stark samvariation med bytesbenägenhet. Mönstret är detsamma: S-väljare som bytte till V och MP var mer positivt inställda till vänsterförslag och mer negativt inställda till högerförslag. Och S-väljare som bytte till något borgerligt parti eller Sverigedemokrater hade en tydligt starkare högerprofil på sina åsikter. Det råder knappast något tvivel om att vänster-högerideologi spelade roll för partibytten från Socialdemokraterna.

Lika tydligt är det att frågor som hör till den allt viktigare socio-kulturella värderingsdimensionen i svensk politik – flyktingmottagning, mångkulturellt samhälle, traditionella värden, internationalism och tiggeri – konkurrerar väl med de mer klassiska fördelningsspolitiska. Bytarmönstren påminner dessutom mycket starkt om varandra. Socialdemokratiska väljare från 2014 som bytte till V eller MP var klart mer positiva till flyktingmottagning, internationalism, mångkultur och mer negativa till tiggeriförbud än de som stannade hos S. Men även bytargrupperna som sökte sig till de liberala mittenpartierna, främst Centerpartiet tenderade att ha en mer generös inställning i migrationspolitiska frågor och frågor som rör mångkultur. Det framträder en tydlig bild att de politiskt mest betydelsefulla bytarströmmarna mellan 2014 och 2018 hade att göra med partiernas och väljares positionstaganden i frågor som rör den socio-kulturella värderingsdimensionen.

En motsvarande analys av Moderata väljare från 2014 bekräftar att frågor om flyktingmottagning, migration, internationalism och mångkultur ledde till väljarflykt både till Sverigedemokraterna och de andra liberala partierna, främst Centerpartiet. Av de tio ideologiindikatorer som hade starkast samband med bytesbenägenhet från M handlade sju om frågor som brukar räknas till den socio-kulturella skiljelinjen i svensk politik: flyktingmottagning ($\eta = .48$ respektive $.46$), svenska värden ($.47$), mångkulturellt samhälle ($.44$), språktest ($.42$), tiggeri ($.37$), utlandsbistånd ($.37$). I dessa sakfrågor är det häpnadsväckande stora åsiktsskillnader mellan de M-väljare från 2014 som bytte till Centerpartiet eller Liberalerna å den ena sidan, och Sverigedemokraterna å den andra. För förslaget om att ”ta emot färre flyktingar i Sverige” har bytare från M till C en -46 enheter lägre andel positiva än väljargrupper som stannade kvar hos M, samtidigt som bytarna från M till SD har en $+28$ procentenheter högre andel positiva. Analysen visar svart på vitt vad som ligger bakom omsorteringen av alliansväljare i allmänhet och flyende M-väljare i synnerhet. Väljarvandringarna mellan de forna allianspartierna hade sin grund i den växande betydelsen av en sociokulturell skiljelinje och kanske också i en skiljelinje mellan liberalt och socialkonserverativt. Kampen om högerens själ (jfr Gidron 2016) – som pågått under lång tid i andra europeiska flerpartisystem – är mycket tydlig i analysen av bytarmönster.

Tabellen listar också – vilket är minst lika viktigt – de sakfrågor som inte tycks ha haft särskilt mycket med partibytten mellan 2014 och 2018 att göra. Frågor som hushållsnära tjänster, försvarsutgifter, kärnkraft, medborgarlön, euro-medlemskap eller republik uppvisar några starka samband med bytesbenägenhet. Att Moderaterna skulle ha förlorat stort till Kristdemokraterna på kärnkraftsfrågan sent under valrörelsen blir svårt att driva hem eftersom M-väljare som bytte till KD var *mer* positiva till kärnkraftsavveckling och hade en *mindre* positiv inställning till kärnkraft än de M-väljare som stannade kvar hos M.

Tabell 18b Samband mellan sakfrågeåsikter och bytarbenägenhet (eta), andel positiva till olika förslag bland M-väljare som inte bytte parti (procent) och bland M-väljare som valde att byta parti (procentdifferenser).
Correlations of issue opinions and propensity to switch party (eta), share of positive attitudes among stable Moderate voters (per cent) and party switchers (percentage points)

	eta	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	ÖVR	Samtliga	n
											M	
Egen vänster-högerplacering 0-10 (andel vänster)	0,53	-	+34	+1	-1	1	-1	-	+1	-	3	1961
Ta emot färre flyktingar i Sverige	0,48	-	-	-46	-	70	+5	-	+28	-	64	352
Samhälle som slår vakt om traditionellt svenska värden	0,47	-	-36	-35	-31	64	+25	-	+28	-	61	647
Egen placering flyktningmottagning (andel restriktiv)	0,46	-	-42	-38	-23	72	+5	-	+28	-	67	638
Mångkulturellt samhälle med stor tolerans gentemot människor från andra länder med andra religioner och levnadssätt	0,44	-	-	+41	-	32	-	-	-27	-	38	350
Införa språktest för att kunna bli svensk medborgare	0,42	-	-31	-36	-21	89	-2	-	+8	-	82	1351
Minska de sociala bidragen	0,37	-	-51	-24	-20	63	+2	-	+8	-	57	1638
Förbjuda tiggeri	0,37	-	-25	-33	-21	79	-3	-	+15	-	73	2002
Sverige bör utträda ur EU	0,37	-	-2	-5	-6	6	+2	-	+25	-	8	1986
Minska det svenska biståndet till utvecklingsländerna	0,37	-	-18	-19	-14	27	+1	-	+28	-	26	647
Det har gått så långt med sociala reformer i det här landet att staten i fortsättningen hellre borde minska än öka bidrag och stöd till medb.	0,36	-	-	-19	-	78	-	-	+9	-	75	340
Införa mycket hårdare fängelsestraff för brottslingar	0,35	-	-21	-26	-19	88	-3	-	+10	-	83	2001
Öka det ekonomiska stödet till invandrare så att de kan bevara sin egen kultur	0,35	-	+4	+0	-1	1	-1	-	+0	-	1	646
Ett samhälle med mer internationell inriktning och mindre av gränser mellan folk och länder	0,35	-	+19	+24	+24	48	-8	-	-30	-	50	645
Ett samhälle med mer solidaritet och jämlikhet	0,34	-	+33	+31	+18	51	+19	-	+1	-	59	1652
Sänka skatterna	0,33	-	-43	-21	-12	71	+1	-	-2	-	65	645
Samhälle med mer privat företagsamhet och marknadsekonomi	0,33	-	-	-	-	81	-	-	-	-	76	295
Som stärker familjens ställning	0,33	-	-28	-32	-12	76	+20	-	+8	-	71	641
Inställning till EU-medlemskapet (andel för)	0,32	-	+5	+8	+15	71	-13	-	-41	-	69	1359
Minska det statliga inflytandet över det privata näringslivet	0,32	-	-33	-10	+3	60	+16	-	-13	-	56	2004
Höja skatten på bensin	0,32	-	-	+7	-	5	-4	-	-4	-	7	352
Öka arbetskraftsinvandringen	0,31	-	-	+8	-	22	-5	-	-14	-	23	353
Samhälle med mer lag och ordning	0,31	-	-12	-10	-9	93	+7	-	+1	-	91	641
Samhälle där homo-, bi- och transsexuellas rättigheter stärks	0,30	-	+18	+23	+14	59	+2	-	-21	-	62	938
Införa könskvotering till höga chefsbefattningar i stat & kommun	0,29	-	+21	+4	+8	12	-9	-	-9	-	13	641
Socialistiskt samhälle	0,27	-	+32	+9	+1	6	+8	-	+4	-	10	644
Sälja statliga företag till privata köpare	0,26	-	-16	-19	-7	35	-10	-	-16	-	28	1705
Minska inkomstskillnaderna	0,26	-	-	+21	-	34	+7	-	+1	-	40	353
Miljövänligt samhälle även om det innebär lägre levnadsstandard	0,25	-	+20	+19	+12	47	-1	-	-16	-	50	639
De ledande i bankerna och industrin får alldeles för mycket inflytande om inte samhället har möjlighet att kontrollera det privata näringslivet	0,24	-	-	-25	-	60	-	-	+3	-	57	334
Minska den offentliga sektorn	0,24	-	-35	-19	-6	41	-10	-	+3	-	36	634
Vinstutdelning ska inte tillåtas inom skattefinansierad vård, skola och omsorg	0,24	-	+35	+13	+0	32	+9	-	+7	-	37	650
Samhälle där makt omfördelas från gruppen män till gruppen kvinnor	0,24	-	+19	+24	+19	34	+3	-	-7	-	39	1647
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	0,23	-	-38	-10	-5	51	-5	-	-10	-	46	1998
Sverige bör på lång sikt aweckla kärnkraften	0,23	-	-	+22	-	30	+9	-	-	-	34	349
Höja skatten på flygresor	0,23	-	+11	+22	+22	19	-1	-	-5	-	23	1703
Begränsa rätten till fri abort	0,23	-	-	-1	-	4	+8	-	-	-	6	348
Reservera en större del av föräldraledigheten till papporna	0,21	-	+13	+8	+5	8	-1	-	+3	-	11	1000
Öka det ekonomiska stödet till glesbygden	0,21	-	-2	+16	-17	63	+12	-	+11	-	65	648
Göra det lagligt att använda cannabis	0,21	-	-	+1	-	4	-1	-	+12	-	6	354
Där kristna värden spelar större roll	0,20	-	-21	-13	-17	24	+21	-	+3	-	22	1645
Införa sex timmars arbetsdag för alla förvärvsarbetsande	0,18	-	+14	+13	+1	16	+8	-	+16	-	21	648
Förbjuda alla former av pornografi	0,18	-	-	+21	-	36	-	-	+12	-	41	350
Inställning till kärnkraft (andel för)	0,17	-	-22	-23	-11	70	-6	-	-2	-	65	655
Höja pensionsåldern	0,17	-	+0	-2	+5	21	-10	-	-8	-	20	649
Införa betyg i skolan tidigare än idag	0,17	-	-10	-15	-13	54	-23	-	-9	-	48	650
Sverige bör arbeta för ökad frihandel i hela världen	0,17	-	-9	+11	+10	68	-8	-	-19	-	67	1704
Minska försvarsutgifterna	0,16	-	+4	+7	-2	12	+0	-	-2	-	12	634
Höja arbetslöshetsersättningen (a-kassan)	0,16	-	+12	+5	-1	12	+1	-	+3	-	13	2007
Stoppa privatbilismen i innerstäderna	0,16	-	+7	+8	+7	15	-4	-	+1	-	16	650
Avskaffa skatteavdraget för hushållsnära tjänster (RUT)	0,15	-	+3	-1	-1	4	+2	-	+2	-	5	1353
Lånefinansiera byggandet av höghastighetståg	0,15	-	-	+11	+6	20	-9	-	-3	-	21	703
Införa en basinkomst (medborgarlön) för alla vuxna medborgare	0,13	-	-	+5	-	10	-	-	+3	-	10	355
Införa republik i Sverige	0,11	-	-	-2	-	10	-	-	-7	-	8	353
Sverige bör införa euro som valuta	0,10	-	-9	-3	+7	21	-4	-	-1	-	20	1299
Satsa på ett samhälle där ideella organisationer och frivilliga insatser spelar en större roll	0,09	-	+12	+7	-2	40	+6	-	+1	-	42	1645

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Tabellen avser Moderaternas väljare. I övrigt, se kommentar till tabell 18a och brödtexen för förklaringar.

På ett mer generellt plan har våra analyser av bytesbenägenhet i allt väsentligt bekräftat att svenska väljare låter ideologiska orienteringar och inställning i sakfrågor väga tungt i överväganden om att byta parti. Dessa tendenser är mest synliga i frågor där partibytarna håller mycket intensiva åsikter i sakfrågor som deras nya parti för fram som hjärtefrågor i valrörelsen.

Partibytarna får sista ordet

Inom Valforskningsprogrammet finns en lång tradition att be väljarna själva förklara varför de röstat som de gjort och, om det är aktuellt, varför de har bytt parti. Väljarnas egna förklaringar ges efter valet – när valresultatet är känt – och kan givetvis förväntas rymma en hel del eftertionaliseringar och friseringar (se Oscarsson & Holmberg, 2016). Skälen kan också vara färgade av mediernas valbevakning och av eftervalsdebattens berättelser om vad som var de avgörande valfrågorna. Dessutom uppfattas en del röstningsskäl möjligen inte som lika ädla eller socialt gångbara som andra. Alla dessa problem till trots är det ändå rimligt att låta väljarna själva få förklara sig. Systematiken i frågandet och våra återkommande analyser av väljarnas motiveringar av sitt valbeteende ger spännande insikter om trender över tid och variationer mellan olika väljargrupper.

Analysen av hur viktiga ett antal färdigformulerade röstningsskäl har varit för gruppen partiväljare och partibytare visar en del spännande resultat (se tabell 19 nedan) som kan informera oss om huruvida partibytare resonerar annorlunda än andra väljare. Skillnaderna är relativt små om vi först undersöker partibytarnas röstningsskäl i relief mot samtliga väljare. Betydelsen av vaneröstning ("Jag brukar alltid rösta på partiet") och partiidentifikationsröstning ("Jag känner mig som anhängare av partiet") är som förväntat klart lägre bland partibytare än samtliga väljare (-9 respektive -5 procentenheter). Det är inte heller särskilt märkligt att partibytarna anser att röstningsskålet "Partiet är ett stort parti..." är mindre viktigt (-7 pe) eftersom det flöt många väljare bort från de två stora partierna mellan 2014 och 2018. Mer överraskande är att bakåtblickande utvärdering av partiet ("...har skött sig bra i politiken under senare år") inte uppfattas som ett lika tungt vägande skäl bland partibytare (-5 pe) än i väljarkåren som helhet.

De röstningsskäl som upplevts som viktiga eller mindre viktiga av enskilda partiers tillkommande väljare är en intressant utveckling av analysen (se högersidan av tabell 19). Positiva siffror kan avslöja om det finns push-faktorer som varit viktiga för partiets mobilisering av nya väljare. Omvänt kan negativa siffror visa på faktorer som inte varit särskilt viktiga för de som bytt till partiet. I texten kommenteras endast de röstningsskäl som avviker mer än fem procentenheter från snittet i väljarkåren.

För Vänsterpartiets tillkommande väljare var skälet att partiet behövdes för att "...bilda min önskeregierung efter valet" relativt sett viktigare (+9 pe), liksom att partiet varit "övertygande under valkampanjen" (+6) och att partiet har "kompetenta personer som kan sköta landets politik" (+5). Relativt sett mindre viktigt var röstningsskålet vaneröstning (-9 pe).

Socialdemokraternas tillkommande väljare – som kom huvudsakligen från Miljöpartiet – tillhörde inte varken gruppen vaneröstare (-17 pe) eller partianhängare (-7 pe) och uppgav i lägre utsträckning att partiet varit övertygande under kampanjen (-6 pe), att partiet hade en bra partiledare (-6 pe) eller bra riksdagskandidater (-6 pe).

Liberalernas fåtal nya väljare uppgav personkompetens (+7) och övertygande kampanj (+10) oftare än väljarkåren som helhet. Moderaternas tillkommande väljare, som också var relativt få, värderade ideologiröstning ("Partiet har en bra politisk ideologi") och "Partiet har ett bra program inför framtiden") klart lägre (-12 respektive -10) än andra väljare.

Tabell 19 Andel som uppger att färdigformulerade röstningsskäl var "ett av de absolut viktigaste" bland samtliga och bland partibytare (procent) samt skillnader mellan samtliga partiväljare och tillkommande partibytare 2018 (procentdifferenser)
Proportion of voters saying reason to vote was "one of the most important" among all voters and among party switchers, 2018 (percentages, percentage points)

	Samtliga väljare	Partibytare	Diff.	V	S	C	L	M	KD	MP	SD	ÖVR
Partiets politik är till fördel för mig personligen	18	16	-2	+0	-3	+0	+1	-3	+2	+3	-6	+3
Partiet har en bra partiledare	25	23	-2	+4	-6	+0	+4	-5	+5	-3	-15	-2
Jag känner mig som anhängare av partiet	10	5	-5	-4	-7	-3	-3	-4	-3	-5	-7	+1
Partiet har en bra politik i många av de frågor som debatterats under den senaste tiden	45	46	+1	+0	+1	+0	+2	-5	+2	+12	-6	+8
Partiet har kompetenta personer som kan sköta landets politik	48	47	-1	+5	-2	+1	+7	-6	+1	-1	-1	+4
Partiet har en bra politisk ideologi	54	51	-3	-1	+3	+2	-5	-12	-5	+5	-12	+6
Jag brukar alltid rösta på partiet	16	7	-9	-8	-17	-1	+0	-9	-3	+0	-18	+7
Partiet har bra riksdagskandidater på valsedeln i min valkrets	8	4	-4	-1	-6	-3	-2	-4	-3	-1	-6	+2
Partiet har skött sig bra i politiken under senare år	23	18	-5	+1	-9	-4	+3	-9	-2	+8	-7	+7
Partiet har ett bra program inför framtiden	54	54	+0	+2	+2	+1	+4	-10	+2	+0	-4	+14
Partiet behövs för att kunna bilda min önskeregering efter valet	36	33	-3	+9	-4	-2	-4	-6	+3	+12	-5	-1
Partiet är ett stort parti och har därför bättre möjligheter än ett litet parti att genomföra sin politik	20	13	-7	+2	-2	-1	-2	-4	+1	-2	-8	+2
Partiet är ett litet parti som kan riskera att hamna under 4-procentsspärren till riksdagen	5	6	+1	+2	-1	+0	+1	-2	+1	+7	+0	-2
Personer i min närmaste omgivning sympatiserar med partiet	3	2	-1	+0	-3	+0	+0	+1	+0	-1	-7	+1
Partiet är det minst dåliga alternativet	18	18	+0	-1	+0	+1	+0	+3	-5	+6	-2	+5
Partiet har varit övertygande under valkampanjen	25	26	+1	+6	-6	-2	+10	-4	+6	+6	-7	+4

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Resultaten till vänster i tabellen visar andelen bland samtliga och partibytare som anser att röstningsskälet varit "ett av de absolut viktigaste" vid valet av parti 2018. Procentdifferenserna avser skillnaden mellan gruppen samtliga och partibytare där negativa tal betyder att skälet varit mindre viktigt bland partibytarna och positiva tal att skälet varit mer viktigt bland partibytarna. Differensmått i kolumnerna för respektive parti visar i vad mån röstningsskälet varit viktigare (+) eller mindre viktigt (-) bland väljare som bytte till partiet 2018 jämfört med bland partiets övriga väljare.

Tillkommande KD-väljare 2018 hade en något högre skattning av röstningsskälet "Partiet har en bra ledare" (+5 pe) vilket möjligen är en överraskande låg förekomst av röstningsskälet givet att Kristdemokraternas valspurt ofta brukar tillskrivas partiledaren i berättelser om 2018 års valutgång. Partiet uppfattades dock i något större utsträckning ha varit "övertygande under valkampanjen" (+6 pe). Strategisk röstning ("...riskerar att hamna under 4-procentsspärren") var inte något överrepresenterat röstningsskäl bland KD-väljarna 2018 (+1 pe).

Miljöpartiets tillkommande väljare utmärks främst av att röstningsskäl som att partiet har en bra politik i frågor som diskuterats under senare år (+12 pe) och skött sig bra i politiken under senare år (+8). När det gäller strategisk röstning så tycks skäl relaterade till fyraprocentsspärren vara mer vanligt förekommande bland tillkommande MP-väljare

(+7) än bland andra grupper av partibytare. Det ger ökat stöd för slutsatsen från rapportens inledning att det 2018 var mer stödröstande på Miljöpartiet än på Kristdemokraterna.

Sverigedemokraternas tillkommande väljare, slutligen, har inte något röstningsskäl som är mer vanligt förekommande än i väljarkåren som helhet. Vaneröstning anges av naturliga skäl av klart lägre andel (-18 procentenheter) än bland väljare som helhet, men även partiledarröstning är klart mer sällsynt bland de många nya SD-väljarna (-15 pe).

Vi har i det här sammanhanget inte gjort någon mer fördjupad eller elaborerad analys av väljarnas viktighetsbedömningar av olika röstningsskäl. Ytterligare analyser som ibland fokuserar på specifika skäl för röstning, som partiledarröstning eller taktikröstning, finns redovisade i flertalet andra rapporter från Valforskningsprogrammet (se t ex Evertsson & Sörebro, 2019; Fredén (2019).

I Valundersökningarna ställer vi också en helt öppen fråga till partibytarna om varför de valde att byta parti: ”Vad var det som fick dig att rösta annorlunda i årets riksdagsval jämfört med riksdagsvalet 2014?”. Genom att kategorisera svaren kan vi teckna en bild av hur partibytarna själva motiverar sitt beteende och vad som kan ha varit särskilt viktigt för partibytare till vissa partier (se tabell 20).

Resultaten visar att direkta hänvisningar till specifika sakfrågor är relativt ovanliga och är koncentrerade till några få svars-kategorier. Svar som hamnar i kategorin integration/immigration nämns som ett viktigt skäl för partibyte av var femte partibytare (20 procent), följt av sjukvård/välfärd (9 procent) och miljö (8 procent). Inte oväntat är det vanligast med hänvisningar till invandring bland SDs nya väljare (56 procent). På motsvarande sätt motiverar MPs tillkommande väljare sitt partibyte med att miljöfrågor var ett viktigt skäl (56 procent). Frågor som rör välfärd och sjukvård hänvisas till i ungefär samma grad bland partibytare av olika partifärg.

Tabell 20 Skäl för partibyte bland samtliga och bland partiernas tillkommande väljare 2018 (procent)

	Samtliga partibytare	V	S	C	L	M	KD	MP	SD
Sakfråga: Invandring/immigration	20	13	7	1	12	27	15	9	56
Sakfråga: sjukvård/välfärd	9	13	7	5	9	12	11	4	12
Sakfråga: Miljö	8	9	5	14	2	3	3	56	0
Strategiska överväganden	17	27	23	7	12	16	20	48	2
Hänvisning till Sverigedemokraterna	11	10	18	14	9	8	2	6	11
Partiets ideologi/politik/program/vallöften	10	8	11	11	12	9	16	7	7
Partiledaren	10	4	5	18	17	14	19	0	2

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningen 2018.

Kommentar: Frågan ställs till personer som uppgett att de röstat på olika partier i riksdagsvalen 2014 och 2018: ”Om du valde att rösta på olika partier i riksdagsvalen 2014 och 2018: Vad var det som fick dig att rösta annorlunda i årets riksdagsval jämfört med riksdagsvalet 2014? Ange högst tre skäl”. Svaren har kodats med en något utökad version av det kodschema som används för öppna skäl för viktiga frågor för partivalet. Antal svarande i analysen är 945. Procenttalen summerar inte till 100 eftersom respondenterna kunde uppges upp till 3 svar på frågan. Kategorier som bland samtliga inte samlar mer än 5 procent har inte särredovisats.

Av de skäl som inte handlar om sakfrågor är det strategiska skäl som var dominerande för partibytarna i 2018 års val. Hela sjutton procent av partibytarna nämner strategiska överväganden som har med regeringsfrågan och/eller fyraprocentsspärren att göra. Skälet är vanligast förekommande bland Miljöpartiets väljare: Närmare hälften nämner strategiska skäl, och ungefär hälften av dessa svar är explicita omnämnanden av att partiet riskerade att få ett lägre röststöd än fyra procent.

Direkta hänvisningar till Sverigedemokraterna som parti förekommer flitigt i alla grupper av partibytare. Var tionde partibytare (11 procent) känner sig föranledd att

spontant kommentera sitt eget val att byta parti genom att omnämna SD. Det säger en del om att svensk politik i stor utsträckning kretsar kring SD som fenomen. För SD-väljare handlar svaren om att man bytt till SD därför att man vill markera missnöje främst med migrationspolitiken eller protestera mot att andra partier inte vill samarbeta med partiet. Partibytare till SD upplever att det sätt på vilket partiet behandlas är odemokratiskt eller en form av vuxenmobbing. Andra partiers väljare hänvisar till SD som skäl för partibyte för att de ser en stor risk att de kommer få större inflytande eller ingå i en framtida regering. Att byta parti för att man önskar minska Sverigedemokraternas inflytande är vanligast bland Socialdemokraternas tillkommande väljare (18 procent) och bland Centerpartiets väljare (14 procent).

Allmänna hänvisningar till partiets ideologi, partiprogram eller specifika vallöften inför 2018 års val samlar omkring var tionde partibytare (10 procent), flitigast förekommer dessa svar bland Kristdemokraternas nyttillkomna väljare (17 procent).

Den sista huvudkategori som redovisas har med direkta omnämnanden av partiledare – det handlar huvudsakligen om det nya partiets ledare som ”dragplåster” för partibytet. Omkring en tiondel av väljarna uppger att de bytte parti därför att man tycker att partiet har en bra partiledare. Centerpartiets Annie Lööf och Kristdemokraternas Ebba Busch Thor får en delad medaljplats när det gäller dragningskraft på väljare som valde att byta till deras partier mellan 2014 och 2018 (18 respektive 19 procent). Omnämnanden av miljöpartistiska språkrör, Sverigedemokraternas Jimmie Åkesson eller Vänsterpartiets Jonas Sjöstedt är i Valundersökningarnas material mycket få (0, 2 respektive 4 procent).

Datatillgängligheten öppnar upp för fördjupningar och specialanalyser av särskilda röstningsskäl som får anstå till framtiden. Till de vanligaste övriga förklaringarna till partibyte återfinns vi flera ytterligare intressanta underkategorier av svar, som att man gjort valkompasser och valtester före valet som visade att man stod närmast det nya partiet, att man har ”en ny situation i livet” som föranleder partibyte, eller att man upplever sig nu vara mer mogen och mer påläst den här gången jämfört med 2014. Även här har vi god anledning att återkomma i framtida analyser av de flytande väljarna.

Flytande väljare

En fungerande demokrati kräver rörliga väljare för att ”bevara en strukturell balans” (Blondel 1968). Såväl partier som väljare utvecklas och förändras över tid. Partier byter företrädare och utvecklar ny politik som anpassas till nya utmaningar och förändrade visioner om det goda samhället. Individuella väljare genomgår värderingsförändringar och ändrar uppfattningar i politiska frågor när de åldras, utbildar sig eller byter jobb. Det vore inte bra om det inte fanns fungerande mekanismer som underlättar för partier och väljare kan hitta varandra i ett föränderligt politiskt landskap. Att identifiera vilka väljare som byter parti, hur många, vid vilka tidpunkter och varför är därför ett centralt fält inom demokratiforskningen. Om demokratins aktörer ges goda möjligheter att uttolka väljarströmmarnas betydelse rätt kan den representativa demokratin nå strukturell balans där rätt väljare hittat hem till rätt parti.

Narrativet om de allt rörligare svenska väljarna är kraftfullt och genomsyrar föreställningar om hur och varför partier agerar som de gör på väljararenan och även våra tolkningar och spekulationer av partiets möjligheter att vinna eller förlora väljare i samband med valen. I den här rapporten har vi kunnat visa att väljarrörligheten, när allt kommer omkring, faktiskt inte har fortsatt att öka särskilt mycket under de senaste tjugo åren. Vi har också lärt oss att väljarrörligheten är starkt begränsad i omfattning, karaktär, tid och rum på ett sätt som gör den mer förutsebar och begriplig än vad som ibland framställs. Rörliga väljare flipp-floppar inte hejvilt utan rör sig i huvudsak mellan ideologiskt närstående grannpartier i den politiska rymden, en stor del av väljarrörligheten på individnivå tar ut varandra på den aggregerade nivån och det mesta av rörligheten är förlagd till mellanvalsperioder och inte intensiva valrörelser.

Vi har också kunnat visa att de flytande väljarna allt sämre passar in på den gamla beskrivningen att de är okunniga, ointresserade eller oinformerade. Moderna flytande

väljare som byter parti mellan valen och under valrörelserna reagerar självständigt och begripligt på vad som händer i politiken och på förändringar i partiernas positionstaganden. De anpassar sig till den strategiska kontexten och läser av agenda, partibudskap, opinionsläge och koalitionspreferenser. De tar hänsyn till fyraprocentsspärrar och anticiperar regeringsbildningsprocesser. Att byta parti i en viss riktning har blivit ett sätt att signalera preferenser till de politiska partierna och till det representativa demokratiska systemet. Noggranna och systematiska kartläggningar av hur, när och varför väljare flyter mellan partierna är en förutsättning för att vi ska kunna uttolka dessa signaler.

Referenser

- Bengtsson, Åsa, Kasper M Hansen, Hanne-Marthe Narud, Olafur Hardarson & Henrik Oscarsson (2013). *The Nordic Voter: Myths of Exceptionalism*. London, ECPR Press.
- Berelson, Bernard, Paul F Lazarsfeld & William N Mcphee (1954). *Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. Chicago, University of Chicago Press.
- Berg, Linda, Gissur Ó Erlingsson och Henrik Oscarsson (2019). Rekordhög röstdelning. I Ulrika Andersson, Björn Rönnerstrand, Patrik Öhberg & Annika Bergström, Red. Storm och stiltje. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment*. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Blondel, Jean (1968). Party Systems and Patterns of Government in Western Democracies. *Canadian journal of political science* 1(2): 180-203.
- Boije, Edvin, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson (2015). Consideration Sets for Party Choice: Size, Content, Stability, and Relevance. *Swedish National Election Studies working paper series*. Oscarsson, Henrik. University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Boyd, Richard W (1986). Electoral Change and the Floating Voter: The Reagan Elections. *Political Behavior* 8(3): 230-244.
- Brady, Henry E. & Richard Johnston (2006). *Capturing campaign effects*. Ann Arbor, University of Michigan Press.
- Campbell, Angus, Philip E. Converse, Warren E. Miller & Donald E. Stokes (1960). *The American Voter*. New York, Wiley.
- Smidt, Corvin .D. (2017). Polarization and the Decline of the American Floating Voter. *American Journal of Political Science*, 61: 365-381. doi:10.1111/ajps.12218
- Dalton, Russell (2013). *The apartisan American. Dealignment and changing electoral politics*. Thousand Oaks, CQ Press.
- Dassonneville, Ruth, André Blais & Yves Dejaeghere (2015). Staying With the Party, Switching or Exiting? A Comparative Analysis of Determinants of Party Switching and Abstaining. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 25(3): 387-405.
- Dassonneville, Ruth. (2018) Electoral volatility and parties' ideological responsiveness. *European Journal of Political Research*, 57: 808-828
- Demker, Marie (2015). Mobilisering kring migration förändrar det svenska partisystemet. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment*. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Downs, Anthony (1957). *An Economic Theory of Democracy*. New York, Harper & Row.
- Ekgengren, Ann-Marie & Henrik Oscarsson (2015). Ett liv efter Nya Moderaterna? *Statsvetenskaplig tidskrift* 117(2): 153-168.
- Erlingsson, Gissur Ó & Henrik Oscarsson (2015). Röstdelning i Sverige 1988-2014. Politikens lokala dimension. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment*. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Farrell, David M. & Rüdiger Schmitt-Beck, Red. (2002). *Do political campaigns matter? Campaign effects in elections and referendums*. London, Routledge.
- Fredén, Annika & Henrik Oscarsson (2015). Skäl att rösta strategiskt i riksdagsval. I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment*. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.

- Fredén, Annika (2019). Strategisk röstning i riksdagsvalet 2018. *Valforskningsprogrammets rapportserie* 2019:2. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Gidron, Noam (2016) Many Ways to Be Right: The Unbundling of European Mass Attitudes and Partisan Asymmetries Across the Ideological Divide. Doctoral dissertation, Harvard University, Graduate School of Arts & Sciences.
- Gilljam, Mikael & Sören Holmberg (1995). *Väljarnas val*. Stockholm, Fritze.
- Gilljam, Mikael, Sören Holmberg (1993). *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm, Norstedts juridik: Fritze.
- Gilljam, Mikael & Sören Holmberg, Red. (1990). *Rött, blått, grönt. En bok om 1988 års riksdagsval*. Stockholm, Bonniers.
- Hillygus, D. Sunshine (2010). Campaign effects on vote choice. I Leighley, Jan E., Red. (2010). *The Oxford Handbook of American Elections and Political Behavior*. New York, Oxford University Press.
- Holmberg, Sören (1981). *Svenska väljare*. Stockholm, Liber Förlag.
- Holmberg, Sören (1984). *Väljare i förändring*. Stockholm: Liber Förlag.
- Holmberg, Sören (2000) *Välja parti*. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Holmberg, Sören, Mikael Gilljam (1987). *Väljare och val i Sverige*. Stockholm, Bonnier.
- Holmberg, Sören, Per Näsman & Torbjörn Gustafsson (2014). *Valu 2014. Sveriges televisions vallokallundersökning*. Sveriges Television. Sveriges nationella datatjänst (SND) www.snd.se
- Holmberg, Sören & Henrik Oscarsson (2004). *Väljare. Svenskt väljarbete under 50 år*. Stockholm, Norstedts Juridik.
- Holmberg, Sören & Henrik Oscarsson (2015). *Swedish Voting Behavior*. University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Holmberg, Sören, Per Näsman, Henrik Oscarsson & Kajsa Gudmundson (2020) *Lyssna på väljarna. Sveriges televisions vallokallundersökningar Valu*. Göteborg/Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen/SVT.
- Hooghe, Lisbet, Gary Marks & Carole J Wilson (2002). Does Left/Right Structure Party Positions on European Integration. *Comparative Political Studies* 35(8): 965-989.
- Key, Valdimer. O. (1966). *The Responsible Electorate. Rationality in Presidential Voting 1936-1960*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Lazarsfeld, Paul. F., Bernard Berelson & H Gaudet (1944). *The People's Choice*. New York, Columbia University Press.
- Miller, Warren E & Merrill J Shanks (1996). *The New American Voter*. Cambridge, Harvard University Press.
- Norris, P., J. Curtice, D. Sanders, M. Scammel & H.A. Semetko (1999). *On message. Communicating the campaign*. London, Sage.
- Oleskog Tryggvason, Per & Per Hedberg (2015). Swedish national election studies program method report: Super election edition. Swedish National Election Studies Working paper series 2015:01. Oscarsson, Henrik. University of Gothenburg, Department of Political Science.
- Oscarsson, Henrik (2013). *Väljarnas valrörelser*. I Strömbäck, Jesper & Lars Nord, Red. (2013). *Kampen om opinionen*. Stockholm, SNS.
- Oscarsson, Henrik (2019). *Partierna: Det nya landskapet*. Stockholm: Riksbankens Jubileumsfond.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2008). *Regeringsskifte. Väljarna och valet 2006*. Stockholm, Norstedts Juridik.

- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2013). *Nya svenska väljare*. Stockholm, Norstedts Juridik.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg (2016). Issue Voting Structured by Left-Right Ideology. I Pierre, Jon, Red. (2016). *The Oxford Handbook of Swedish Politics*. London, Oxford University Press.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, Red. (2020). *The Research Handbook on Political Partisanship*. London, Edward Elgar.
- Persson, Mikael & Henrik Oscarsson (2010). *Unga väljare i Sverige 1956-2006*. (2010). Fokus 10. En analys av ungas inflytande. Stockholm, Ungdomsstyrelsen.
- Rose, Richard & Ian Mcallister (1986). *Voters begin to choose: from closed-class to open elections in Britain*. London, Sage.
- Sannerstedt, Anders (2015). Hur extrema är Sverigedemokraterna? I Bergström, Annika, Bengt Johansson, Henrik Oscarsson & Maria Oskarson, Red. (2015). *Fragment*. SOM-rapport 63. Göteborgs universitet, SOM-institutet.
- Solevid, Maria. (Red.) (2016). *Svenska utlandsröster*. SOM-rapport 65. Göteborgs universitet: SOM-institutet.
- Särilvik, Bo & Ivor Crewe (1983). *Decade of Dealignment. The Conservative Victory of 1979 and Electoral Trends in the 1970s*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Vreese, C. H. De (2007). *Dynamics of referendum campaigns: An international perspective*. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Wängnerud, Lena (1993). *Politiska partier är något man kan älska och lita på. Om partiidentifikationens uppkomst*. Arbetsrapport. Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Zelle, C. (1995). Social dealignment versus political frustration - contrasting explanations of the floating vote in germany. *European journal of political research* 27(3): 319-345.

Det svenska Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan tidigt 1950-tal ägnar vi oss hängivet åt empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och av tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder det svenska Valforskningsprogrammet.

